

Мітэрапаводчыца Масмашына

Выдаецца з 1932 г.
№ 21 (2600)
ПЯТНІЦА
26
маі 1972 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

ВЫХОДЗІЦЬ РАЗ У ТЫДЗЕНЬ НА ШАСНАЦЦАЦІ СТАРОНКАХ

Цана 8 кап.

ПЕСНЯ, ЯК НАБАТ

Што можа песня! Нашы бацькі і дзяды з песняй на вуснах ішлі на барынады, будавалі Камсамольск і Дняпрогэс, і на вайне яна клікала ў бой і намагала перамагаць.

Баявая песня-заклік і сёння сімвал нашага гераічнага часу. Гэта яркая раскрылася на рэспубліканскім конкурсе палітычнай песні «Моладзь выкрывае імперыялізм», праведзеным ЦК ЛКСМБ, Міністэрствам культуры БССР і рэспубліканскім Саветам прафсаюзаў.

Конкурс прынес іямала новых адкрыццяў: адбыліся прэм'еры песень беларускіх кампазітараў, знаёмствы з новымі таленавітымі іх выканаўцамі.

Рэпартаж пра конкурс палітычнай песні чытайце на 13-й старонцы.

Спявае Галіна Калініна (Віцебск).

Надзея Нівенна, Валіяціна Ваўчок, Клаўдзія Дубленых і Данута Дземляшэвіч прыехалі на конкурс з Астраўца.

Надзею Пажывацька і Мікалая Доўгава прыслаў у Мінск Стаўцоўскі раённы дом культуры.

Вакальна-інструментальны ансамбль «Песняры» зноў выступіў з вялікім поспехам.

Фота Ул. КРУКА.

ДЗЕЛЯ МІРУ НА ЗЯМЛІ

Мір на зямлі! Для нас, савецкіх людзей, якія перажылі вайну, няма нічога больш важнага. Але, разам з тым, мы разумеем, што адстаець мір — нялёгкага справа, што ёсць яшчэ ў свеце сілы, якія імкнуцца раздзьмуць іскры новай сусветнай вайны. І калі ім не ўдаецца зрабіць сваю чорную справу, дык «вінавата» ў гэтым наша магутная краіна, яе міралюбівая знешняя палітыка.

Вось чаму з поўным адабрэннем ўспрынялі мы дакументы майскага Пленума Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Савецкага Саюза, у прыватнасці, пастанову «Аб міжнародным становішчы», прынятую па дакладзе Генеральнага сакратара ЦК КПСС Л. І. Брэжнева.

У пастанове канстатуецца, што ленинскае знешняя палітыка КПСС, Савецкай дзяржавы карыстаецца аднадушнай падтрымкай усёй партыі, усяго савецкага народа, што прынцыповая, паслядоўная знешняя палітыка СССР адпавядае карэнім інтарэсам Савецкага Саюза, сусветнага сацыялізма, нацыянальна-вызваленчага руху.

Мне неаднаразова давялося быць за рубяжом. Надоўга запомніцца, у прыватнасці, паездка ў Індыю, у штат Майсур, два гады таму, дзе мы сустракаліся з дзяржаўнымі дзеячамі, работнікамі літаратуры і мастацтва, рабочымі. Пераважна большасць з іх гаварыла пра нашу краіну, пра яе знешнюю палітыку з вялікай павагай і адабрэннем.

Хто іншы, як не Савецкі Саюз выступае ініцыятарам разрадкаў напружання ў Еўропе, вынікам чаго з'явілася заключэнне дагавору з Федэратыўнай Рэспублікай Германіяй? Хто, як не наша краіна, выступае за мірнае ўрэгуляванне блізкаўсходняга канфлікту, за справядлівы мір на Інданезійскім паўвостраве!

З кожным годам расце міжнародны аўтарытэт Савецкага Саюза. Да слова Масквы сёння прыслухоўваецца ўся планета. І мы, работнікі мастацтва, разам з усімі савецкімі людзьмі ганарымся гэтым.

М. ЯРОМЕНКА,
народны артыст БССР.

ЦЕПЛЯЯ СУСТРЭЧЫ СЯБРОУ

...Усе гэтыя дні па-вясноваму ярка свеціць сонца, у кветцы сталяць сады і паркі, і, здаецца, гэта дзельца з намі дэпцыяй сваёй шчодрая на сонечныя праменні братняя балгарская зямля, адкуль на Дні балгарскай літаратуры да нас прыехалі яе пасланцы.

Іх сустракалі ў Мінскім аэрапорце — дэлегацыю Усенароднага камітэта балгара-савецкай дружбы на чале з вядомым балгарскім пісьменнікам, заслужаным дзеячам культуры НРБ, лаўрэатам Дзімітраўскай прэміі Дзімітрам Ангелаўм. У складзе дэлегацыі прыбылі вядомыя нам паэты, прапагандысты і перакладчыкі беларускай літаратуры — рэдактар выдавецтва «Народна младаж» Андрэй Германуў, галоўны рэдактар выдавецтва «Балгарскі пісьменнік» Іван Давыдкаў, рэдактар часопіса «Септэмер» Найдан Выхлаў і першы сакратар пасольства НРБ у СССР Іван Грыгораў.

Дарэгіх сяброў прыйшлі сустраць першы намеснік старшыні праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі І. Шамякін, намеснікі старшыні праўлення Саюза пісьменнікаў рэспублікі І. Мележ, А. Грачанікаў, старшыня прэзідыума Беларускага таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі Г. Чарнушчанка, намеснік старшыні праўлення Беларускага аддзялення Таварыства савецка-балгарскай дружбы М. Калачынскі, пісьменнікі, прадстаўнікі грамадскіх арганізацый.

22 мая адкрыліся Дні балгарскай літаратуры на Беларусі. У Беларуска-балгарскай дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі адбылася сустрэча мінчан з дэлегацыяй братняй краіны. Пасланцы Балгарыі пазнаёміліся з дзесяцігоднім знаёмствам і культуры Беларусі, са шматграннай дзейнасцю Беларускага аддзялення Таварыства савецка-балгарскай дружбы. Яны яшчэ раз пераканаліся, што працоўныя Беларусі праяўляюць велізарную цікавасць да гераічнай гісторыі балгарскага народа, да яго поспехаў у будаўніцтве сацыялізма.

Потым адбылася прэс-канферэнцыя. З прывітальным словам выступіў Іван Шамякін. Ён нагадаў традыцыі братніх узвамаадносін паміж нашымі народамі, расказаў пра трывалую моцную дружбу нашых культур і літаратур.

З вялікай цікавасцю ўдзельнікі прэс-канферэнцыі выслушалі вы-

ступленні Дзімітра Ангелава і іншых балгарскіх гасцей. Найдан Выхлаў, у прыватнасці, заявіў:

— Свята балгарскай літаратуры ў Беларусі адкрываецца напярэдні дні славянскай пісьменнасці, дні вялікіх братоў Кірылы і Мефодзія, якія далі славянам азбуку, тыя літары, якімі можна напісаць словы «мір» і «свабода». Літары гэтыя, словы гэтыя прывялі нашы думкі і пачуцці далёка за Дунай, на Беларусь.

Гэтае свята яшчэ больш радавае таму, што яно праходзіць у дні, калі адзначаецца 90-годдзе тытана чалавечай думкі, выдатнага дзеяча балгарскага і міжнароднага камуністычнага руху, вялікага сына Балгарыі Г. Дзімітрова.

Беларуска-балгарскія сувязі ў галіне культуры пачаліся зусім нядаўна. Але яны сведчаць пра цеснае збліжэнне паміж балгарскім і беларускім народамі, пра іх вялікую і даўнюю любоў.

Балгарыно і Беларусь звязвае не толькі літаратура. Нас звязвае і кроў Ліліі Карастаянавай, пралітая на беларускай зямлі, і ратны подзвіг рускіх і савецкіх салдат, якія двойчы прынесьлі свабоду балгарскаму народу. Я ніколі не забуду, як Янка Брыль падоўгу прастойваў перад помнікамі паўшым салдатам і, чытаючы прозвішчы, гаварыў: «Беларус, беларус, беларус...» Я ніколі не забуду і пра тое, што ў маёй краіне імя Каліноўскага гучыць гэтак жа, як і імя нашага героя Васіля Леўскага. Я надзвычай рады таму, што на Беларусі мы сустралі сардэчны, сяброўскі прыём, які наўрад ці зможа калі-небудзь забыцца...

У першы дзень свята адкрылася ў Мінску вялікая фотавыстаўка, прысвечаная 90-годдзю з дня нараджэння Г. Дзімітрова. Аб гераічным жыцці Георгія Дзімітрова, непадзельна аддадзеным працоўнаму народу, перамазе справы камунізма, расказаў першы сакратар пасольства НРБ у СССР І. Грыгораў.

23 мая ў зале Беларускай дзяржаўнай філармоніі адбыўся ўрачысты вечар, прысвечаны святу балгарскай культуры і славянскай пісьменнасці, Дням балгарскай літаратуры ў БССР.

Урачысты вечар адкрыў старшыня праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі, акадэмік АН БССР, народны паэт рэспублікі Максім Танк.

— Працоўныя Беларусі, — ска-

заў ён, — праяўляюць сардэчныя пачуцці брацкай дружбы да балгарскага народа. У жыцці кожнага народа ёсць адзін дзень, які яркім святлом азараюць гісторыю чалавецтва. Такой падзеяй з'явілася стварэнне славянскай азбукі выдатнымі балгарскімі асветнікамі і мысліцелямі Кірылам і Мефодзіем. Гэта мела велізарнае значэнне для развіцця асветы і культуры, нацыянальна-вызваленчай барацьбы і ўмацавання дружбы і супрацоўніцтва славянскіх народаў.

Пісьменнікі Беларусі разам са сваімі балгарскімі калегамі будуць і далей удасканальваць сваё майстэрства, умацоўваць і расшыраць сяброўскія сувязі паміж савецкімі і балгарскімі народамі, паміж беларускай і балгарскай літаратурамі.

На вечары з паведамленнем пра сувязі братніх культур Беларусі і Балгарыі выступілі Н. Гілевіч і М. Калачынскі.

Першы сакратар пасольства НРБ у СССР Іван Грыгораў расказаў пра дасягненні народнай гаспадаркі і культуры Балгарыі за гады сацыялістычнага будаўніцтва.

З увагай было выслухана выступленне Найдана Выхлава. Кіраўнік дэлегацыі Д. Ангелаў паднёс у дар Беларускаму таварыству дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі партрэт Георгія Дзімітрова.

24 мая балгарскія і беларускія пісьменнікі сабраліся разам, каб пагаварыць пра свае справы.

Іван Шамякін паведаміў пра планы нашых выдавецтваў — зарэзыхтуецца да выдання першая кніжка прозы Івана Давыдкава і зборнік вершаў балгарскіх паэтаў пасляваеннага пакалення.

На сустрэчы майстроў слова выступілі Н. Выхлаў, І. Давыдкаў, Д. Ангелаў, М. Калачынскі, А. Куляшоў, М. Танк, І. Мележ, Л. Салавей, Н. Гілевіч, Л. Прокша, В. Нікіфаровіч.

Былі выказаны прапановы аб актывізацыі абмену дэлегацыямі пісьменнікаў і перакладчыкаў, аб агульным выданні зборніка твораў балгарскіх аўтараў пра Беларусь і балгарскіх — пра Балгарыю.

Пасля сустрэчы ў Саюзе пісьменнікаў БССР і Балгарыі, і беларускія літаратары накіраваліся на ВДНГ БССР, дзе ўрачыста адкрылася выстаўка балгарскай кнігі.

Выстаўку адкрыў старшыня Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па друку Р. Канаваляў. Ад імя гасцей выступіў Д. Ангелаў.

Усе гэтыя дні ў кнігарні «Дружба» адкрыта выстаўка-продаж балгарскай літаратуры. Яна карыстаецца вялікай цікавасцю пакупнікоў.

...Сёння свята балгарскай літаратуры прыйшло на зямлі Магілёўшчыны, Гомельшчыны і Брэсцшчыны. Шэсце братняй культуры працягваецца.

ЦЭНТРАЛЬНЫ КАМІТЭТ КП Беларусі разгледзеў пытанне аб сур'ёзных недахопах у праектаванні і забудове другога д'яметра горада Мінска. У прынятай пастанове адзначаецца, што Мінскі гарком КПБ, гарвыканком, Дзяржбуд БССР нездавальніваючы займаюцца пытанні праектавання і забудовы другога гарадскога д'яметра сталіцы рэспублікі, прадулежанага генеральным планам развіцця горада Мінска, зацверджаным ЦК КПБ і Саветам Міністраў БССР.

За апошнія 10—12 гадоў у забудове і добраўпарадкаванні другога гарадскога д'яметра, які ўключае ў сябе Паркавую магістраль і праспект Партызанскі, дапушчаны сур'ёзны памылкі і пралікі. Будаўніцтва такіх аб'ектаў на Паркавай магістралі, як Дом мадэлей, інтэрнат і жылы дом Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, спартыўны павільён «Працоўны рэзервы», завод электрахаладзільнікаў, а таксама на праспекце Партызанскім 4—5-павярховыя жылыя дамы рознахарактарнай архітэктуры, адміністрацыйна-бытавы корпус рэсурснага завода, тыпавы нізкай якасці 9-павярховыя жылыя дамы і іншыя збудаванні, прывяло да разрозненай малавыразнай забудовы, якая не адпавядае ролі і значэнню галоўнага гарадскога д'яметра. Архітэктурна-мастацкі ўзровень, якасць аддзелачных матэрыялаў і будаўнічых работ многіх будынкаў не адпавядаюць сучасным горадабудаўнічым патрабаванням.

Амаль на ўсёй працягласці праспекта Партызанскага адсутнічаюць добраўпарадкаванне і азелененне, сучаснае вулічнае асвятленне і малыя архітэктурныя формы. Да гэтага часу не вырашана пытанне ажыццяўлення прамоў сувязі праспекта Партызанскага з цэнтрам горада, што ўскладняе яго рэканструкцыю. Значна адстае добраўпарадкаванне і ў раёне Паркавай магістралі. Няўдала вырашаны яе трасіроўка і папярочны профіль, што прывяло да стварэння завужаных тратуараў, няўзручнага для пешаходаў бульвара па восі вуліцы.

Асноўнай прычынай дапушчаных сур'ёзных пралікаў і памылак у забудове другога гарадскога д'яметра з'яўляецца грубае парушэнне патрабавання асноўных палажэнняў генеральнага плана г. Мінска аб комплекснай рэканструкцыі Цэнтральнага раёна, асноўных магістралей і плошчаў горада на аснове зацверджаных праектаў планіроўкі і забудовы. У выніку безадказных адносін Дзяржбуда БССР, Мінскага гаркома і гарвыканкома да фарміравання другой галоўнай магістралі горада не была ажыццяўлена канцэнтрацыя намаганняў і сродкаў для стварэння тут закончаных высокамастацкіх ансамбляў. Да гэтага часу не атрымалі архітэктурнага завяршэння такія найбольш адказныя горадабудаўнічыя вузлы, як аўтазаводская плошча, узезды ў горад, участак Паркавай магістралі ад пуцпруга да гасцініцы «Юбілейная» і іншыя.

Будаўніцтва шэрагу важных аб'ектаў у гэтым раёне выдзецца да гэтага часу без зацверджанага праекта планіроўкі і забудовы ўсяго комплексу другога гарадскога д'яметра, распрацоўка якога недапушчальна зацягнулася. Вынікам гэтага з'явілася выбарчае размяшчэнне асобных аб'ектаў, архітэктурна-мастацкае вырашэнне якіх не адпавядае сучасным патрабаванням горадабудаўніцтва. Напрыклад, у 1964 годзе Дзяржбуд БССР санкцыянаваў размяшчэнне на галоўным гарадскім д'яметры будынка Інстытута ўдасканалення настаўнікаў на аснове прывязкі тыпавага праекта трохпавярховага вучэбнага корпуса індустрыяльнага тэхнікума.

Мінскі гарвыканком і Дзяржбуд БССР не праяўляюць належнай настойлівасці і прынцыповасці ў вырашэнні надведамаснымі арганізацыямі і

ЧЫТАЮЧЫ ПАСТАНОВУ...

Наша партыя і ўрад праяўляюць клопат аб павышэнні якасці будаўніцтва і развіцця архітэктуры. Партыя зусёды пільна сочыць за нашай работай і накіроўвае яе. Яркае сведчанне таму — прынятая ЦК КП Беларусі пастанова аб сур'ёзных недахопах у праектаванні і забудове 2-га д'яметра г. Мінска.

У пастанове канкрэтна аналізуецца прычыны дапушчаных сур'ёзных пралікаў і памылак у забудове і разам з тым ставяцца канкрэтныя задачы па выпраўленні дапушчаных памылак. Праблема комплекснай забудовы — адна з найбольш актуальных і недахопы нашай горадабудаўнічай практыкі з'яўляюцца перш за ўсё вынікам някомплекснага вырашэння горадабудаўнічых задач. Неабходна вырашаць не толькі сённяшняе, але і перспектыўныя праблемы развіцця горада, ясна ўяўляць сабе архітэ-

турную і планіровачную характарыстыку нашай сталіцы ў бліжэйшай будучыні і ў пачатку XXI стагоддзя.

Такія задачы не могуць быць вырашаны без сур'ёзных навуковых, эканамічных і сацыялагічных даследаванняў, бо пралікі ў прагнозах развіцця, як паказала практыка папярэдняй работы над 2-м д'яметрам, становяць горадабудаўніцтва вялікія страты. Неабходна падтрымліваць дух непрымырмасці да ўсяго шэрага, безаблічнага, непрафесійнага, што яшчэ часта сустракаецца ў нашай архітэктурнай практыцы.

У нас яшчэ вельмі слабая горадабудаўнічая дысцыпліна, часта парушаюцца генеральныя планы, каб дагэдзіць недалёкабачным патрабаванням сённяшняга дня. Наглядны прыклад някомплекснай рэалізацыі праектаў забудовы — нашы новыя жылыя раёны, дзе няма ніводнага

Георгій ДЖАГАРАЎ

АДКАЗ

Знікаюць недавер'е і сумненні,
Усё цяплей навокал і святлей.
Я веру ў свет і чыстае сумленне,
Я веру ў сонца, дружбу і людзей.
Я веру ў нашы зорныя штандары,
У родны край, пляшчоту мудрых гор.

У шлях далёкі, што ідзе праз хмары,
У гаману пра лёс і траў, і зор.

А той, хто, як астрожнік —
ва ўспамінах,
Марнуе дні нікчэмнай балбатнёй,
Таўчэ мякіну думак вераб'іных, —
Упоравець не стане ён са мною.

Я ў свет іду скалістымі шляхамі,
П'ю пералескаў ранішняю сіню.
Не, не шукайце праўду пад нагамі,
Яна сярод аблюкаў і вяршынь.

Я спатыкаўся, камянеў у зморы,
Ды вабілі і зблізну, і здаля
Загадкаваасцю падзі, птушкі, горы,
Чароўныя і неба, і зямля.

На свеце гора і цяпер багата,
Ды варта жыць і ведаць між нягод,
Што пасля будняў зноўку прыйдзе
свята,

І што зіма бывае раз у год.

Каб узнімаць здзічэную аблогу,
Я веру ў свет, хоць зло паўзе
наўзбоч.

Няхай жыццё святкуе перамогу,
І ў прадчуванні дня ўцякае ноч.

Знікаюць недавер'е і сумненні,
Усё цяплей навокал і святлей.
Я веру ў свет і чыстае сумленне,
Я веру ў сонца, дружбу і людзей.

Пераклаў
Анатоль ГРАЧАНІКАЎ.

забудовшчыкамі пытанніў павышэння архітэктурна-мастацкага ўзроўню ўзводзімых будынкаў. Рапэнам архітэктурнага савета Мінска гарвыканкома без уліку сучасных горадабудаўнічых патрабаванняў размешчана гасцініца «Юбілейная», што знізіла ўзровень архітэктурна-прасторавага вырашэння, стварыла назручнасці для пешаходаў у арганізацыі праездаў і сталіак аўтатранспарту. На нізкім узроўні вырашаны пасадак і афармленне фасаду агляднай залы гэтай гасцініцы. У зацверджаным праекце будынка «Белпрампраекта» былі прадугледжаны алюмініевыя пералётны, аднак потым яны былі заменены на драўляныя. Упраўленне па замежным турызме пры Саўеце Міністраў БССР пры перазацвяр-

забудовы цэнтра сталіцы рэспублікі; распрацаваць і ў ІV квартале 1972 года зацвердзіць праект планіроўкі і забудовы першай часткі будаўніцтва Паркавай магістралі і праспекта Партызанскага на перыяд да 1980 года з вызначэннем пазатнага выкапанія ўсіх работ; звярнуць асаблівую ўвагу на з'яўленне будаўніцтва другога гарадскога дыяметра, якое з'яўляецца адной з асноў фарміравання горадабудаўнічай кампазіцыі і важнейшым фактарам яго ўтварэння; для строгага захавання горадабудаўнічай дысцыпліны распрацаваць і зацвердзіць да канца гэтага года «Правілы забудовы цэнтра г. Мінска». У гэтым дакуменце вызначыць абавязальнасць

цявіўшы ў 1972—1974 гадах праектаваць і будаўніцтва інтэрната на 800 месцаў для Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта; Дзяржкамтэт Савета Міністраў БССР па інжынерна-мастацкай абавязаны распрацаваць да 1 верасня 1973 года праект двухзальнага кінатэатра па Паркавай магістралі і забяспечыць будаўніцтва яго ў 1974—1976 гадах; Беларускаму рэспубліканскаму савету прафесійных саюзаў даручаць у 1972—1976 гадах ажыццявіць праектаванне і ўзвядзенне будынка Беларускага прафсаюза; Дзяржплану БССР, Мінскаму гарвыканкому, міністэрствам і ведамствам рэспублікі прапанаваць ажыццявіць указаныя мерапрыемствы за кошт капітальных укладанняў, прадугледжаных пяцігадовым планам, а таксама дадатковых магчымасцей, якія выяўляюцца пры ўдкладзенні і рэалізацыі гадавых планаў, вырашаныя пытанні выдзялення неабходных лімітаў падрадных работ.

У Цэнтральным Камітэце КП Беларусі

АБ СУР'ЁЗНЫХ НЕДАХОПАХ У ПРАЕКТАВАННІ І ЗАБУДОВЕ ДРУГОГА ДЫАМЕТРА Г. МІНСКА

дзіяні камітэты самавольна выключыла сродкі на мастацка-афармленне фасадаў прыбудовы да гасцініцы «Юбілейная».

Сур'ёзныя недахопы ў забудове г. Мінска з'явіліся вынікам слабой работы архітэктурнай службы горада. Разам з тым Мінскі гарком КПБ і гарвыканком не далі прычыпковай ацэнкі памылкам і пралікам галоўнага архітэктара горада тав. Чарнышоў В. П., які затым быў вылучаны на пасаду дырэктара Мінскага філіяла Цэнтральнага навукова-даследчага і праектнага інстытута па горадабудаўніцтве Дзяржграмадзянбуда СССР.

Нізкі ўзровень забудовы галоўнай магістралі сталічнага горада ў значнай меры вызначыў тым, што Дзяржбуд БССР, Мінскі гарвыканком і гарком КПБ у вырашэнні яе планіроўкі і забудовы не забеспечылі зладжанай сумеснай работы праектных арганізацый. Яны часта дзейнічалі раз'яднана, не канцэнтруюць намаганніў архітэктараў, праекціроўшчыкаў і творчых арганізацый на вырашэнні актуальных, найбольш важных задач горадабудаўніцтва. Не праўдліва актыўнасць ў вырашэнні гэтых пытанніў Саюз архітэктараў БССР.

Цэнтральны Камітэт КП Беларусі строга ўказаў першаму сакратару Мінскага гаркома КПБ тав. Шарапаў В. І., старшын гарвыканкома тав. Кавалёву М. В., старшын Дзяржбуда БССР тав. Каралоў В. А. і былому галоўнаму архітэктару горада тав. Чарнышоў В. П. на незадавальняючы арганізацыю праектавання і забудовы другога дыяметра горада Мінска, у выніку чаго далучаны сур'ёзныя пралікі і памылкі ў стварэнні сучаснага высокамастацкага аблічча гэтай важнейшай магістралі горада.

Мінскаму гарвыканкому і Дзяржбуду БССР прапанаваць:

у ліпені 1972 года падаць на разгляд ЦК КПБ і Савета Міністраў БССР эскізную прапрацоўку другога дыяметра г. Мінска ў межах калыцавой аўтамабільнай дарогі з улікам захавання ўсіх сучасных патрабаванняў і ва ўвязцы яго з праектам

забудовшчыкаў, будаўнікоў і праекціроўшчыкаў ў розных відах гарадскога будаўніцтва, рэгламентаваць павярховасць забудовы, тыпы будынкаў, матэрыялы фасадаў, архітэктурны і тэхнічны ўзровень збудаванняў.

Пастановай прадугледжана забяспечыць у 1972—1976 гадах комплексную забудову і добраўпарадкаванне Паркавай магістралі па адрэзку ад плошчы Свабоды да завода электрахаладзільнікаў. З гэтай мэтай Мінскаму гарвыканкому даручаць:

ажыццявіць у 1972—1976 гадах праектаванне і будаўніцтва комплексу жыллой забудовы і аб'ектаў культурна-бытавога прызначэння па фронту Паркавай магістралі ад будемай гасцініцы на 600 месцаў да завода электрахаладзільнікаў. Правесці ў 1973—1974 гадах рэканструкцыю і расшырэнне праезднай часткі і тратуару Паркавай магістралі на участку ад нучеправада да гасцініцы «Юбілейная»;

забеспечыць у гэтай пяцігодцы выкананне работ па добраўпарадкаванні і азелененні водна-зелянай зоны ўздоўж Паркавай магістралі, уключаючы набярэжны раён Сябелач і першую частку работ па арганізацыі цэнтральнага парку культуры і адпачынку «Перамога». Сумесна з Камітэтам па фізічнай культуры і спорту пры Саўеце Міністраў БССР ажыццявіць у 1973—1975 гадах рэканструкцыю стадыёна «Працоўны рэзерв», добраўпарадкаванне тэрыторыі ў раёне стадыёна і адрыўката ледзянога поля;

перагледзець наменклатуру ўстаноў у прыбудовах, праектуемых і ўзводзімых будынкаў Беларускага навукова-даследчага інстытута навукова-тэхнічнай інфармацыі і тэхнічна-эканамічных даследаванняў Дзяржплана БССР. Дома ініцыі і Беларускага саюза, маючы на ўвазе размешчэнне ў іх прадыржываў гандлю, грамадскага харчавання і іншых, якія забеспечвалі б высокі ўзровень культурна-бытавога абслугоўвання насельніцтва; рэканструяваць у 1974—1976 гадах існуючы будынак інтэрната Беларускага ўніверсітэта, ажы-

ццявіць у 1972—1974 гадах праектаванне і будаўніцтва інтэрната на 800 месцаў для Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта; Дзяржкамтэт Савета Міністраў БССР па інжынерна-мастацкай абавязаны распрацаваць да 1 верасня 1973 года праект двухзальнага кінатэатра па Паркавай магістралі і забяспечыць будаўніцтва яго ў 1974—1976 гадах; Беларускаму рэспубліканскаму савету прафесійных саюзаў даручаць у 1972—1976 гадах ажыццявіць праектаванне і ўзвядзенне будынка Беларускага прафсаюза; Дзяржплану БССР, Мінскаму гарвыканкому, міністэрствам і ведамствам рэспублікі прапанаваць ажыццявіць указаныя мерапрыемствы за кошт капітальных укладанняў, прадугледжаных пяцігадовым планам, а таксама дадатковых магчымасцей, якія выяўляюцца пры ўдкладзенні і рэалізацыі гадавых планаў, вырашаныя пытанні выдзялення неабходных лімітаў падрадных работ.

Мінскаму гарвыканкому і Дзяржбуду БССР даручаць у трохмесячны тэрмін распрацаваць меры па паліпшэнні архітэктурна-мастацкага аблічча будынкаў і збудаванняў па другім галоўным дыяметры г. Мінска з улікам увадзення ў аддзелку фасадаў даўгавечных і сучасных матэрыялаў: докарматыўных бетонаў, натуральнага каменя, каліровага металу і шкла, стэталіт, алюмініевых пералётнаў, мазаічнай шклопліткі. Актыўна выкарыстоўваць сродкі докарматыўна-манументальнага мастацтва.

Дзяржплану БССР, Дзяржбуду БССР, Мінскі гарвыканком, Дзяржкамтэт Савета Міністраў БССР па друку, Беларускаму праўленню па замежным турызме пры Саўеце Міністраў БССР, міністэрствам гандлю, бытавога абслугоўвання насельніцтва, асветы і лёгкай прамысловасці рэспублікі абавязаны ажыццявіць у 1972—1975 гадах работы па паліпшэнні архітэктурнага вырашэння фасадаў будынкаў па Паркавай магістралі. Заводу электрахаладзільнікаў у 1972—1973 гадах ажыццявіць меры па паліпшэнні архітэктурнага вырашэння фасадаў будемага інжынернага корпуса і сталовай, а таксама наўзнага адміністрацыйна-бытавога корпуса з выкарыстаннем сучасных аддзелачных матэрыялаў і малых архітэктурных форм.

Дзяржплану БССР, Галоўснабу БССР, Мінпрамбуду БССР і Мінбудматэрыялаў БССР сумесна з Дзяржбудам БССР і Мінскім гарвыканком даручаць разгледзець да 1 ліпеня г. г. і прыняць меры па спецыяльным вырашэнні пытанніў, звязаных з забеспячэннем будуючых аб'ектаў і работ па добраўпарадкаванні высаканкаснымі аддзелачнымі матэрыяламі.

Мінпрамбуду БССР прапанаваць прыняць неабходныя меры па карэным паліпшэнні якасці будаўніча-монтажных работ па забудове другога дыяметра горада Мінска.

Саюзу архітэктараў БССР і Саюзу мастакоў БССР рэкамендаваць ўзмацніць увагу прытаным архітэктурна-мастацкай выразнасці аб'ектаў забудовы цэнтра горада Мінска. Шырока праектаваць правядзенне конкурсаў і абмеркаванне праектаў для выяўлення лепшых архітэктурных рашэнняў.

Дзяржбуду БССР, Мінскі гарвыканком, Саюз архітэктараў БССР абавязаны пры далейшай забудове другога гарадскога дыяметра ўдзяліць асаблівую ўвагу дасягненню ансамблевых якасцей у забудове, завершанасці і архітэктурна-мастацкай выразнасці, арыгінальнасці і самабытнасці ў вырашэнні вонкавага архітэктурнага выгляду будынкаў і іх інтэр'ераў, забеспечыць зладжаную работу архітэктараў, праекціроўшчыкаў, творчых арганізацый па праектаванні забудовы галоўных магістралей і плошчаў Мінска, выкарыстоўваючы пры гэтым вопыт буйнейшых гарадоў нашай краіны і лепшыя сусветны вопыт.

поўнасцю закончанага ансамбля.

Застаецца ўсё яшчэ нізкая якасць будаўнічых работ. На вельмі нізкім узроўні выканавання добраўпарадкавання і азеленення. Ажыццяўленню комплекснасці забудовы перашкоджае недасканаласць і неўпарадкаванасць сістэмы планавання праектных работ, іх фінансавання, раздробленасць сродкаў паміж ведамствамі і міністэрствамі, незадавальняючая ўзаемаўвязка ў вырашэнні творчых пытанніў паміж вядучымі праектнымі арганізацыямі.

Усе перавагі саўецкага дойдліства праўдліва толькі пры высокай якасці праекта, будаўнічых і аддзелачных работ, калі ўзвядзенне будынкаў спадарожнічаюць высокакаснае добраўпарадкаванне і азелененне участкаў, комплекснае ажыццяўленне ўсёй горадабудаўнічай задумы. У пастанове ЦК КП Беларусі зусім правільна адзначана, што Саюз архітэктараў БССР не праўдліва актыўнасці ў вырашэнні вышэй на-

званых пытанніў.

Мы жывём у эпоху бурных пераўтварэнняў, калі неабходны смелы адыход ад прывычных, але састарэлых ужо горадабудаўнічых схем. Працэс пошуку новых горадабудаўнічых шляхоў з улікам бурнага развіцця аўтатранспарту, новых функцыянальных патрабаванняў да работы, вучобы, адпачынку людзей магчымы толькі на базе індустрыялізацыі нашага будаўніцтва.

Але мы, архітэктары, не ўсе яшчэ ў поўнай меры авалодалі новымі магчымасцямі праектавання і індустрыяльнага будаўніцтва, не ўсе навука чыліся на іх аснове стварэння вырашэнняў архітэктурных твораў. Новыя ідэі звязаны са зменай крытэрыяў, пераадоленнем кансерватызму ўспрымання. Праблема навіны была найбольш вострай праблемай творчасці архітэктара. Галоўным пазачыкам майстэрства заўсёды была і ёсць здольнасць архітэктара падысці комплексна да сваёй задачы — праектаваць не толькі функ-

цыянальна зручнае і эканамічнае, але і прыгожэ, якое мае эмацыянальную выразнасць, са-дзейнічае эстэтычнаму выхаванню і фарміраванню чалавека новага камуністычнага грамадства.

Якасць забудовы ў многім залежыць ад сумесных зладжаных дзеянняў архітэктараў і работнікаў будаўнічай індустрыі — усёны штодзённы кантакт праекціроўшчыкаў з прамысловасцю з'яўляецца сёння проста неабходным.

Мастацтва архітэктара не можа сёння развівацца і без удумлівай аб'ектыўнай крытыкі, якая дапамагае стварэнню новых прагрэсіўных рашэнняў і змагацца з кансерватызмам і шэраццю. Гэтаму павінна садзейнічаць шырокае адкрытае абмеркаванне новых праектаў.

На жаль, мы слаба развіваем грамадскую крытыку, нярэдка падмяняем прафесійны, добра-звучны і аб'ектыўны аналіз работ сваіх калег або захвальваннем, або наадварот — адмаўленнем творчай індывідуаль-

насці другіх.

Мы недацэняаем значэння адкрытых конкурсаў на новыя аб'екты, не ўмесам правільна іх арганізаваць, каб прыцягнуць да ўдзелу шырокую архітэктурную грамадскасць, асабліва моладзь. А значэнне конкурсаў, якія садзейнічаюць выяўленню найбольш аптымальнага практычнага рашэння на базе раду праектаў, цяжка пераацэніць! Наглядны прыклад недацэнікі значэння конкурсаў — работа над праектам тэатра імя Я. Купалы, якая недалучальна зацягваецца.

Наша задача — мабілізаваць архітэктурную грамадскасць супраць усякіх праяўленняў недадальнабачнасці і кан'юктуршчыны, рэзуча выстулаць супраць архітэктурнага браку і ўсяляк садзейнічаць новым прагрэсіўным рашэнням у працэсе праектавання і будаўніцтва новых магістралей і плошчаў у гарадах нашай рэспублікі.

Ю. ГРЫГОР'ЕУ, намеснік старшыні праўлення Саюза архітэктараў БССР.

АДНЫ ЗАДАЧЫ, АДЗІН КЛОПАТ

Пастанова ЦК КПБ адрабавана не толькі нашымі архітэктарам. У ёй ёсць папрок і нам, мастакам. Крыўдна, але тым не менш гэта факт — часта творчыя рашэнні паміж архітэктарамі і мастакамі падмяняюцца пустымі спрэчкамі, якія пераходзяць у выпрацаваць агульную думку, агульную пазіцыю ў распрацоўцы значных архітэктурных ансамбляў сталіцы, іх мастацкія афармленні. Перашкоджаюць вырашэнню галоўнай тэмы, якой павінны быць падпарадкавана і планіроўка, і вонкавы выгляд, і афармленне інтэр'ераў кожнага значнага будынка ў нашым горадзе.

Мне здаецца, што паліпшэнню актыўных і плённых кантактаў паміж архітэктарамі і мастакамі паспрыла б сумесная работа ў Мінскім архітэктурна-мастацкім саўеце пры ЦК КПБ і вышэйшым Мінскага гарсавета, які ў свой час зрабіў шмат карыснага і дзейнасці янога неабходна аднавіць.

Зараз я прыгадаю сумесныя паслядзінны праўленніў Саюза мастакоў і Саюза архітэктараў, на якіх вырашаліся кардынальныя пытанні сінтэзу мастацтваў. Чамусьці ў апошнія гады мы забыліся на гэтую добрую і карысную звычайку, а шкада. Прыгадаю і нашу сумесную работу на аб'ектах, калі архітэктары і мастакі выступалі як адналіццы.

Відэць, распрацоўваючы сёння перспектывныя планы вырашэнняў архітэктурна-мастацкіх задач па праектаванні цэнтры Мінска, і архітэктары і мастакі павінны кіравацца не толькі густам зааказчыка альбо «хацённай» аўтару. Яны павінны ставіць перад сабой і комплексна вырашаць пытанні злучэння дня, улічваючы канцы гэтага — пачатку наступнага стагоддзя і падыходзіць да рашэння гэтых пытанніў з усёй адказнасцю, грамадзянскай і мастакоўскай.

Ул. СТАЛЬМАШОНАК.

Андрэй Герману сярод студэнтаў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя У. І. Леніна.

І СЛОВЫ БРАТНЯЙ МОВЫ СВАІМІ СТАЛІ...

Студэнты і выкладчыкі БДУ сябрауюць з Сафійскім універсітэтам, балгарскія вучоныя неаднойчы прызджалі да нас, а іх працы друкаваліся ў «Вучоных запісках» нашага ўніверсітэта, трактарабудуўнікі звязаны дружбай з Карлаўскімі рабочымі. Таму членам дэлегацыі Усенароднага камітэта балгара-савецкай дружбы цікава было пазнаёміцца з жыццём старэйшай вуні і буйнейшага завода рэспублікі, з дзейнасцю мясцовых аддзяленняў Таварыства савецка-балгарскай дружбы.

Літаратурны вечар ва ўніверсітэце адкрыў рэктар, акадэмік АН БССР, А. Сеўчанка. З дэкладам пра беларуска-балгарскія літаратурныя сувязі выступіў загадчык кафедры беларускай літаратуры, член-карэспандэнт АН БССР І. Навуменка.

— Тры гады назад, — сказаў ён, — мне пашчасціла наведаць Балгарыю, пабачыць Сафію, Тырнава, многія помнікі культуры. Самае большае, што спадабалася мне — гэта роднасць, душэўная блізкасць паміж людзьмі, іх любоў да нашай Радзімы, да Беларусі...

Потым гучалі вершы — на балгарскай і беларускай мовах. Іван Давыдкаў прачытаў на роднай мове верш, прысвечаны грэчаскаму паэту Янісу Рыцасу, а верш Давыдкава пра характэрнае беларускае прыроднае чытаў у сваім перакладзе Ніл Гілевіч. А. Герману паэтычны зварот да дзяцей сваіх прачытаў па-балгарску, а «Беларускі снег» і «Баюся поцемкаў, баюся бруду» — па-беларуску. Вядомы гімн «Беларускім партызанам» Я. Купалы прагучаў па-балгарску ў перакладзе Н. Вылчавы, Н. Гілевіч і А. Лойка прозай і вершам гаварылі пра свае сустрэчы з Балгарыяй.

І трэба было бачыць, трэба было чуць сэрцам, як успрымалася гэта залай, як слухалі людзі, як словы, здавалася б, незнаёмай мовы рабіліся сваімі, роднымі, блізкімі...

Так было і ва ўніверсітэце, і на трактарным. Тут вечар балгарскай паэзіі адкрыў сакратар Заводскага РК КПБ П. Садоўскі, а пра дружбу нашых літаратурных расказаў М. Калачынскі.

Свае вершы, прысвечаныя рабочаму класу і індустрыяльнаму гораду, прачыталі І. Давыдкаў і Н. Вылчаў, а верш «Дзімітрову» — наша паэтэса Е. Лось. Свае пераклады вершаў Г. Джугарава, А. Германова, І. Давыдкава, Н. Вылчавы чыталі А. Грачынскі, Н. Гілевіч, У. Паўлаў.

Намеснік дырэктара завода І. Дземчанка і пісьменнік Дзімітр Ангелаў абмяняліся памятнымі падарункамі. І шчырымі былі ўсмішкі, і незмаўкальнымі — апладысменты... І засталася ў сэрцы пачуццё радасці ад сустрэчы з блізкімі і адданымі сябрамі.

Дзімітр Ангелаў прымае сувенір-мідаль трактара «Беларусь» ад сталінінскага аддзялення Таварыства савецка-балгарскай дружбы Івана Дземчанкі.

Фота У. КРУКА

Нікалай ЗІДАРАЎ

КУРГАН СЛАВЫ ПАД МІНСКАМ

Ніла Гілевічу

Далягляд калыхаўся ад выбухаў і ад пажараў.
Неслі ў ранцах салдаты ўспаміны і мірныя сны...
То быў міг незабыўны—

і лёг на суровыя твары
Водбіск страшнай вялікай вайны.

І прыйшоў Ленінград, пасівелы ў блакадныя ночы,
І прынёс у далонях надзею і хвалю Нявы.

І прыйшоў Валгаград—

з-пад бінтоў помстай бліснулі вочы,
І дыхнуў ад кургана Мамаева вецер парахаваў.

І прыйшоў Севастопаль у прасоленай морам цяльняшцы,
Адэса, абвітая кулямётнаю стужкай тугой,
Крэпасць Брэста—з прабітай асколкам білажыя,
Слаўны Курск, падпяразаны Курскай дугой.

І Масква—нібы маці—прыйшла па дарогах зялёных
Праз траншэі і ўзгоркі, бліндажы і палі,
З гарадамі-героямі разам прынесла ў далонях
Жменьку роднай, палітай слязмі і крывёю зямлі...

На Кургане ўзняліся шыны над гадамі і травамі.
Я стаю пад шыкамі і словы прызнання шапчу.
Цёплы ліпень буе пад Мінскам.

І вецер паскава
Сушыць слёзы мае, што знячэўку набеглі ўвачу.

Пераклаў Генадзь БУРАЎКІН.

Андрэй ГЕРМАНАЎ

ГАЛІНКА МАСЛІНЫ

Іду я,
па белых тваіх шляхах
Іду я.

Саджусь,
з тваімі мужчынамі ў таверне
саджусь.

І п'ю там —
віно залацістае разам з усімі
п'ю там.

Зоркі
і тут вялікія, як у Мізіі
зоркі.

Мора Белае
сіняе, як сіняе
мора Чорнае.
Аднолькавы,
як нашы старыя маці
аднолькавы!
І хусткі,
аднолькава чорныя ў іх
хусткі...

Вазьму я украдкам,
масліны галінку зялёную
вазьму я украдкам.

Пераклаў
Лявонька ВЯРЦІНСКІ.

Нікалай ХРЫСТОЗАЎ

ВЕРУЮ

Дні ў нябыт адыходзяць
спадманна-марудна.

адлятаюць няўзнак з незлічонай
гурмы,
аж пакуль нам бязлітасна ў сэрца
не грукне,
што папраўдзе не дні адыходзяць,
а мы...

Марны бой за імгненні тады
пачынаем —
наб узяць, што паспеем, ад хвіляў
скупых.
Ледзь нагонім — яны ўжо мінулае
наша.

Ледзьве іх дакранёмся —
ужо яны пыл.

Я такі ж, як і ўсе — даганяю, хапаю.
Як і ўсе, кенасытны — імкнуся, гару.
Хуткаплыннага часу патоки страчаю
і з наступнага дня ілюпат

сёння бяру.

Пераклаў
Ціа ГІЛЕВІЧ.

БЕЛАРУСКА-БАЛГАРСКІЯ культурныя сувязі маюць шматвяковую гісторыю і слаўныя традыцыі. Жыватворчай асновай іх развіцця ў наш час з'яўляецца агульнасць сацыяльнага і эканамічнага ладу, адзінства інтарэсаў, ідэалаў і мэты, наша славянская блізкасць. Апошнія дзесяць-пятнаццаць год былі асабліва плённымі ў развіцці ўзаемных сувязей. Менавіта ў гэтыя гады яны значна пашырыліся: набылі дэявы характар, узбагаціліся новымі формамі.

Добрым сведчаннем гэтага з'яўляецца павелічэнне перакладаў балгарскай класічнай і сучаснай літаратуры ў Беларусь, а твораў беларускіх пісьменнікаў — у Балгарыю.

Аб цікавасці да балгарскай літаратуры ў нашай рэспубліцы сведчыць той факт, што, па падліках кніжнай палаты БССР, за 1960—1970 гг. выйшла з друку ўолькі асобнымі выданнямі 15 кніжак балгарскіх аўтараў агульным тыражом 168 тысяч экзэмпляраў. Сярод іх — роман С. Даскалова «Свая зямля», апавесці І. Пятрова «Мончына каханне», К. Калачова і І. Давыдкава, анталогія сучаснай балгарскай паэзіі «Ад стром балканскіх» і зборнік апавяданняў балгарскіх пісьменнікаў «Скарбы». Юныя чытачы ў апошні час атрымалі першую ў нашай краіне анталогію балгарскай дзіцячай паэзіі «Чарадзейны літарныкі» і апавесці-казку «Жыў-быў хлопчык» А. Станява.

Заслуга ў гэтым — нашых перакладчыкаў і прапаган-

дыстаў літаратуры братняга народа. Плённа працуе ў галіне мастацкага перакладу твораў балгарскіх пісьменнікаў паэт Н. Гілевіч. Перакладаюць на беларускую мову творы празаікаў і паэтаў братняй

краіны таксама В. Нікіфаровіч, У. Анісковіч, А. Мальдзіс, паэты В. Вітка, Р. Бардулін, Г. Бураўкін, А. Разанаў і іншыя.

Трэба адзначыць, што і ў Балгарыі ёсць добрыя сябры нашай літаратуры. Мы з вялікай удзячнасцю называем прозаішчы многіх пісьменнікаў — перакладчыкаў, якія данеслі да балгарскага чытача ў добрых перакладах лепшыя творы нашых майстроў слова. Найперш тут варта прыгадаць імя вядомых балгарскіх паэтаў Н. Вылчавы, І. Давыдкава, А. Германова, крытыка і літаратуразнаўцы Г. Вылчавы. Беларускіх аўтараў перакладаюць таксама П. Стэфанаў, Н. Інджоў, Л. Прагнаў, Д. Мятодзіў, С. Паптанеў, М. Ганчаў, Л. Муратаў, І. Янкаў, С. Бакырджыеў, С. Ізворская. Дзякуючы іх актыўнай рабоце балгарскія чытачы пазнаёміліся з лепшымі творамі беларускай паэзіі, мастацкай прозы і драматургіі. На працягу 1960—1971 гг. толькі асобнымі выданнямі ў братняй краіне выйшла 19 кніжак беларускіх пісьменнікаў агульным тыражом каля 160 тысяч экзэмпляраў. Гэта —

паэтычны зборнікі Я. Купалы, Я. Коласа, П. Броўкі, А. Куляшова, П. Панчанкі, М. Танка, Н. Гілевіча. У мінулым годзе з'явіўся яшчэ адзін зборнік — «Беларускія паэты. Адно пакаленне», які прадставіў чытачу 12 бе-

ларускіх аўтараў. Трылогія Я. Коласа «На ростанях», раманы І. Шамякіна «Сэрца на далоні» і А. Адамовіча «Вайна пад стрэхамі», апавесці В. Быкава, апавяданні Я. Брыля, анталогія беларускага апавядання далі ўяўленне балгарскаму чытачу аб беларускай мастацкай прозе.

Перакладзены ў Балгарыі і лепшыя творы беларускай драматургіі. У розны час на сценах балгарскіх тэатраў ішлі спектаклі па п'есах А. Маўзона «Канстанцін Заслонаў» і «Калі ты чалавек», В. Вольскага «Цудоўная дудка», А. Макаёнка «Лявоніха на арбіце» і «Зяцюканы апостал».

Значна пашырыліся ў апошнія дзесяць год і асабістыя кантакты беларускіх і балгарскіх літаратараў. У Беларусь ў свой час гасцывалі Ламар, Н. Фурнаджыеў, Ліляна і Стаян Даскаловы, Н. Вылчаў, А. Босеў, Г. Вылчаў, Н. Ланкаў, Д. Мятодзіў, К. Калчаў, А. Тодараў, А. Герману, С. Паптанеў, Н. Зідараў, Г. Струмскі, П. Дзімітроў-Рудар, Н. Янкаў. У сваю чаргу многія беларускія пісьменнікі наведалі Балгарыю: П. Броўка, М. Кала-

чынскі, Э. Агняцвеў, І. Шамякін, І. Чыгрынаў, К. Кірэнка, Б. Сачанка, А. Русак, А. Бачыла і іншыя. Цікавыя нарысы пасля наведання Балгарыі змясцілі Н. Гілевіч («Лісты за сіні Дунай»), К. Кірэнка («Дру-

гарка Балгарыя»), І. Шамякін («У Балгарыі я — дома»).

Больш блізкімі і зразумелымі зрабілі для нас Балгарыю і яе народ паэтычныя творы нашых майстроў. Аб гэтай краіне напісалі вершы М. Калачынскі, Н. Гілевіч, Э. Агняцвеў, М. Танк, П. Броўка, М. Лужанін, Я. Янішчыц і іншыя. А Беларусь, яе гераічная барацьба ў гады Вялікай Айчыннай вайны, стваральная праца ў пасляваенны час, прырода нашага краю знайшлі паэтычнае ўвасабленне ў вершах Л. Даскаловай, Ламара, Н. Вылчавы, І. Давыдкава, А. Тодарава, А. Германова, Ц. Лілева, С. Паптанева. Нашаму народу С. Даскалоў прысвяціў раздзел сваёй кнігі «Па савецкай зямлі». А зусім нядаўна з'явілася кніжка мастацкай публіцыстыкі С. Паптанева «Белорусия — бяла балада».

Плённа развіваюцца сувязі паміж нашай рэспублікай і Балгарыяй у галіне мастацтва. Музычныя творы балгарскіх кампазітараў, народныя песні і танцы ўваходзяць у праграмы выступленняў прафесійных і самадзейных калектываў рэспублікі. Бе-

Васіл
ПАПОЎ

ПТУШКІ

А ПАВЯДАННЕ

Дзеці кроцьмі ўздоўж клетак па алеі ў заазадзе. Адным вокам Тада глядзіць за сваім бацькам і маці дзючыні. Яны сядзелі на лаўцы каля чанімы і размаўлялі. Дзючынка спынілася перад клеткай з малпамі і стала чакаць хлопчыка, відаючы таксама позірк на сваю маці і яго бацьку. А хлопчыку чамусьці захацелася ўшчыкнуць альбо штурхнуць яе, каб яна заплакала ад болю. Ён падышоў да яе і ля самай жалезнай агароджы перахапіў яе позірк і здагадаўся, куды яна глядзіць. Ён адразу ўвесь пачырванеў.

— Цінь ім цукерку, — сказала дзючынка.

Тада кінуў цукерку ў клетку. Малпа раскруціла каліравую паперку, папыхала цукерку і праглынула яе перад вачыма сваіх дзіцянят. «Дурная і пачварная малпа, — сказаў сам сабе Тада, гледзячы на жанчыну, што гутарыла на лаўцы з яго бацькам. — Малпа і ўсё тут, што яна разумее?»

У суседняй клетцы крычалі зялёныя паўгаі, а хлопчык глядзеў на сінія воблакі тытунёвага дыму, які вы-

*) Чашма — каменнае збудаванне з прынам для чыстай, нераваннага крынічнай вады. (Заўвага перакладчыка.)

пускалі чырвоныя вусны жанчыны. Асветлены промямі сонца, яго бацька нешта гаварыў ёй.

— Не глядзі, — дзючынка пацлунула яго за руку. — Хадзем!

Ён не спытаў, куды не глядзець, і пайшоў за ёй. Яны спыніліся каля наступнай клеткі, у ёй сонна міргалі залатыя фазаны.

Тада хацеў спытаць у дзючыні, чаму яны ўжо другі раз прыходзяць сюды разам і ўсё ў адзін і той жа час. Ён помніў, што і тады быў такі ж сонечны дзень. Яе маці і яго бацька тады не пакінулі іх адных. Дзючынка важна пазірала на яго і маўчала. Толькі аднойчы спыталася:

— Ян цібе завуць?

— Тада, — адказаў ён.

Ён тады не разлаваўся на яе і спытаў:

— А як цібе завуць?

— Юлія.

Цяпер яму хацелася пасварыцца альбо пабіцца з ёю, каб яна не вадзіла яго за руку. Яна тады сказала яму, смеючыся, што яго «эр» недзе згубілася, а ён бачыў, што ў яе няма аднаго перадняга зуба і што яна шайлявіць, але ў яго не было настрою кніць з яе. Цяпер хацелася штурхнуць яе, незалежна чаму, а ён маўчаў і толькі час ад часу паварочваў галаву. Бацькі сядзелі яшчэ на лаўцы.

— Не глядзі, — сказала зноў Юлія.

Тада зразумеў.

— Дзе твая мама? — запыталася яна.

— На рабоце.

— А дзе яна працуе? — працягвала распытваць яго Юлія.

— Робіць аналізы, — адказаў ён.

— Што гэта — аналізы?

Ён засмяяўся і забыў на хвіліну пра свайго бацьку і яе маці, якія ўсё яшчэ размаўлялі на лаўцы. Ну і заўваж, не ведае што такое аналізы.

— Спытай у сваёй мамы, — сказаў ён з пагардай. — А дзе твой бацька?

Дзючынка перастала гайдаць нагой. Фазаны сабраліся ўсе пад дрэвам і аб нечым шапталіся.

— За мяжой, — адказала Юлія. — Ён ядзерны фізік. Ты ведаеш, што такое ядзерны фізік? Калі не ведаеш, спытай у свайго таты.

— Ведаю, — схлусіў Тада.

Яго бацька і яе маці павольна кроцьмі па алеі. Цяпер жанчына гаварыла, аяўлена махаючы рукою і гледзячы бацьку прама ў вочы.

— Не глядзі! — зноў авалася Юлія.

— А чаму? — разлаваўся ён.

— А так, — яна сціснула свае маленькія ўпартыя вусны і прыжмурыла вочы.

— Гавары, чаму мне нехта глядзець? Чаму? — скрозь зубы дапыт-

ваўся Тада, думаючы, што яе ўжо даўно трэба было ўшчыкнуць альбо штурхнуць.

— Таму, што яны палібоўнікі, — нервова адказала дзючынка, — потым зноў сціснула вусны, нібы пагражаючы камусьці.

— Хто?

— Палібоўнікі, — паўтарыла яна, вымаўляючы паасобку кожны склад.

Тада не ведаў, што гэта такое, але несвядома здагадаўся, што нешта кепскае. Яго ахапіў страх, потым адчуванне нейкай бездапаможнасці, нешта сціснула горла. А дзючынка, відаць, зразумева гэта і вырашыла выліць на яго ўсё, што чула ад іншых. Яна працягвала, махаючы ў такт сваёй маленькай рукою:

— Мая мама і твой тата палібоўнікі, — яна наблізілася да яго і загаварыла нязграбна, — я гэта яшчэ месяц назад ведала. Аднойчы ён спытаў у нас.

— Хлусіш, — Тада ўдрыгнуў, працягнуў руку і схпіў яе за касу.

— Хлусіш, задавака! — Голас яго дрыжаў. — Скажы, што хлусіш, інакш я вырву табе касу.

Дзючынка завойкала.

— Гавары, што хлусіш!

— Не хлусі! — пагрозна сказала яна. — Пусці!

Ён адразу адпусціў яе. Цяпер яго бацька і яе маці смяяліся, спыніўшыся каля клеткі з малпамі. Хлопчык нібыта скрозь сетку ўліў белыя сценныя лабараторыі, рукі сваёй маці, яе кароткія светлыя валасы, якія з абодвух бакоў падалі на чорны бліскучы інструмент. «Мі-кра-скоп!» — любіў паўтараць ён. На белай падстаўцы ляжалі паперкі і на кожнай паперцы стаяў цыяльны судок з жоўтай вадкасцю. На доўгім сталі, пакрытым белымі палітрамі, быў стэнд з вузкімі і доўгімі прабірамі і трубочкамі з крывёю. Тада заміраў ад страху і хвалявання, калі мама ўзімала ўгару шпрыц з доўгай іголкай...

Ён зірнуў на Юлію. Яе твар быў спакойны, як у дарослых, у вачы — цяжкіе чананне. Ён здзівіўся, зразумеўшы, што яна не здуецца на яго.

— А што робіць дарослыя, калі яны палібоўнікі? — ціха запытаў ён.

— Спяць, — коротка адказала яна.

— Цінь адну цукерку гэтым дурным фазанам.

Тада зноў чамусьці падпарадкаваўся яе загаду. Фазаны пават не даградуліся да цукеркі. Яны толькі шапталіся і сталі важна хадзіць па доўгай і пясняй клетцы, размахваючы залатымі хвастамі.

Яна ўзіма яго зноў за руку, і ён палухмяна пайшоў за ёю далей па алеі. Вялікі быў з чорнай грывай пазіраў нерухома ў адну кропку агароджы. Тада здалося, што ён стаіць на адным месцы, а клеткі рухаюцца насустрач яму. Цяпер Юлія адпусціла яго руку.

Хлопчык узняў галаву. Над сеткамі, у небе, вісела сонца, задымленае і абкружанае аблакамі. З блізкай паліцы даносілася груканне аўтамабіляў. Тада адчуваў, як б'ецца яго сэрца, але даў сабе слова не паварочвацца ў той бок. Ён нахмурыў бровы. Дзве птушкі валтузіліся ў траве, на якой блішчалі дробныя, нібы зярняці, кроплі. Тада глядзеў на іх чорныя галовы, на іх аранжавыя дзюбы. Яму здавалася, што яны шэпчаць, нешта адна адной. І фазаны шапталіся, усе ў засадзе шапталіся ў гэты дзень. У гэце імгненне ён зноў убачыў іх. Яны стаялі каля агароджы, бацька спіной да яго, павярнуўшыся тварам да штучных скалаў, а яе маці — побач з ім, з перакінутым цераз руку ружовым паліто. Яна гаварыла альбо шаптала нешта бацьку, і дым, які поўз з яе вуснаў, абкружаў галаву яго бацькі. Хлопчыку захацелася планаць.

— Хацеў бы ты, — авалася Юлія зусім над яго вухам, — і яна шаптала! — Хацеў бы ты, каб нас разам з табой зачынілі ў такой клетцы?

— Хачу, — сказаў ён, не задумваючыся, заплончыўшы на момант вочы. Дзве птушкі і двое дарослых зіркі ў цёмнай прасторы.

— Будзем жыць удвух, — шаптаў голас дзючыні. — Калі захочам, пойдзем гуляць, калі захочам, будзем жыць вунь у той хаціцы.

Ён расплосціў вочы, каб убачыць тую хацічку.

— І што мы будзем з табой рабіць? — запытаў ён. Слёзы з'явіліся ў яго на вачы, вось-вось, і лны пальюцца струменчыкам...

— Будзем спаць, — ціха адказала Юлія. Светла-сіняя яе вочы ўсміхаліся.

— А калі выраснем? — спытаў ён, мужна стрымліваючы слёзы.

— Мы не выраснем.

— Чаму? — здзівіўся ён.

— Таму што ты дурныяк, — засмяялася яна, націснуўшы пальцам на яго нос. Але ніводнай слязы не ўпала з яго вачэй. — Калі мы выраснем, нас раздзеляць... Яна ўздала яго пад руку, гэтак жа, як яе маці ў гэты момант уздала яго бацьку перад клеткай ільбоў.

— Паслухай, мы будзем жыць у хаціцы, нас будзець карміць вартаўнікі, ніякага клопату ў

нас не будзе... Хадзем, я пакажу табе пелікана...

Пелікан шаптаў сваёй дзюбай, шырокай знізу, як торба. Хадзіў ён павольна, нібы доктар у акулярах і белым халатце.

— Паглядзеў бы я на яго, калі б яму зрабілі адзін укол, — сказаў хлопчык.

— Цівава, — усклікнула дзючынка. — І ведаеш, што пацячэ з яго?

— Што?

— Чарыла! — Яна таямніча шаптала гэта. — У пеліканаў чарыла замест крыў!

— І ў яго торбе?

— І ў торбе!

Юлія цяпер не глядзела на пелікана, не глядзела на іншыя клеткі, на басейн, дзе плавалі белыя лебедзі, ні на дрэва каля яго, усланае чырвонымі, як вусны дарослай жанчыны, кветкамі. Нахіліўшы галаву, яна кінула наперад сваёй блішчэстай туфлі траву ўзбоч алеі. Хлопец здзівіўся гэтай перамене ў яе настроі, азірнуўся і убачыў зноў на лаўцы свайго бацьку і яе маці. Яны працягвалі размову. І яму вельмі хацелася ведаць, пра што яны гавораць, але ён не мог пай-

ня формы сувязей, з'яўляюцца новыя, адпаведныя часу. Сапраўдным святам дружбы сталі дэкады балгарскай культуры ў Беларусі і беларускай — у Балгарыі ў 1965 г. Цікавыя мерапрыемствы праводзіліся ў нас у час Дзён балгарскай літаратуры ў СССР (1966 г.), Дзён балгарскай культуры ў нашай краіне (1967, 1969 гг.). Хочацца адзначыць яшчэ адну цікавую форму супрацоўніцтва, якая нарадзілася не так даўно. У 1968 г. у нашай рэспубліцы праходзіла III пасяджэнне савецка-балгарскага клуба маладой творчай інтэлігенцыі. 35 пасланцаў братаў краіны сустрэкліся і гутарылі з беларускімі майстрамі ў творчых саюзах, майстэрнях мастакоў, наведвалі выставкі і музеі, абменьваліся думкамі па розных пытаннях культурнага жыцця Балгарыі і нашай рэспублікі.

Можна прывесці многа доказаў таго, што нашы сувязі ў галіне літаратуры і мастацтва з кожным годам становяцца больш інтэнсіўнымі, канкрэтнымі, мэтанакіраванымі. Дні балгарскай літаратуры, якія праходзіць у нас, яшчэ адна праява гэтага. Сучасны стан нашых сувязей дае падставу гаварыць, што час перамога знамянення застаўся ўжо ў мінулым, прыйшоў час сумеснай творчай працы, цесных сувязей творчых саюзаў, шырокага абмену вопытам для вырашэння агульных пытанняў, якія ставіць жыццё перад дзесяцімі літаратуры і мастацтва братаў рэспублік.

Г. СЯРГЕЕВА.

ларускае радыё перадае творы кампазітараў братаў народа. І ў Балгарыі ўсе часцей гучаць па радыё канцэрты беларускіх народных і эстрадных песень, творы сучасных кампазітараў нашай рэспублікі, а па-

дзенавай. Неаднаразова мінчане прысутнічалі на канцэртах Л. Іванавай, Э. Дзімітрова, І. Чмыхавай і іншых.

У Балгарыі, якую мы ведаем як краіну высокай музычнай культуры, як краі-

Мал. А. САПЕТРІ

ДРУЖБА НАРОДАЎ

пулярныя нашы песні ўвайшлі ў рэпертуары харавых калектываў і эстрадных спевакоў.

З багатай музычнай культуры братаў народа нас знаёмілі інструментальныя квартэты Дзімава і Аўрамава, выступленні скрыпачоў І. Яўцімава і Е. Каміларова, піяністаў Б. Ноева, Н. Зўрава. Неаднаразова дырыжыраваў сімфанічнымі канцэртамі ў нашай сталіцы Р. Райчаў. Многія балгарскія оперныя спевакі, высокае выканаўчае майстэрства якіх вядома ва ўсім свеце, выступалі ў спектаклях Беларускага тэатра оперы і балета — Н. Гаўраў, Н. Галубіч, Д. Узунаў, Н. Ніколаў, В. Папова. Толькі ў апошні час на мінскай сцэне выконвалі оперныя партыі А. Чаўдараў, П. Гугалеў, В. Аляксандрава, М. Ніколава, Д. Дамянаў. Госцем нашай сталіцы быў ансамбль песні і танца Балгарскай народнай арміі. Двойчы ў нас выступалі эстрады аркестр Балгарскага радыё і тэлебачання, вакальна-інструментальны ансамбль «Аб'екты—71» з удзелам салістаў Б. Кірава, Г. Міхайлавай, М. Хранавай, М. Градзевай, Е. Мла-

дзенавай. Неаднаразова прысутнічалі на канцэртах Л. Іванавай, Э. Дзімітрова, І. Чмыхавай і іншых.

У Балгарыі, якую мы ведаем як краіну высокай музычнай культуры, як краіну спевакоў, з поспехам выступалі многія беларускія выканаўцы. Салісты Беларускага тэатра оперы і балета Н. Ткачэнка, І. Сарокін, С. Данілюк выступалі ў спектаклях на опернай сцэне Балгарыі. Канцэрты майстроў Беларускага мастацтва з удзелам вядучых салістаў нашага тэатра оперы і балета, эстрадных спевакоў, выканаўцаў на народных інструментах прайшлі ў 17 гарадах Балгарыі ў 1965 годзе. У 1969 годзе там выступала эстрадная група Беларускай дзяржаўнай філармоніі. Вялікую цікавасць праявілі жыхары Сафіі, Відзіна, Габрва, Плёўдзіва і іншых гарадаў да канцэртаў Дзяржаўнага ансамбля танца БССР у сакавіку 1971 года. Маладыя беларускія выканаўцы неаднаразова былі пераможцамі міжнародных конкурсаў і фестываляў, якія праходзілі ў Балгарыі. Уладальнікам залатога медалю конкурсу «Залаты Арфей» у 1968 г. стаў саліст нашай оперы А. Сухін. Квартэт Дзяржаўнага народнага хору БССР «Купалінка» заваяваў званне лаўрэата IX Сусветнага фестываля моладзі і студэнтаў,

У развіццё культурных сувязей паміж рэспублікамі ўносяць уклад і беларускія мастакі. Многія з тых, хто наведваў братнюю краіну; напісалі творы аб працавым народзе, малюнічкі кутках і краязідах Балгарыі-

Цікавасць гледачоў на рэспубліканскай і Усесаюзнай выставцы твораў маладых мастакоў выклікала карціна Б. Заборава «Сазопальскія рыбакі». Наша ўяўленне аб брацкай краіне пашырылі эцюды, замалёўкі С. Геруса, Я. Красоўскага, акварэлі і графічныя лісты У. Стэльмашонца, напісаныя па балгарскіх уражаннях. Вялікую серыю замалёвак аб жыцці братаў народа прывезлі з Балгарыі А. Паслядавіч і В. Сахненка. Творчай справаздачай аб паездцы ў Балгарыю з'явіліся творы В. Цзірко, П. Лысенкі і іншых.

Вялікай папулярнасцю ў працоўных нашай рэспублікі карыстаецца кінамастацтва Балгарыі. Многія лепшыя творы балгарскіх майстроў, якія спецыфічнымі сродкамі кіно адлюстроўваюць жыццё свайго народа, з поспехам дэманстраваліся на экраны Беларусі. А лепшыя работы беларускіх кінамайстроў карыстаюцца папулярнасцю балгарскіх гледачоў.

Беларуска-балгарскія культурнае супрацоўніцтва — працэс, які знаходзіцца ў няспынным развіцці. Уда-сканальваюцца традыцый-

(Заканчэнне на 11 стар.)

Пятрусь МАКАЛЬ

Мы прагнем хуткае язды.
Забывшыся на небяспеку,
Ляцім шалёна хто куды...
Ах, спешка веку,
Спешка веку!
У тлуме еду, як і ўсе,
Між спадарожнікаў вясялых.
Мяне калыша і нясе

Аўтобус—інтэрнат на колах.
Тут упрытык сусед з суседам,
Пінжак з сукенкай упрытык,
За выбухамі смеху следам—
Сварлівасці грачыны крык.
Тут упрытык з галінкай бэзу—
Тугі румянец калача,
І побач з немадой пратэзу—
Цяпло юнацкага пляча.
Тут побач з боцікам

блiшчастым

Цяжкі салдацкі чаравік.
Тут учарашняе з сучасным,
Тут боль з уцехаю ўпрытык.
Асфальт ільсніцца, як вада,
І не канчаецца гайданка.
Адна язда,
Адна бяда
Усіх трасе, як ліхаманка.
Ад нечаканага рыўка
Дарога ўздыбіцца прама,
Хай будзе пільнаю рука
Таго, хто дрогкі руль трымае.
Адданыя трывожным трасам,

Стаім цярпліва ці сядзім.
Сто чалавечых лёсаў разам—
Як лёс адзін,
Як лёс адзін.

БАЛАДА
ПРА ЛЯСНОЕ
РЭХА

Не разлучаўся цар Вядзьмар
З драўлянаю аховай.
Любіў ён скаланаць гушчар
Прамовай выбуховай.

Ляцелі словы, як з трубы,
Гулі, як рой асіны.
Каменна слухалі дубы,
І трэсліся асіны.

Каціўся гromам грозны бас.
—
прыкрая пацеха—

Яго нязменна кожны раз
Перакрыўляла рэха.
Ці не двайнік дражніў цара?
І гэта падабенства
Угневанага Вядзьмара
Прыводзіла ў шаленства.

І раптам ён патрос наўзгад
Сваёй чупрыны стрэху,
Лесавікам аддаў загад:
— Схапіць умомант рэха!

Звязаць крамольнае і рот
Заткнуць яму навікі,
Каб не дрыжкаў лясны народ
Ад звонкай небяспекі!..

І ад зары і да зары
Вядзьмарскія служакі
Па непразлым гушчары
Снавалі, як вужакі.

І вось ужо лесавікі
Дакладваюць старанна,

ЗНАЧЭННЕ Янкi Купалы не абмяжоўваецца нацыянальнымі рамкамі. У яго творах гучаць агульначалавечыя ідэі, блізкія і зразумелыя людзям працы. Не выпадкова яго творчасць літаральна з першых крокаў выклікала да сябе цікавасць прадстаўнікоў іншых народаў, атрымала высокую ацэнку вядомых дзеячоў культуры. Першым народны характар паэзіі Купалы, глыбіню яго мастацкага мыслення заўважыў М. Горкі. З уласцівай яму шчодрасцю і добразычлівасцю ён звярнуў увагу на неабходнасць знаёмства рускага чытача з паэзіяй Купалы. Ён жа першы, пераклаўшы «А хто там ідзе?», адчыніў купалаўскай паэзіі дзверы ў рускую літаратуру.

Творы Я. Купалы выклікаюць асаблівыя цяжкасці пры перакладзе на рускую мову, бо яны «распеўныя, пабудаваны на гнуткіх і выразных інтанацыях той мовы, на якой і зараз гаворыць народ. Менш за ўсё ў іх іншай падуманасці і мудрагелістых стылістычных канструкцый. Мова паэта простая і ясная, часта сціслая да афарыстычнасці, часам шырокая і прасторная, як свабодная плынь ракі» (Ус. Раждзественскі). Творы Купалы нялёгка для перакладу, бо яны вылучаюцца высокім напамам па чутцелі, багатым думак, якія паэт умеў аформіць па-народнаму мудра і проста, з выключнай натуральнасцю і дасканаласцю, што ўласціва яго рэдкім таленту.

Услед за М. Горкім, уражаны паэзіяй Я. Купалы, звяртаецца да перакладу з яе і В. Брусаў. Яго пераклады вершаў «Адвітанне», «У начным царстве», «На купале», «Песня» («Як у лесе зацвіталі...») зроблены беражліва, з захаваннем вартасцей арыгіналаў.

Найбольш актыўна ў дарэвалюцыйныя гады перакладамі з Купалы займаўся А. Карынінскі. У шэрагу перакладаў («Над магіламі», «Песня сонцу», «Явар і каліна» і некаторых іншых) ён дасягнуў пэўных поспехаў. Я. Купала пісаў свайму перакладчыку: «Чытаў я і перачытваў па некалькі разоў вашы пераклады. Надзвычайна дакладныя і цудоўныя!» Аднак нельга не заўважыць, што ў многіх перакладах А. Карынінскі не падняўся да ўзроўню арыгінала, у асобных з іх адчуваецца дэкадэнцкі налет.

Удзячна рускі чытач атрымаў найбольш поўнае ўяўленне аб творчасці Я. Купалы ў 1919 годзе, калі, дзякуючы перакладчыцкай і рэдактарскай рабоце І. Белавусова, выйшаў купалаўскі зборнік на рускай мове. У яго ўвайшлі пераклады В. Брусава, Я. Нячаева, І. Белавусова, А. Карынінскага, А. Чумачэні і інш. Праўда, многія пераклады зборніка яўна недасканалыя. Тлумачыцца гэта і адсутнасцю сур'езных патрабаванняў да перакладчыцкай работы, і ўзроўнем перакладчыцкай справы ў той час. І тым, што шэраг перакладчыкаў не мелі значнага паэтычнага таленту.

Справа з перакладамі Купалы на рускую мову рашуча зрушваецца з месца ў 30-я гады. Да яго творчасці пачалі звяртацца вядомыя савецкія паэты. Яны працуюць

актыўна, з вялікім натхненнем. З сярэдзіны 30-х гадоў да апошніх дзён жыцця Купалы штогод выходзіць яго новыя зборнікі на рускай мове.

Спраўдным святлом для музы народнага песняра Беларусі стала яго сустрэча з Міхаілам Ісакоўскім. К таму часу многія творы Купалы былі перакладзены ўжо на рускую мову, яго талент быў высока ацэнены выдатнымі майстрамі слова (А. Луначарскі, У. Маякоўскі, Д. Бедны і інш.), але перакладаў было зроблена яшчэ недастаткова, многія з іх былі выкананы на нізкім узроўні.

М. Ісакоўскі нявала зрабіў для таго, каб зняць з «рускага» Купалы няўклонныя, ускладненыя формы, прымітыўнасць выразаў, саладкавасць, спрошчанасць, што адчуваўся ў многіх перакладах. Ён адмовіўся да механічнага перанясен-

га перакладчыцкага майстэрства многіх з купалаўскіх твораў савецкага часу («Спадчына», «Я — калгасніца», «На нашым полі», «Маладым паэтам», «Як я молада была...», «Лён», «Наша моладзь», «Алеся» і шэраг іншых).

На жаль, нават у прызнаных майстроў-перакладчыкаў купалаўскай творчасці надараюцца пераклады, якія не могуць задаволіць сённяшняга чытача. Напрыклад, хоць у перакладзе верша «Лён» А. Пракоф'ева ў многім пазбег тых пагрэшнасцей, якія былі ў перакладзе М. Галоднага, але і ён не да канца перадаў фарбы Я. Купалы. Увогуле і А. Пракоф'ев, і М. Галодны перадалі дух арыгінала, тую атмосферу адухоўленасці і шчырасці, у якой пададзены ўзаемаадносінны героі творы. Аднак першая ўжо страфа аказалася неадольнай для абодвух перакладчыкаў.

хлясь — глінявы колотит пол» (?) альбо: «Как шла лен я обнать, в ноги камень да песок» (?).

Нярэдка пераклады не толькі не падмаюцца па сіле выразнасці да арыгінала, але літаральна скажваюць яго. Дастаткова нагадаць хоць бы пераклад верша «Я — калгасніца» — самы слабы пераклад М. Ісакоўскага. У ім шмат выпадковых слоў, расплыўстых, неаформленых думак, прыблізных выразаў.

Утром Настеньку
Приласною,
В ясли Настеньку
Отпускаю (?).

И Данючка
Мой в порядке (?),
Игры водит он
На площадке.

А как выйду я—
Их мамаша (?),
На колхозное
Поле наше..

У арыгінале:

Сваю Настачку—
Дзіцё тое—
Нясу ў яслі і
Раніцою.

А Данючка
Важным хлопцам
Рады бегае
На пляцоўцы.

А як выйду я—
Іхны маці—
Ды калгаснае
Жыта яці..

Характэрна, што прыблізнае афармленне думак прывяло да змянення рытмічнага малюнка верша. Рытм у перакладзе атрымаўся залішвакі, лёгкаважкі, а ў арыгінале ён аднаўрадае выказванню той радасці, якой жыве маладая калгасніца. Выклікае жаль, што пераклад ў такім выглядзе друкуецца дагэтуль.

Сярод пагрэшнасцей, якія больш за ўсё аслаблялі слух і выразнасць купалаўскага верша, самыя распаўсюджаныя дзве: няўменне перадаць нацыянальныя асаблівасці нашага паэта і прыгладжанасць перакладаў, іх нівеліроўка, падгонка пад перакладчыцкі стандарт. Часцей за ўсё менавіта гэта прыводзіць да парушэння купалаўскага стылю і пазбаўляе яго вершы індывідуальнай паэтычнай афарбоўкі.

Асабліва прыкметны скажэнні там, дзе перакладчыкам не ўдалася падшукаць на рускай мове адекватных выразаў, каб перадаць устойлівыя беларускія словазлучэнні, якія нярэдка страчаюцца ў вершах Я. Купалы. Напрыклад, радкам верша «За праўду»: «Дык жыва ж к пачатку — не час спаць у шапку, валіцца, як чэрві, ў траве» Л. Друскін не здолеў знайсці эквівалента. «Так смела за нами — отчизны сынами — вставайте же, время не идет». — у гэтых радках перакладу не толькі не адчуваецца нацыянальнай афарбоўкі арыгінала, але страчана і іх вобразнасць.

Здаралася, што няўменне захаваць нацыянальны каларыт арыгінала прыводзіла да скажэння сэнсу. «Других мы заставим (?) и нас как людей уважать» — такая фраза ёсць у тым жа вершы «За праўду». перакладзеным Друскіным. У Купалы ж сказана зусім іншае: «Пры згодзе і ладзе ў нас до-

Ц. ПЯКУМОВІЧ

МОВАЮ БРАТЭРСТВА

УДАСКАНАЛЬВАЦЬ ПЕРАКЛАДЫ ПАЭЗІІ ЯНКІ КУПАЛЫ НА РУСКУЮ МОВУ

ня ў пераклад радкоў арыгінала, не спрабаваў захаваць знешнюю дакладнасць, пагоня за якой робіць вершы «якімісьці малакроўнымі, няўклоннымі, халоднымі». Каб раскрыць паэтычную сілу арыгінала, паўнату яго гучання, М. Ісакоўскі імкнуўся перадаць унутраную сутнасць твора. Хоць пры гэтым і даводзілася, амяняць асобныя выразы і цэлыя радкі, перакладчык рабіў гэта з такой асцярожнасцю і чуйнасцю, што ў выніку дабіваўся максімальнай блізкасці да мастацкай структуры арыгінала. М. Ісакоўскі дасягнуў сэнсавай і стылявой дакладнасці пры перакладзе твораў беларускага паэта. Купалаўскаму вершу ў перакладах Ісакоўскага дыхаецца лёгка, крок яго нязмунаны, раскваны.

Над перакладамі з паэзіі Я. Купалы з любоўю, з вялікай патрабавальнасцю ў розныя гады працавалі Э. Вагрыцкі, А. Пракоф'ев, А. Твардоўскі, М. Святлоў, А. Суркоў, С. Гарадзецкі, Ус. Раждзественскі, М. Браўн, М. Камісарова, В. Шэфнер, П. Кабароўскі, С. Абрамовіч, М. Сідарэнка, М. Галодны, І. Садоф'ев, П. Сямьнін, Б. Кежун, В. Ірынін, Л. Хаўстаў і многія іншыя вядомыя рускія паэты і перакладчыкі. Яны дапамаглі Я. Купалу стаць «сваім паэтам» на ўвесь Савецкі Саюз, а яго паэзію зрабіць неад'емнай часткай нашай шматнацыянальнай літаратуры.

Аднак, не закрэсліваючы значнасці і важнасці работы па азнамленні ўсесаюзнага чытача з творчасцю Я. Купалы, варта ўсё ж прызнаць, што зроблена ў гэтым кірунку пакуль што не ўсё. Лірыка беларускага паэта яшчэ не ва ўсіх выпадках загучала на рускай мове на поўны голас, з тым жа размахам, з той жа шчырынёй і веліччу, як і на роднай мове. Шэраг перакладаў нагадвае мёртвы злепак з арыгінала, у многіх з іх канкрэтныя купалаўскія вобразы заменены расплыўстымі, не ўсім перакладчыкам удалося перадаць гутарковыя інтанацыі купалаўскага верша, яго сувязі з фальклорам, напеўнасць радкоў. Не адпавядаюць узроўню арыгінала і дасягненям сучасна-

У арыгінале:

Як на поле, на зямлю
Прыйшла раніца вясны,
Я пасяла ў раллю
Жмень зёран чыстых.

У перакладзе М. Галоднага:

Толькі ринулі в поля
Ранний зvon, весенний зvon,
Раным-рано пышла я
Золотистый селья леня.

У А. Пракоф'ева:

Как над полем, над землей
Встала красная весна,
Я посеяла весной
В нашем поле горстку льна.

Па-першае, у М. Галоднага поруч стаць блізкія словы **ранний** і **раным-рано**, што парушае структуру страфы. У А. Пракоф'ева ў блізкім суседстве аказаліся словы **весна** і **весной**, і атрымалася тое ж, што і ў М. Галоднага. Па-другое, ніводнаму з перакладчыкаў не ўдалося перадаць з усёй «асалодай» наступны купалаўскі вобраз: «Прыйшла раніца вясны».

У перакладзе М. Галоднага ёсць шэраг няўдалых выразаў. Абстрактны **ранний зvon**. Радок «Я повила з ранний рос» чытаецца ўслых някавата. Няўдалай спорагаворкай гучаць радкі: «Мяла мялкою я лен, вдовл трепалом шла по нем». Не зразумела, што меў на ўвазе М. Галодны, пакінуўшы ў перакладзе такое: «За снопами синлись сны, песни пелись о весне». У арыгінале гэта гучыць зусім іначай: «Рванц ішла яго ў снапы, пела песні аб вясне». Альбо возьмем такую мясціну: «Падшоў бліжэй Міхась, мне паклаў на стан руку». У перакладзе гэтыя радкі набылі адценне прымітыўнай паплаватасці: «Подшел ко мне Михась, подмигнул забаво так». У іншым месцы М. Галодны піша: «Луч весенний пробежал, от забора по стене», хоць крыпачку вышэй паведамлялася, што дзеянне адбываецца вясною: «Хоть и осень, а светло, радость льется через край». У Купалы ж сказана вось што: «Промель ясны загуляў». Трэба ўяўляць сабе, якой сілай ўздзеяння валодае купалаўскі верш, калі нават пасля такіх скажэнняў ім захаляўся М. Горкі.

Узровень перакладу А. Пракоф'ева таксама неадолькавы. Напрыклад, у яго сустракаюцца такія радкі: «А валец мой — хлясь да

Што рэха ўзнята на шыкі
І смерцю пакарана,
Шчаслівы цар загаварыў
Баском нечалавечым,
Не ў сілах свой стрымаць
парыў
Перад драўляным вечам:

— Таму, хто выканаў загад,
Узнагарода будзе!
Я прышпіліць героям рад
Дубовы ліст на грудзі...
Пачаў Вядзьмар чытаць указ
Лесавікам на ўчыце...
А воддаль грымнула ў адказ
Вясёлым шротам рэха,

Давай у гарэзным шаленстве
Рэха сваё паклічам
У лесе, нібы ў маленстве,
Зялёным і таямнічым.
Нас прыме гушчар глыбокі,
Краіна лагоднага шуму.

Гукнём мы:—Дзень добры,
уцёкі!—
Ад мітусні і тлумы,
Ад грому ракетнай зры,
Ад паляўнічага вока
Суседа майго па кватэры,—
У каралеўства воўка!
Суніца, якую сустрэнем,
На вуснах салодка растане.
Дзень пад сасновым ценем
Шлюбнаю ноччу стане.
Трушчым сухую ігліцу,
Якая страляе, як порох,
Не выдасць ніхто таямніцу
Сэрцаў, што стукаюць поруч.
Змоўклі сарокі-трашчоткі,
Лісы пабеглі да нораў.
Мне да спадобы ўсё-ткі
Ляснога насельніцтва нораў!
Травінка трымціць трапяткая
У дзірцы прастрэленай каскі
Аб тым, як зямля чакае
Ласкі—
Запознаей ласкі.

ЗІМОВЫЯ ЛОДКІ

А лодкі чакаюць паводкі,
У панцыры снежнай кары,
Як хаткі драўляныя, лодкі

Стутуляцца дном дагары,
Яны і ў мяцеліцу чуюць
Палонены плёскаць рачны.
У схованках лодак начуюць
Блакитныя мроі і сны.
Бывай, зледзянелая ціша!
Як дотык руплівай рукі,
Раскутыя лодкі калыша
Жывая стыхія ракі,
Гайдае то ўлева, то ўправа
У шумным вірлівым жыцці,
Ды ў лодак адзіная справа—
Насуперак хвалям ісці.
Як гоніць іх прага спрацацца
З вадою над стоеным дном
Тады, калі трэскі імчацца
Па плыні рачной
Табуном.
І так налягае на вёслы
Упарты і дужы вясляр,
Што быццам бы танец узнёслы
Выконвае водны абшар.
Адлігі, адлігі, адлігі!
Паводкі—
Каб рушыўся лёд,
Каб з трэскам крышыліся
крыгі,
Што скоўваюць мараў палёт!
У лодках зімовых начуюць

Вясновыя думы і сны,
Яны і ў мяцеліцу чуюць
Палонены плёскаць рачны.

РАЗМОВА

— Куды ты, рачулка малая,
куды?
— Спяшаюся я да вялікай
вады.
— А што цябе гоніць усё-ткі,
скажы,
У бездань, якая не мае мяжы?
— Баюся змарнець я,
Баюся змялець,
Ад летняй спякоты не высахла
ледзь...
Хачу я струменнем сваім
памагчы
Рацэ, што нясе караблі
на плячы.
— Ці знаеш, што ў хвалях
вялікай вады
Ты згубіш свой твар і імя
назаўжды?
— Я знаю, куды і навошта бягу,
Я ўсё-ткі бягу, бо інакш
не магу!

ля засядзе, паліцаць і нас за лю-
дзей».

Асабліва не пананцавала ў пера-
кладах купалаўскай інтымнай
лірыцы. Выключэннем тут могуць
быць хіба вершы «Песня» («Я; у
лесе зацвіталі...») у перакладзе В.
Брусавы і «Зайшло ўжо сонейка,
цень лёг на гонейка...» у перакла-
дзе А. Андрэева. Увогуле ж у пе-
ракладах купалаўскіх вершаў пра
каханне ўсё спрошчана, збеднена,
нейжыццёва. Спашлёмся, як на
прыклад, на пераклад Я. Нячаева
верша «Ты прыйдзі...». Зроблены
ён з уласцівым для гэтага перак-
ладчыка імкненнем «спале-
ніць аўтара», упрыгожыць
твор. У выніку было страчана тое,
што найбольш характэрна для лі-
рыкі Я. Купалы: задушэная пра-
стата і шчырасць. Купалаўскія рад-
кі над рукою Я. Нячаева робіцца
банальнымі, павярхоўнымі, золата
прастаты падменена ў іх назалотай
падробі. Параўнаем:

Ты прыйдзі на мне вясною,
Нячэна прыйдзі,
Заціці прасой са мною,
Думку разбудзі,
Ты прыйдзі на мне вясною,
Полнаю любові(?)
І чаруючай прасою
Думку обнові.

Матчыма, і няварта было б вяр-
тацца да пераклада Я. Нячаева, але
і М. Галодны, і М. Камісарова,
якія пасля яго перакладзілі гэты
верш Я. Купалы, таксама не пазбе-
лі нагрэшынасцей.

У перакладзе А. Андрэева верша
«Успомні!» асобныя радкі і стро-
фы страцілі сваю першаходную вы-
разнасць. Напрыклад: «Вспомни,
как, все потеряв остальное (?), жить
станешь ты без друзей и врагов»
— «Успомні, як згубіў ворага й
друга, — жыць пачнеш ценем з-пад
кургаюў». Засушанымі выглядаюць
многія радкі і ў перакладзе
верша «Гэй ты, дзючынка, казля-
дзед», зробленым таксама А. Ан-
дрэевым.

У перакладзе А. Чывіліхіна вер-
ша «Да дзючынікі» не адчуваецца
той мяккасці, якая ўласціва ары-
гіналу, асобныя купалаўскія радкі
старанна «прыгляджаны».

Нягледзячы на тое, што нямала
ёсць перакладаў недасканалых, што
ёсць нямала нявырашаных задач,
перакладчыцкая работа над твора-
мі Я. Купалы ў апошні час, на сут-
насці, спынілася, тым самым нібы
ўзаконішы ранейшыя памылкі і
нагрэшынасці. Акрамя гэтага, няма-
ла перакладаў проста састарэлі.

Усё гэта гаворыць за тое, што
працу над перакладамі Я. Купалы
над шыю трэба працягнуць.
Надшыю час, калі можа адмовіцца
ад слабых перакладаў, яны пе-
раходзяць з адной купалаўскай
ніжкі ў другую. Неабходна і рэ-
дактарам прад'явіць большую па-
рабавальнасць, больш уважліва
устаўляць пераклады з арыгіна-
ламі. Гэта таксама паспрыяла б
існасці перакладаў.

Ужо не за гарамі стогадовы юбі-
лей з дня нараджэння Які Купа-
лы, і добра было б, калі б пад-
рыхтоўка да яго пачалася адразу ж
пасля ўрачыстасцей гэтага года.
Улічваючы накоплены вопыт, уз-
ровень перакладчыцкага майстэр-
ства на сучасным этапе, месца
творчасці Я. Купалы ў савецкай
літаратуры, неабходна прыступіць
да падрыхтоўкі поўнага збору твораў
песняра Беларусі на рускай
мове.

Няхай жа новыя купалаўскія
руснай мове будуць больш
дзючынікі!

А КОЛЬКІ ЯШЧЭ ЎПЕРАДЗЕ!

САМАДЗЕЙНАМУ
КАЛЕКТЫВУ
«РАДАСЦЬ» — 10 ГАДОУ.

Выступае «Радасць»...

Гледачы адкрылі для сябе
нашу «Радасць» у вясна-
вы дзень 22 красавіка 1962
года. Другая дэкада белару-
скага самадзейнага мастац-
тва ў Мінску ў 1963 годзе
прывяла калектыву назву
«Народны». Такі поспех пас-
ля аднаго года работы мог
падацца нечаканым. Але
толькі тым, хто не ведаў,
колькі працы ўнлаі хлопцы
і дзючыны ў конны танец.
Іх прынялі і палюбілі земля-
кі — рабочыя прадпрыемст-
ваў і хлебаводы, школьнікі і
студэнты. Потым першыя
гастролі за межамі рэспублі-
кі — ансамбль хутка му-
неў, майстэрства яго набы-
ло свой почырва.

У 1963 годзе пасланцаў
пагранічнага горада гасці-
на сустрэла Масква. Кан-
цэрты на ВДНГ, у парку Са-
кольнікі, ва ўніверсітэце
друзбы народаў, на сцэне
Крамлёўскага тэатра, Апла-
дысменты, кветкі, усмешкі,
і цёплыя словы рэцэнзентаў
аб майстэрстве самадзейных
артыстаў. Паспех у сталіцы
даў зарад бадзёрасці, стаў
своёасаблівым «атэстам
сталасці» калектыву. У ан-
самбль прыйшлі таленаві-
тыя навікі — рабочыя ра-
вода «Газаспарат» і панчо-
дагай фабрыкі, студэнты пе-
дагагічнага інстытута, стар-
шанскіні школы горада —
усе тыя, якія паланіў цуд
танца, хто не баўся чарна-
вой работы, без якой не бы-
вае мастацтва.

А «Радасць» усё часцей
пачалі клікаць у дарогу. У
чэшскім горадзе Стражніца
брацчане сталі паўпрадзіма
савецкага самадзейнага ма-
стацтва на міжнародным
фестывалі фальклорных на-
лентываў. Свойы і маладыя
запал беларускіх танцоваў,
своёасаблівы каларыт іх та-
цаў спадабаліся жыхарам
Стражніцы, Аламоўца, Пра-
гі і Браціславы. І ў тым жа
1966 годзе самадзейны ан-
самбль разам з майстэр-
ствам Беларускай прамы-
словай культуры ўдзельнічаў

у Днях культуры ў
ГДР. Італьянскія гледачы былі
зачараваны «танцавальным
сувенірам» з Брэста.

У дні свята народнай
творчасці, прысвечанага 50-
годдзю Вялікага Кастрычні-
ка, пасланцы з берагоў Бу-
га выступілі ў заключным
канцэрце на галоўнай сцэ-
не краіны — у Крамлёўскім
палацы з'ездаў. Ансамбль
вспрунуў дамоў лаўрастам
Усесаюзнага фестывалю са-
мадзейнага мастацтва.

І зноў будні кулі і сваты
выступленняў, рэпетыцыі і
нараджэнні новых кампазі-
цый, брацчане танчюць
для жыхароў Украіны, Ле-
нінграда, Валгаграда, выпэ-
джаюць да польскіх слобод
у Люблінскае ваяводства,
выступаюць з шэфскімі кан-
цэртамі перад воінамі Са-
вецкай Арміі, ім апладушчу-
юць дэлегаты з'езда камса-
мола рэспублікі.

У 1969 годзе «Радасць»
запросілі на міжнародны
фестываль фальклорага
мастацтва ў Францыю. Ан-
самбль уразіў гаспадароў і
гасцей гэтага незвычайнага
агляду. Рускія танцы «За ва-
каліцай» і «Зімовыя гульні»,
уважлівы «Галак» і «Мал-
даўская рапсодыя», белару-
ская «Лявоніха», танец з ба-
лаікамі «Рускі сувенір»
— усё гэта аднолькавым
захапленнем былі прыняты
гледачамі. Аглядальнікі га-
зет пісалі, што «Радасць»
паказала «чысты характар
Радзі». Таму што тут, быц-
цам у разрэзе, убачылі іны
мастацтва нашай шматна-
цыянальнай айчыны. Тры
тыдні — гэта 20 канцэртаў
у Эпінале і Грэі, Агіно і
Мецы, Страсбургу і Парыжы.
Гэта экзамен на майстэрст-
ва і на характар...

паказалі харэаграфічную
кампазіцыю «Сімфонія му-
жчын».

1970-ыя запамніўся па-
даронкам да берагоў бла-
кітнага Дунаю — у Вен-
грыю. Аб канцэртах у гэтай
краіне нагадваюць цалер
здымкі — фотарэкамі аб ці-
кавых сустрэчах у Буда-
пешце, аб днях, праводзе-
ных спрод слобод у міжна-
родных лагерах дружбы ў
Верэцы і на возеры Бала-
тон.

Рэпетыцыі, канцэрты, фе-
стывалі, гутаркі з слобамі,
з прыхільнікамі мастацтва—
яны вучылі тварыць, загар-
тоўвалі волю, адточвалі май-
стэрства, нараджалі задумкі.
Гадзіны, тыдні, месяцы
складаліся ў гады: ветараны
саступілі месца маладым,
навічкі уваходзілі ў танца-
вальную сям'ю, Галіна Ку-
тай і Алксандр Мірашні-
чэнік, Кацярына Ванула і
Георгій Залататрубаву, Люд-
міла Манарава, Ірына Зьні-
чэнік, Алена Фісён, Аляці-
на Драгойцава, Міхаіл Цур-
чанаву, Валерыі Сямёнаў,
Іваненці Абухаў, Станіслаў
Мілдзедзю, Міхалай Рам-
новіч — гэта ядро ансамб-
ля, яго горадзі.

Вечар, прысвечаны 10-
годдзю ансамбля, стаў знач-
най падзеяй у культурным
жыцці Брэста. Сюды з'еха-
лі прадстаўнікі мастацтва
з Луцыя і Гродна, Баранавіч
і Мінска, каб павітаць юбі-
лея з радаснай падзеяй,
наб'ясаць цёплыя, сардэч-
ныя словы.

У юнай «Радасці» — на-
ротналі біяграфія. Напера-
дзе — новыя адкрыцці. Но-
выя шляхі, новыя прынесуць
людзям чудаўны падарунак
— танец.

А. ВЕРАБ'ЕУ.

ПЕСНЯРАМ ПРЫСВЯЧАЕЦА

Днямі ў Кіславодску ў
санаторыі Імя М. Горкага
адбылося ўрачыстае ад-
крыццё мемарыяльнай
дошкі ў гонар народнага
паэта Беларусі Які Ку-
палы.

На працягу многіх год
пачынаючы з 1924 года,
Янка Купала заставаўся
адначыў на слаўных наў-
казскіх курортах. Тут, у
Кіславодску, Есентуках,
Піцігорску, напісаны былі
вількай прывесаныя
вількай дружбе народаў,
грузінскаму песняру Ша-
та Руставелі, дагэстан-
скаму ашугу Сулейману
Стальскаму, і многія ін-
шыя. Большасць з вер-
шаў Я. Купалы, створа-
ных на Каўказе, увайшлі
ў зборнік «Ад сэрца», за
які ў 1941 годзе паэт
атрымаў Дзяржаўную
прэмію. Асабліва часта
оьваў Я. Купала ў Кісла-
водску, у санаторыі Імя
М. Горкага.

Яшчэ ў 1970 годзе мя-
сцовае таварыства па ахо-
ве помнікаў гісторыі і
культуры прыняла рашэн-
не адзначыць юбілей бе-
ларускага песняра. Быў
распачаты збор матэрыя-
лаў аб жыцці і творчасці
Я. Купалы, аб знаходжан-
ні яго ў Кіславодску.
Значную дапамогу ў гэ-
тым аказаў літаратурны
музей паэта ў Мінску.

Мемарыяльная дошка
ў Кіславодску была ад-
крыта ў дні, калі там пра-
ходзіў тыдзень літаратур-
народаў СССР, на які
з'ехаліся пісьменнікі з
Масквы, Беларусі, Грцыі,
Арменіі, Кабардына-Ба-
лкарыі, Дагестана і інш.
На мітынгу выступілі за-
гадчык аддзела культуры
гарвыканкома тав. Карні-
лава, Мікола Хведаровіч,
Іосіф Васілеўскі і інш.

Беларуская дзяржаў-
ная філармонія адзначае
90-годдзе з дня нараджэн-
ня класіка нашай літа-
туры Якуба Коласа. Яго
творы гучаць на сцэні-
чных эстрадных пляцоў-
ках. Адаін са старэйшых
майстроў беларускай эст-
рады Сіргей Сікалаў
стварыў літаратурна-му-
зычную кампазіцыю «Стар-
рошкі з жыцця пісьменні-
ка». З аўтарам кампазі-
цыі і яе выканаўцам вы-
ступаюць спявачка Таці-
на Венацян і канцэртмай-
стар Ігар Палівода.

КНИГА М. ЦЮЦКА «Стылістыка публіцыстычных жанраў» рэкамендувана Міністэрствам вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі БССР як вучэбны дапаможнік для студэнтаў-журналістаў. Але прызначэнне яе больш шырокае: у ёй з'яўляюцца многія праблемы публіцыстычнай творчасці, тэорыі і практыкі тых, хто першым асэнсоўвае жыццё, уплывае на фарміраванне грамадскай свядомасці. Важ-

прызначэнне твора» (інфармацыя, папулярнасць і да следаванне), «маштэбнасць вывадаў і абгульчэнняў» і «характар літаратуры-стылістычных сродкаў».

Шмат старонак кнігі адведзена вызначэнню асаблівасцей публіцыстычнага стылю. Даследчык даводзіць, што стылістыка, наагул у публіцыстыцы (у прыватнасці, у важнейшых яе жанрах — артыкуле, нарысе і фельетоне) — свая, адметная ад стылістыкі мастацкай

ад таго, як аўтар сумее адбудаваць і «выстраіць» факты, асвятліць і прааналізаваць іх, паказаць на ўзаемасувязі, а не выхлупленыя з дыялектычнай жыцця. Несумненна, многіх зацікавіць разважанні аўтара аб слоўніку публіцысты, аб яго ўменні «састаўляць моўнае багацце для дасягнення эмацыянальнасці і дакладнасці выразнасці публіцыстычнай думкі».

Многія старонкі кнігі адведзены нарысу жанру, вакол якога на працягу дзесяцігоддзяў не заціхаюць спрэчкі. У раздзеле пра нарыс накіравана аэалогія жанру і тэорыі аб ім. Цікавая думка даследчыка наконт «адвечнай» праблемы нарыса — фанта і выдумкі: «галюнае ў творчасці нарыста заключаецца не ў тым, каб «выдумляць» факты, а ў тым, каб «выдумляць» спосаб падчы гэтага фактаў, знайсці, як расказаць пра іх чытачу. У гэтым сэнсе нарыс, як і любы літаратурны твор, — «выдумка» ад пачатку да канца, ад першага да апошняга слова». Да гэтага хацелася б толькі дадаць: «выдумка», якая не парушае логікі факта, дамагае выявіць яго ўнутраную сувязь.

У раздзеле, прысвечаным фельетону, закрануты і агульны пытанні гэтага спрэчнага жанру, і стылістычныя асаблівасці яго, і гісторыя развіцця беларускага фельетона.

Кніга «Стылістыка публіцыстычных жанраў» зацікавіць не толькі даследчыкаў і студэнтаў, але і журналістаў-практыкаў. Вартасць яе і ў тым, што многія старонкі аддадзены разгляду творчасці беларускіх публіцыстаў.

Е. БОНДАРАВА,
дацэнт БДУ імя
Ул. І. Леніна.

КОЦЦА і валіцца... Такі, на першы погляд, незвычайны для мовазнаўчай працы загаловак даў сваёй новай кнізе Г. Юрчанка. Але гэта незвычайнасць толькі знешняя. Гэты крылаты выраз (шырока растлумачаны ва ўступе) цалкам адпавядае задуме працы, шматграннасці сабраўнага фразеалагічнага багацця, яго эмацыянальна-экспрэсіўнай выразнасці. Аўтар падкрэслівае, што кожны куток Беларусі мае невычэрпныя россыпы вобразных, сакавітых, устойлівых словазлучэнняў.

Каштоўныя россыпы народнай фразеалогіі, асабліва паўднёва-заходняй і паўночна-заходняй Беларусі, рупліва збіралі ў старыя і новыя часы С. Рыськевіч, Д. Хадакоўскі, М. Федароўскі, Ф. Янкоўскі, Е. Мяцельская, Я. Камароўскі і іншыя. З

сістэма зычных, з'ява асіміляцыі адлюстраваны аб'ектыўна і да драбніц дакладна: адз зарі, ац свайго, рузуріцца гыльва, лезць с канём. Тут адзначаецца рэдка публікавана рэдукцыя, калі галосны рэдуцыруецца да нуля гука ў суседстве з сапорнымі: дорга замест дарога. У слоўніку таксама знайшла адлюстраванне і спецыфічная фанетыка, уласцівая фразеалагізмам як эмацыянальна-экспрэсіўнаму пласту гаворкі.

У слоўніку паслядоўна і з веданнем мясцовага ўжывання заўсёды даецца сістэма стылістычных намет, паказваюцца шматтыпавасць народнай гаворкі. Новым і ўдалым з'яўляецца выдзяленне працігалафінальнага значэння (наатвешываць). Але, на думку працоўнага і недастаткова адлюстравана ў слоўніку сты-

ХАЙ КОЦЦА, ХАЙ ВАЛІЦА

усходу рэспублікі яшчэ не было спецыяльных вылікі праца (апрача невялікай колькасці фразеалагічнага матэрыялу ў зборніках Е. Раманава, І. Насовіча, І. Грыгаровіча), прысвечаных мясцовым фразеалагізмам. І вось толькі што выйшаў з друку слоўнік Г. Юрчанкі, у якім больш 5300 адзінак устойлівых словазлучэнняў, з іх і 330 рэстратывы. Чытач адразу трапіць у крыніцы гаманікі вір вобразнай, метафарычнай — мсцслаўскай — каларытнай гаворкі.

Багацце фразеалагізмаў Мсцслаўшчыны і багацце матэрыялу лексічнага, марфалагічнага, сінтаксічнага, стылістычнага, фанетычнага пакідае самае прыемнае ўражанне ад працы Г. Юрчанкі. Гэта добра расумлена зроблены сінхронны зрэз абстрактнага эмацыянальна-экспрэсіўнага пласту лексікі сучаснай Мсцслаўшчыны і яе далёкага наваколлі (у многім усёй Магілёўшчыны). У працы Г. Юрчанкі занатаваны кавалачак жыцця сучаснай Мсцслаўшчыны, дзе сцэны, асобныя абразкі разам складаюць сур'яльны мазачны малюнак не гісторыі, жыцця працоўных. Так часта фразеалагізмаў, відаць, з'яўляецца адгалоскам свайго мінуўшчыны: арду ўнімаць (пачынаць крыць дзвіну), стары побыт Магілёўшчыны захоўваецца ў такім выразе: глынула на гэты бызар, гырлаць відзіла, што былі, а латык (від гліняных місак) ні паглядзіла.

Узаемная гістарычная міграцыя насельніцтва з Мсцслаўшчыны на Смаленшчыну, Арлоўшчыну, Браншчыну, на Аку і наадварот знайшла адлюстраванне ў змененых, у абеларушаных ці ў русіфікаваных фразеалагізмах, дзе яшчэ часта адзначаецца жывы паралелізм самага рознасака характару. Параўнаем: валаць ваньку, узць з паталка (са столі), гарць ад (са) стыда (страму). У слоўніку чытач знойдзе шэраг цікавых рэгіяналізмаў тыпу туібень (гультай), шаламша (ніўмека) — цікавая форма ад старажытнага слова шалам. Зыхадам з друку слоўніка можна будзе пачаць даследаваць на Беларусі геаграфію фразеалагізмаў, вылучаць яе ў параўнальна-гістарычным аспекце.

Дакладныя фанетычныя запісы гутарковага і эмацыянальна-экспрэсіўнага фразеалагічнага матэрыялу — яшчэ адна каштоўная рыса працы Г. Юрчанкі. Асапе, яканне, лывая градацыя, напрыклад, ёсць іранічнае, але няма паметы саркастычнае. Адзначаюцца паметы: агульшана-шыранае, лаянкавае, вулгарнае і інш., жартоўнае, гумарыстычнае, але чамусьці няма паметы узвышанае, узнёслае і інш., г. зн. памет высокага стылю. Да апошняга, відаць, можна было б аднесці фразеалагізм «Адзіп (адна) як перет». Відаць, характар сабраўнага матэрыялу не даволі аўтару зрабіць гэтага. І сапраўды, у ілюстрацыйным матэрыяле мала прыкладаў бясэднай размовы з тымі, сватамі і г. д., дзе найчасцей бытуе высокі стыль.

У слоўніку звяртаецца пільная ўвага на сістэму дзеяслова, яго дэрываты (дрыжэць, падрыжэць, задрыжэць, аддрыжэць, перадрыжэць, надрыжэцца), паслядоўна прасочваюцца наўнасць заклочанага і незаключанага трыванняў. Усё гэта сістэма добра праілюстравана, ад чаго багата, сакавіта выглядае кожны фразеалагічны артыкул. Увогуле ілюстрацыйны матэрыял эмілічае ў сабе цэлы тлумачальны слоўнік, самастойны і ёмісты.

І яшчэ для адной цікавай і складанай тэмы ў слоўніку Г. Юрчанкі мясца багаты матэрыял — для вывучэння метафары і асаблівасцей метафарызацыі.

У нацы фразеалагічнага слоўніка змешчаны невялікі тлумачальны слоўнік малазразумелых у тэксце слоў.

Дакладныя і лаканічныя тлумачэнні фразеалагізмаў і слоў, вядома, адлюструюць мясцовае значэнне, але, на нашу думку, неатары з іх патрабуюць больш паўвешнага тлумачэння. Так, у фразеалагізме браць на пуці да значэння «дамагацца мэты сілаю» пасля кропкі з коскаю варта, відаць, дадаць «цэлка працаваць». Не часта практыкуюцца адсылкі паміж фразеалагізмамі, што не давала б аўтару «забывацца» на існаванне яшчэ пэўнай колькасці фразеалагічных адзінак.

У кнізе змешчаны фразеалагізмы з рэстратывымі адзінакамі па А.З. Пажадана, «аб хутэй выйшла. Усё праца! Тады складзецца поўная карціна бытавання сучаснай фразеалогіі на пэўнай тэрыторыі. Апрача таго, чытач чакае выхаду другой паловы працы і таму, што там павінны быць розныя ўказальнікі, якія дапамогуць лягчэй адшукаць патрэбныя фразеалагізм, патрэбнае слова ў абедзюх частках.

Г. Юрчанка, «І коціца і валіцца. Устойлівыя словазлучэнні ў гаворцы Мсцслаўшчыны». Выдавецтва «Навука і тэхніка», Мінск, 1979.

АРСЕНАЛ ПУБЛІЦЫСТА

нейшыя віды публіцыстыкі. Іх узамасувязь, жанравыя і стылістычныя асаблівасці, вобразна-моўныя сродкі даследуюцца ў кнізе на шырокім тэарэтычным фоне, з прыдатненнем канкрэтных прыкладаў з практыкі савецкіх публіцыстаў розных год. У прадаме да кнігі адзначана, што гэта першал спроба стварэння вузловага дапаможніка па важнейшых раздзелах тэорыі і практыкі савецкай журналістыкі.

У пачатку даследчык разглядае праблему жанраў. Ён прапануе досыць стройную і лагічную канцэпцыю, адстойваючы жанравую выразнасць у творчасці, бо яна садзейнічае канкрэтызацыі задачы, якую вырашае публіцыст, а таксама завершанаасці публіцыстычнага твора. Жанр трэба вызначаць, падкрэслівае аўтар, грунтоўна і на тым, без чаго ён не можа існаваць і што складае яго аснову, законы яго будовы. Такім «аднамаем» з'яўляюцца «характар» аб'екта даследавання» і «канкрэтыя

М. Цюцка «Стылістыка публіцыстычных жанраў». Выдавецтва «Вышэйшая школа», Мінск, 1971.

літаратуры. І вызначаецца яна спецыфікай самой публіцыстычнай формы адлюстравання рэальнасці, якая ў лепшых сваіх узорах спалучае сістэму разгорнутых доказаў з эмацыянальнасцю.

На многіх старонках уступнай часткі кнігі ідзе гаворка аб мове газеты і іншых сродкаў інфармацыі. Даследчык — за ўзбагачэнне мовы, за не разнастайнасць і стыліва-леніснае багацце.

Публіцыстыка ў наш час усё больш вырываецца на перадавы рубжы грамадскага жыцця, і высвятленне ўсіх яе бакоў і магчымасцей — важная надзённая справа. Менавіта з улікам такіх патрабаванняў і разглядаюцца ў кнізе тры асноўныя жанры публіцыстыкі — артыкул, нарыс, фельетон. Кожнаму з іх прысвечаны асобныя раздзелы.

Назва «публіцыстычны артыкул», падкрэслівае даследчык, апраўдана тады, калі ўзнімаецца актуальная грамадска-палітычная думка, якая яна глыбока абгрунтаваная, лагічная і эмацыянальна асэнсоўваецца. Якасць артыкула, яго грамадскае значэнне залежыць

ПРЫЙШЛА Ё МІР «МІРАНКА»...

МЫ, жыхары гаралка Мір на Гродзеншчыне, добра ведаем паэзію свайго земляка Рамана Тармолы, заўсёды з нецярпеннем чакаем яго кнігі і верніаў, што друкуюцца ў часопісах і газетах. Надаўна да нас у Мір прыйшла «Міранка» — новай назвы рэдакцыя Р. Тармолы, выдана чалавек выдывецтва «Беларусь».

Мне асабліва спадабаліся паэмы, уключаныя ў зборнік — «Далыгалд», «Навалыніны раіты» і «Хатынскі рэкіем». Найбольш — апошнія. Трагедыя лясной беларускай вёскі, знішчанай фашысцкімі катамі, глыбока ўсхвалявала паэта, і ён змог перадаць гэтае сваё хвалтанне нам, чытачам.

Запомніліся многія лірычныя вершы. Вось, напрыклад, чароўнае замалёўка прыроды, той ле пары, калі паўсюдна пануе настрой лагоднасці і цішыні:

Лочанад зыцягнуўся,
Лісцем сонца асёніе
Яшчэ над зыстам
Віселі, як на нітцы
Яшчэ праменьні дружна
Па сонечнаму зыбнуць
Рэжудь слых гэтыя сонечныя
Праменьні і зайчыці, надуманыя
Тыя, не вяжуча з тым
настроєм, які стварае ў
чытача ўжо сама назва верніка.
Такая ж надуманая, удуўна-наэтычная і заключная
страфа, асабліва два анонімныя
радыкі: «А ўжо зямлі стра-
жнінай стала нашай, дзе
свісла жывое ўсё — вайна». І
таму верш, які, здавалася б,
навінен хваляваць (гаворка ў
ім ідзе пра ваінную, трагі-
чную падзею), — не хваляе.

Паэт умее быць дакладным, умее знаходзіць траўнае і свежае слова. Вось як хораша ён можа сказаць пра асёні дэс: «На шчырака —
паўтара грыбніка. І на дзе-
сць — па кожнага рыжыка».

Лес зашкў, захадаў, затрапачаў,
загунаў, на асіпах бігучы
толькі дрыжкікі. Але былае і
наадварот. У вершы «Маё жыццё —
як час мой сушарэчлівы» ёсць такі
радыкі: «Я дзень і ноч шукаю ў
словах рэчыва, якім усхваляваць
хачу душу». На першае, радыкі гэты
крыку напышлівы, а, па-другое, якое
гэта рэчыва ўсхваляе душу?
Нешта падобнае «прыдузку»
паэт і ў вершы «На дварэ». І
па сэрцы пелагадзь: «Гэта
непагадзь будзе працяглаю.
Так вышальвае душу да тла...
Здаецца мне, што нават «спэцыя-
льная» непагадзь, вышальваць
душу не можа. Ціжыка дабрацца
да сэнсу такіх радыкоў: «Млечны
Шлях то па небе цячэ, то па
зыхамах маіх» (верш «Што за
ноч!»).

Гэта — прыклады недакладнасці
слова. Надаўна ў паэту недакладнасці і ў
выказанні думкі. Чытаю, напрыклад,
такое: «Выкылі... Юнацтва мы нават
не прымецілі: речы ўсё спыналіся,
вечна ўсё бягом, толькі ў нашых
душах засталіся меціны, літасці да
ворага — менш, чым у ваго...»
Даруйце, а чаму павінна быць
літасць да ворага ўвогуле? І ў каго
яе менш, а ў каго больш? На
старонцы 22-й лірычны герой
вершы «Маліцца чалавечнасці і
сонцу...» сцвярджае: «Уменшаю
асець змой, і дэтам — вось ён —
жыццё антымістычны гімн». Ска-
зана на гэта гучна, але, шыра
сказаю, невыразна.

Я зусім не хачу сказаць, што
новы паэтычны зборнік Р. Тармолы
«Міранка» — слабы. Ёсць у ім, як і ўжо
казала, німаг удалага і цікавага.
А заўвагі хацелася выказаць з адным
жаданнем: каб наступная кніга паэта-
земляка была лепшая.

Л. ГІНАК,
вучаніца Мірскай

ВЯСНОВЫЯ
ДАРЫ

У Мінску навіна — выстаўна вясновых кветак. Вялікі павільён Выстаўны дасягненніў народнай гаспадаркі БССР стаў месцам своеасаблівага паломніцтва мінчан. Зойдзем і мы ў гэтае царства хараства і тонкіх пахаў вясны. Аказваецца, дары ле невычэрпны і з поспехам могуць саборнічаць з багатым і шчодрым летам.

Удзельнікі выстаўкі — Мінская гароднінная фабрыка, Беларускае ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга навукова-даследчы інстытут бульбы і плодагародніцтва, трэст зялёнага будаўніцтва, Цэнтральны батанічны сад Акадэміі навук БССР і кветаводы-аматары.

Гароднінная фабрыка, інстытут бульбы і плодагародніцтва... Здаецца, спецыялізацыя іх вытворчасці і навукова-даследчай дзейнасці дакладна вызначана і адрэслена, і тым не менш кветкі тансама іх абавязан.

Гадоў пяць назад у інстытуце бульбы і плодагародніцтва створана група кветаводства і дэкаратыўнага садоўніцтва. Мэта — вывучаць і адбіраць на базе існуючых каленцый найбольш наштоўныя гатункі і віды кустарынавых і кветнавых культур, якія могуць быць рэкамендаваны для вырошчвання ў спецыялізаваных гаспадарках — трэстах зялёнага будаўніцтва нашых гарадоў і саўгасах рэспублікі.

Растуць гарады і сёлы Беларусі. Попыт на кветкі і дэкаратыўныя кустарнікі надзвычай вялікі. Ды і вёскі сёння ахвотна апрацоўваюць у святло кветнавы ўбор. Усе хочучы жыць прыгожа, для ўсіх кветкі — радасць і патраба душы. Сялета, напрыклад, Навукова-даследчы інстытут бульбы і плодагародніцтва рухнуў да перадачы ў гаспадаркі рэспублікі наля 150 тысяч цюльпанаў, 100 тысяч нарцысаў, больш трохсот міліграмаў рознага гатунковага насення адна- і двухгадовых кветнавых раслін.

Захапляе багатая палітра фарбаў цюльпанаў — ад снежна-белага да чорна-фіялетавага і залаціста-канарыкавага. Шматліковую надзвычай

прыгожую каленцую гэтых кветак экспануе Батанічны сад — дзевяціста гатункаў з чатырохсот.

Вялікі раздзел выстаўкі займае экспазіцыя Мінскага трэста зялёнага будаўніцтва. Паказваецца многа гаршчковых раслін — гартэзіі, бгюніі, аспарагус. Але найбольшым поспехам апынулася розныя гатункі сапраўды прыгожых духмяных рознакаляровых руж і гваздзікаў.

29 мінчан кветаводы-аматары удзельнічаюць у выстаўцы. Цікавую каленцую нарцысаў паказаў выкладчык політэхнічнага інстытута А. Цітовіч. Ураджаюць яго ландышы — ружычкі і махровыя. Калекцыю цюльпанаў паказалі кветаводы-аматары А. Жыгалаў і Г. Песнікевіч. На асобным стэндзе дэманстраваліся экзатычныя калітусы.

Прыбачы кветкі ішчэ не значыць паказаць іх хараства ва ўсёй красе. Выстаўна вучыць аранжыроўчы рознастайных кветак. Букеты, кошыкі з кветкамі захапляюць высокім густам, багаццем фантазіі, умелым падкрэсліць прыродную прыгажосць раслін. Ураджаюць глыбінэй задумі, сціпласцю і прыгажосцю кампазіцый: «Хатынка», «Вайны мінулае ветэрану», «Касманавта», «Сяргею Ясеніну», «Свавольныя напевы». Яны адзначаны першай прэміяй.

Выстаўна вясновых кветак — першая застаўна ў Мінску. Яе арганізатары — Выстаўна дасягненніў народнай гаспадаркі БССР, выканком Мінскага гаспадарка і гарадское аддзяленне Беларускага таварыства аховы прыроды. Трэба, каб вясновыя паказы кветнавых раслін сталі ў нас нароўні з восенняй экспазіцыяй кветак — традыцыяй. Выстаўку наведала больш дзясяці тысяч мінчан. Былі кансультацыі, жывы абмен вопытам. Навуковыя работнікі інстытута і Батанічнага саду адказалі на тысячы пытанняў кветаводы-аматараў.

Няхай кветкі заўжды ўпрыгожваюць наша жыццё, будуць няўтольняй прапрабай душы кожнага чалавека!

Л. ДАНСКАЯ.

УСІМ, ХТО ЗАХОПЛЕНЫ
ПРЫГАЖОСЦЮ

тыямі. Справа ў тым, што лірызм Л. Дударэнка — асаблівага складу. У ім няма нічога знешняга, выстаўленага напэска. Як выяўленне арганічна ўласцівага мастаку светапогляду, гэты лірызм выказаны заўсёды з выразнай стрыманасцю, з пачуццём меры. Яго пейзажныя кампазіцыі строга прадуманы. Ён быццам аберагае іх ад падрабязнасцей інтымнага характару. Таму большасць пейзажаў мастака такія стрыманыя. Дынамічныя ўдары пэндзля, якія лепяць гучныя колерныя гамы, жывапісна «манахромнасць» палітры надаюць лепшым яго работам адчуванне першароднай паўнаты быцця. Такія творы, як «Зіма на вёсцы», «Восень у полі», «Загорскі», «Гродна», апаўдаюць не толькі аб прыродзе, аб горадзе. Яны — красаморныя расказы пра самога мастака, пра яго адносіны да свету.

Няпросты пошук уласнага стылю ў Л. Дударэнка-партрэтаста. Адна з першых спроб мастака стварыць сур'ёзны партрэт сучасніка адносіцца да 1965 года, калі ён напісаў палатно «Настайнік С. А. Хвяхнік на ўроку працы». Гэта своеасаблівы варыянт групавога партрэта, які перарос у бытавую карціну. Аднак змрочны, цяжкі каларыт, празмерна агрубленая трактоўка вобраза героя перашкодзілі палатну стаць творам высокага класа. І ўсё ж у ім — не пазабўлены цікавасці роздум мастака пра жыццё і сучасніка. Характэрнымі ў пошуках унутранай значнасці вобраза сталі партреты воінаў Савецкай Арміі і Ваенна-Морскага Флоту, напісаныя мастаком у розныя гады. Яснасць і выразнасць кампазіцыі, унутраная напоўненасць вобразаў, актыўныя лінейныя і колерныя рытмы надаюць рысы манументальнасці партрэтам «Радавы Іван Жук», «Выдатнік Баявой і палітычнай падрыхтоўкі М. Фанін», «Мэёр марской пяхоты Ткачоў» і іншым. Галоўнае, што характарызуе людзей у гэтых партрэтах, — воля. Мастак падае часцей за ўсё толькі адзін стан, толькі вядучую эмоцыю свайго персанажа. Але такое абагульненне настолькі істотнае, што дае магчымасць угадаць, дамысліць больш поўна той або іншы характар. Простыя і стрыманыя ў пластычных адносінах партреты — «Брыгадзір брыгады камуністычнай працы В. А. Сярак», «Звення-

вая калгаса «Ленінскія дні» Шагойка», «Майстар лесаўчастка М. Паддубскі», «Чабан». Яны прыцягваюць праўдай характараў, цальных і ясных. Гэтыя людзі гоўныя пачуцця высокай унутранай годнасці, усведамлення жыццёвай мэты, унутранай прыгажосці. Невыпадкава мастак амаль заўсёды скарыстоўвае ў партрэтах элементы пейзажа, тым самым як бы падкрэсліваючы значнасць будзёнай працы свайх герояў.

Уважліва прыглядаючыся да творчасці Л. Дударэнка, бачыцца: да гэтай пары, бадай, найбольшых удач дасягаў ён у жанры пейзажа і партрэта. Гэта засведчыла і нядаўняя справаздачная выстаўка твораў мастака.

У шматфігурных карцінах Л. Дударэнка, мне здаецца, яшчэ не зусім роўны. Я маю на ўвазе яго кампазіцыі «Ленін і камсамольцы», «Пета», «Галгофа». Рэчы гэтыя — пошукавага плана. І таму, натуральна, яны не пазабўлены спрэчных момантаў. Але само імкненне мастака рашаць складаныя задачы асэнсавання такіх няпростых тэм не апісальна, а пластычна, праз рознага роду васацыі і сімвалы, праз спасцігненне сутнасці жыцця, духоўнай сутнасці чалавека — вартасць ўсялякай увагі.

Прагна засвойвае Л. Дударэнка новыя жыццёвыя ўражання. Ніколі не пралукае ніводнай магчымасці паўней адчуць біццё пульсу нашай краіны. Певодле цыклу пейзажаў і эцюдаў, партрэтаў і нацюрмортаў, створаных мастаком у нядаўнія гады і паказаных на справаздачнай выстаўцы, ясна відаць творчае ўзмужненне мастака. Няхай не здадуцца сцёртымі гэтыя словы: сапраўды застаецца ўдзячны мастаку за яго творы, за цэльнасць яго мастакоўскага расказаў і за самы лад яго «мовы», рытмічна выразнай, адметнай.

Леанід Дударэнка смела ставіць перад сабою складаныя задачы. Не ўсе з іх удаецца яму вырашаць. Але лепшыя работы мастака сведчаць, што жывапісец настойліва імкнецца да ўсё большай мастакоўскай выразнасці вобраза, да ўдасканалення майстэрства, яснасці пластычнай мовы. І ў выніку ён радуе ўсіх, хто захоплены прыгажосцю. Так, пра гэтага мастака магчыма смела сказаць: творчая патрабавальнасць да сябе прыносіць вынікі.

Барыс КРЭПАК.

Жывапісец Леанід Дударэнка працуе ўжо дзесяць гадоў. Ён пачынаў, як гэта ўласціва найбольш здольным з маладых, з сур'ёзных пошукаў свабой тэмы, свайх сродкаў выяўлення. Скажу адразу: перыяд станаўлення яго творчай індывідуальнасці быў адзначаны адчуванчай свежасцю, неспрэчнасцю ўспрыняцця свету, арыгінальнасцю вобразнага мыслення.

Ён дэбютаваў пейзажам «Тарасава» і «Партрэтам спартсмена». І навіта жанры пейзажа і партрэта сталі найбольш характэрнымі для яго творчасці, якую цяпер складаюць саотні твораў — нацюрморты і пейзажы, фігурныя кампазіцыі і партреты.

Добра помню дыпломную карціну выпускніка Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута Л. Дударэнка «Пэпярка межаў». Яна, між іншым, экспанавалася на ўсесаюзнай выстаўцы дыпломных работ 1963 года і прыцягнула ўвагу мужнай праўдай характараў, жывапісным талентам аўтара, суровай прастатою выяўленчых сродкаў, апраўданых зместам вобразаў.

Ужо ў аснове першых палатнаў жывапісеца намецілася ўмельства ўбачыць у жыцці найбольш стойкія з'явы і дэталі ў іх узаемасувязі. І ў пейзажах «Тарасава», «Беларускае чорнае золата», у нацюрмортах «Дзяўчына, кветкі і врэсла», «Танец» намеціліся тыя «маршруты» пошукаў, па якіх у жывапісе ніхто не праходзіў.

Вялікае працаздольнасць памагала Л. Дударэнку па-мастакоўску засвойваць запас назіранняў, уражанняў, перажыванняў, якія ён пастаянна паўняў. Ён баваўся ў многіх воінак-капітанах, у ваенных маракі Чарнаморскага і Балтыцкага флотаў, у Манголіі, шмат паездзіў па Беларусі, і, канечне, не тое важна, колькі праехаў па краіне з эцюднікам, а што і як убачае. І яшчэ — што і як з убачалага паказаў.

Л. Дударэнка захоплены жыццём, здольны знойсці ў ім уласны матэрыял для творчасці, глядзячы на свет як на свабоднае асяроддзе. Таму і ўдаецца яму ствараць у лепшых палатнах па-свойму ўбачаны вобраз роднай зямлі. Ён не нямецела фіксуе асобныя ландшафты, асобныя моманты жыцця прыроды. Ён стварае свой свет. У лепшых яго работах, глыбока асабістых, арыгінальных у пластычных адносінах, — змястоўны свет душы нашага сучасніка, які чула рэагуе на прыгажосць зямлі і чалавека на ёй. Не на знешнюю прыгажосць — на ўнутраную. Ші не таму адзін і той жа матыў (скажам, матыў горада) у яго кожны раз глядзіцца па-новаму. Бо яго эмацыянальная інтэрпрэтацыя таго ці іншага матыву, таго ці іншага характару перш за ўсё выяўляе ўспрыняцце і настрой аўтара.

Ён будзе свае кампазіцыі, як адораны рэжысёр. Рытмічна ўзмацняе адны планы, аслабляе — другія. Востра «лепіць» перспектыву. Упэўнена аперыруе колернымі масамі, ніколі не дазваляючы сабе ап'яняцця першым уражаннем.

Праўда, струга не адзначыць, што часам ад строгай канструктыўнасці яго пейзажаў павявае ветрыкам сухаватай разумовасці, якая выцясняе жывое пачуццё судакранання з рэчаіснасцю.

Л. Дударэнка пастаянна ішла прыроду. Ён шукае ў ёй устойлівасць, непыхіненасць формы. Імкненне свай пагляд на свет увасобіць сродкамі, гранічна ёмімі і выразнымі, амаль графічнымі. Такія ў яго «Поўдзень», «Набарэжная Свіслачы», «Хаты нашых дзедзяў», «Дарога на Ракаў», «Суровы край», «Новы мост», «Куток «Усходу», «Пасёлак», Цяжка, здавалася б, назваць гэтыя пейзажы лірычнымі ма-

ПТУШКІ

[Заканчэнне. Пачатак на 5-й стар.]

сці да іх. Раптам ён адчуў неабходнасць абараніць маленькую дзяўчыну ад нечага благага, прыгараць яе да сябе і сказаць ёй, каб яна нічога не баялася. Ахоплены гэтым пачуццём, ён зусім забыўся ў розных пытаннях, што турбавалі яго. Чаму тут яго бацька і яе маці, дзе цяпер яго мама, як спяць палобовнікі і чаму... Ды ну іх! Няхай спяць, як спяць, як вуць! Няхай ходзяць сярод жывёл, размаўляюць і кураць цыгарэты, забыўшы, што прыйшлі стоды з дзецімі. Наогул, ён прымык пытацца пра ўсё. І чым болей яму тлумачылі, тым болей хацелася ведаць яшчэ больш. Юлія ведала столькі многа, а цяпер была зусім бездапаможнай, быццам дагэтуль гуляла ў нейкую цікавую гульню, а потым нінула гуляць.

— Што з табой? — спытаў ён. Яму здалася, што ён стаў дарослым.

Яна прыўзняла павені, потым увесць твар.

— Нічога, — адказала Юлія. Яе твар увесць зморшчыўся, як у старога чалавека.

— Скажы мне! — патрабаў ён, уздышы яе за руку. Слёзы ізноў наплылі на яго вочы. — Прашу цябе, скажы!

Пелікан павярнуўся да іх. Ён старанна лапатаў дзюбай, але дзеці не звярталі на яго ўвагі. За дрэвам паказалася пеліканіха, такая ж паважная. Яна наблізілася да пелікана і стала яму напэптваць нешта.

— Скажы мне! — зноў сказаў Тода, спрабуючы зазірнуць у яе вялікія круглыя вочы. — Я нікому не выдам!

— Клянешся?

— Клянуся!

Каля іх праходзілі дарослыя, дзеці з маленькімі флажамі. Юлія тузанула яго і прапінтала ў вуха:

— Хочаш стаць птушкай?

— Птушкай? Як гэта?

— Убачыш, — шэптам працягвала

яна. — Скажы толькі, хочаш ці не?

Тода захацеў успомніць маці, але

яна расплылася са сваім белым халатом у белых сценках лабараторыі. І бацька яго расплыўся ў сетках і агародках заалагічнага саду, разарваны ў дробных і вялікіх жалезных квадра-тах на маленькіх кавалі...

— Скажы толькі, хочаш? — паўтарыла шэптам дзяўчынка.

— Хачу, — сказаў ён з перасохлым горлам, какаючы, што зараз у яго вырасце пер'е, а рукі зробяцца крыламі.

— Тады добра, — прапінтала яна. — Цяпер ты заліпчы вочы! І не расплюшчай іх, добра!

— Добра! — адказаў Тода. Сэрца яго білася вельмі моцна, нібыта і яго хацела паляцець.

— Я скажу табе, калі можна будзе, — дадала яна. — Станем абодва птушкамі і паліцім. Цяпер заліпчы моцна вочы і чакай. Дай рукі. Будзеш чакаць, а?

Ён працігнуў руку і адказаў ледзь чутна:

— Добра! Буду чакаць!

Пераклад з беларускай мовы
Ванарэм НІКІФАРОВІЧ.

ГАВАРІЎЦЬ пра кінакрытыку — значыць гаварыць пра стан кінамастацтва. Размова пра беларускую кінакрытыку можа ўваляць практычную цікавасць толькі ў тым выпадку, калі яе праблемы суадносяцца з праблемамі нашага кінамастацтва, калі крытыка разглядаецца як частка агульнай часткі яе.

У кінамастацтве рэспублікі ёсць пэўны дасягненні. Устойлівы і шырокі пошук такіх творчых беларускіх кіно, як «Канстанцін Заслонаў», «Гадзіннік спыніўся апоўначы», «Дзяўчышка шукае бацьку», «Цераз могільні», «Альпійская балада», «Масква — Генуя», «Іван Макаравіч», «Паланез Агінскага» даюць падставы для гэтага сцвярджэння.

А ўспомнім, напрыклад, дакументальныя фільмы «Праўда аб сектантах і ідэялістах», «Фільм публіцыстычна-эстрады», «Баявы», «Ві выхадзіў, якую серыю антыклерыкальных, публіцыстычных карцін у савецкім кіно. Сур'ёзны ўклад у развіццё савецкай кінадакументалістыкі ўнеслі фільмы, аўтары якіх пухалі новыя спосабы прыёмы паказу чалавека, нашай рэчаіснасці. Сярод іх «Аршая крыніца», «У агні жыцця», «Назарані ў 41 м», «Пастух». Да работ, якія дастойна прадстаўляюць рэспубліку на ўсесаюзным экране, належаць фільмы «Штрыхі да партрэта», «Першыя ноты», «Мы — сінгалістыкі» і інш. Сярод іх і тэлевізійныя карціны — «Уся парадэўская раць», «Зямлі паклон», «Нісмы ў бласмерце», «Справа жыцця», «Размова пра зямлю», «Руіны страляюць».

З навіццём беларускае кінамастацтва глядачы, напэўна, больш за ўсё звязваюць фільмы аб Вялікай Айчыннай вайне. Менавіта ў гэтых фільмах, а не ў карцінах іншай тэматыкі з найбольшай перананаўчасцю расказана і іншым народам аб жыцці і барацьбе народа беларускага.

Напэўна, тым, каму давялося глядаць фільм «Альпійская балада», глыбока запалі ў сэрца эпізоды, якія акаймаюць гэты кінатвор. Дзяўчынка-папугальніца з пісьмом італьянкі, якое адрасавана «бацькам Івана Цярэшкі ля двара бланітных азёраў», абмякшвае сэрца італьянкі, шукае роднаму Івану. А знойдзі іх не так проста пават у адной вёсцы — колькі год там Івану напінудзі роднае сяло ў часіну дзікіх выпрабаванняў, а потым так і не вярнуўся; загінуў, прапалі без вестак. Нажальны жанчыны з падзеяў і трывогай глядзіць на панцальніна; а можа гэта вестачка пра іх сёння, пра іх Івана.

Бобраз зямлі, што нарадзіла столькі герояў, застаецца ў нашай памяці. Ён «прачытаецца» ў нярым, але поўным дзікім прыгажосці беларускім пейзажам, у высокай вуліцы, па якой ідуць на вайну маладыя селянне, а галоўнае — у тварах людзей, якія шмат года перажылі на сваім вьку, але захавалі душэўную чыстасць і дабрыню.

Думаючы, што аб жыцці беларускага народа ў той час многае могуць расказаць і некалькіх эпізоды фільма «Праз могільні». Успомнім хоць бы сцэны ў лясным партызанскім лагеры, калі малады партызан, па сутнасці, нічога не ведае, Мжась снагой на будзённы збіраецца адправіцца на неаблечнае задашце, а пра яго паманірынку ілавоціцца «сворычка», іспушкаватая сарацінава дзючышка. У гэтых сцэнах не толькі праўдзіва ўзброены партызанскі побыт, але і раскрыты ўсёнародны характар партызанскай барацьбы ў Беларусі. Супраць ворага змагаліся ўсе — цэлы семі дзедзя сёмы ўдзельнілі ў рады народных месцінаў.

Напэўна, у гэтым і перш за ўсё ў гэтым — у лёсе народным, у характарах людзей — барацьбою і працаўнікоў — трэба шукаць і знаходзіць нацыянальную ідэнтыфікацыю, якая выдзяляе многа спрочак і дыскусій у нашым асяроддзі. Эпіграфічныя элементы, своеасаблівае жыццёвае ўкладу, бытавыя падрабязнасці партызанскіх, пават, неабходныя, але не

яны з'яўляюцца вызначальнымі, яны як паказвае практыка, могуць служыць толькі падмогай у вызначэнні нацыянальнага асаблівасцей.

У гісторыі беларускага кіно ёсць карціна, якая можа служыць ірнай ілюстрацыяй таго, як мноства знешніх атрыбутаў народнага побыту пры абсалютным неразуменні сутнасці народнага жыцця прыводзіць да сумных вынікаў. Менавіта на ўвазе фільм «Несцерка», створаны на «Беларусьфільме» ў 1951 годзе. У кінатворы, прысвечаным прыгодам фальстэорыяга героя, глядач меў магчымасць ба-

Анато́ль
КРАСІ́НСКІ

ЭКРАН І КРЫТЫКА

чыць нацыянальны арнамент, вобразы на вопратцы і ручніках, сраспелы посуд, адпаведны часу касцюмы селян і панюў, але ён, глядач, так і не атрымаў правільнага і выразнага ўяўлення аб сутнасці народнага характару, аб асаблівасцях псіхалагічнага складу беларускага селяніна.

Сапраўды нацыянальны, самабытны кінатвор (між іншым, як і любы твор мастацтва) можа нарадзіцца толькі пры глыбокім веданні жыцця народа; здольнасці яго стваральнікаў праініцыць у сутнасць з'яў.

Выязваючы падобныя думкі, я не прэтэнду на ролю першаадкрывальніка. Але на пытаннях такога роду мжволі даводзіцца завастраць увагу, таму што іны вельмі актуальныя ў кінамастацтве нашай рэспублікі: вельмі мала стварэцца на «Беларусьфільме» карцін сапраўды арыгнальных, нацыянальна-самабытных.

Праблема гэта перыядычна дабуецца і ў друку, і на нашых з'ездах, пленумах, канферэнцыях, але на пераішаму застаецца праблемай.

У ПАСТАНОВЕ НК КПСС «Аб падрыхтоўцы да 50-годдзя ўтварэння Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік» адзначыцца, што «заканамерным у духоўным жыцці сталі росквіт, збліжэнне і ўзаемаўваганенне культур сацыялістычных нацый і народаў». Адзін з ярых доказаў гэтага — гісторыя развіцця нашата імятна-нацыянальнага кінамастацтва.

Уклад кінамастацтва рэспублікі ў савецкае імятна-нацыянальнае кінамастацтва будзе тым больш значным, чым больш будзе з'яўляцца твораў самабытнасці, якія расказваюць аб гераічнай гісторыі і сучасным жыцці беларускага народа. Такіх твораў яшчэ мала, і крытыка наша стайць на правільных пазіцыях, акцэнтуючы ўвагу на гэтых асцетках развіцця беларускага кіно.

Вельмі многа мы гаворым і пішам аб вырашэнні сучаснай тэмы. Калі б усю энергію, якую мы затрачваем на свае прамовы і артыкулы, можна было б акумуляваць у фільмы, мы б сёння мелі многа шодэўраў. Але падобны эксперымент не ўдаецца, і нам усім даводзіцца зноў і зноў удзяляць гэтай надзённай праблеме вялікую ўвагу.

Карцін аб сучаснасці ў нас ставіцца на нізкім узроўні. За апошні 10—15 гадоў выйшлі фільмы «Дзень, калі снаўняецца 30 год», «Трысяча-вокнаў», «Любімая», «І шчы ішчы», «Дзесятая частка шляху», «Шчаслівы

чалавек», «Ствары бой» і іншыя. Але наўрад ці знойдзем мы ў гэтых кінакарцінах «нухот апоры», каб аддацца прыемным успамінам, каб падумаць, аб вялікім мастацтве, якое істотна ўзбагаціла б ірвое ў пазнанні нашага вельмі няпростага, хуткаплыннага часу. Ніж не ўдаецца сказаць: так, гэтыя заданы вырашаны, або — сёння мы іх паспяхова вырашаем.

Прэса рэспублікі ўдзяляе пэўную ўвагу мастацкаму ўзроўню і перспектывам развіцця нацыянальнага кінамастацтва. Амаль толькі новы фільм студыі «Беларусьфільм», як праўда,

рэанімуецца (цэнтральнымі рэспубліканскімі газетамі). Асноўную масу публікацый складаюць рэцэнзіі, творчыя партрэты, інтэр'ю, рэпартажы са здымачных пліцовак. Даволі рэдка з'яўляюцца артыкулы, у якіх абагульняюць творчы вопыт студыі за пэўны перыяд, уздымаюць праблемныя пытанні развіцця кінамастацтва рэспублікі. А менавіта такія публікацыі маюць найбольш дзейную сілу, бо дазваляюць зірнуць на творчы працэс больш шырока, выявіць характэрныя тэндэнцыі.

За апошні гады ў рэспубліцы прыкметна ажывілася кіназнаўства, ліо ўмацавалася тэарэтычна і прафесійна.

Сістэматызаванае і грунтоўнае даследаванне працэсу і праблем развіцця беларускага кіно дадзена ў двухтомнай «Гісторыі беларускага кіно». Гэта работа выклікала вялікую цікавасць кіназнаўцаў іных рэспублік, іна атрымала высокую ацэнку ва ўсесаюзным кінамастацкім друку. Выйшла з друку некалькі кіназнаўчых манаграфій.

Але зроблена яшчэ мала. Наша крытыка ішчэ не ўзялася на ўзровень задач, якія дывіюцца сучаснасцю. Пераанаўчасці выступленняў на пытанні кіно ў многіх выпадках падрабязна павярхоўнае разбору фільмаў, калі традыцыйны пераказ сюжэта суправаджаецца элементарна-аналізу, самым прыблізным апісаннем знешніх прыкмет кінатвора.

На развіцці кінакрытыкі, як і наогул мастацкай крытыкі, адмоўна адбіваецца адсутнасць у рэспубліцы спецыяльнага друкаванага органа, а таксама выдавецтва. Штомесячнік «На экраны Беларусі» посьці чыста рэзюмэ характар і не сядзевінае вырашэнню творчых праблем. Дзі і вядзецца ён некалькімі, без творчай выдумкі. Глядач наш вырае, каб задавальніцца пераказам зместу карціны, як гэта робіцца на старонках гэтага штомесячніка і газеты «Кінагыздзень Мінска». Матэрыяла было б пераўтварыць выданне «На экраны Беларусі» ў тэарэтыка-публіцыстычны часопіс, аналагічны тым, што выдаюцца ў радзе іных рэспублік. Пры правільным вядзенні яго можна сумішчаць рэкламныя задачы з прапагандысцімі. Ідэя састэтычымі і прафесійнымі.

Мы не можам сёння лічыць, што нашы газеты, часопісы і адпаведныя рэдакцыі радыё і тэлебачання ўдзяляюць дастаткова ўвагі кінакрытыцы. Наадварот, мы пэўным адначыць, што робяць яны ў гэтых адносінах намнога менш таго, што патрабуе нар-

дэнаўрада (цэнтральнымі рэспубліканскімі газетамі). Асноўную масу публікацый складаюць рэцэнзіі, творчыя партрэты, інтэр'ю, рэпартажы са здымачных пліцовак. Даволі рэдка з'яўляюцца артыкулы, у якіх абагульняюць творчы вопыт студыі за пэўны перыяд, уздымаюць праблемныя пытанні развіцця кінамастацтва рэспублікі. А менавіта такія публікацыі маюць найбольш дзейную сілу, бо дазваляюць зірнуць на творчы працэс больш шырока, выявіць характэрныя тэндэнцыі.

Мы не можам сёння лічыць, што нашы газеты, часопісы і адпаведныя рэдакцыі радыё і тэлебачання ўдзяляюць дастаткова ўвагі кінакрытыцы. Наадварот, мы пэўным адначыць, што робяць яны ў гэтых адносінах намнога менш таго, што патрабуе нар-

дэнаўрада (цэнтральнымі рэспубліканскімі газетамі). Асноўную масу публікацый складаюць рэцэнзіі, творчыя партрэты, інтэр'ю, рэпартажы са здымачных пліцовак. Даволі рэдка з'яўляюцца артыкулы, у якіх абагульняюць творчы вопыт студыі за пэўны перыяд, уздымаюць праблемныя пытанні развіцця кінамастацтва рэспублікі. А менавіта такія публікацыі маюць найбольш дзейную сілу, бо дазваляюць зірнуць на творчы працэс больш шырока, выявіць характэрныя тэндэнцыі.

дэнаўрада (цэнтральнымі рэспубліканскімі газетамі). Асноўную масу публікацый складаюць рэцэнзіі, творчыя партрэты, інтэр'ю, рэпартажы са здымачных пліцовак. Даволі рэдка з'яўляюцца артыкулы, у якіх абагульняюць творчы вопыт студыі за пэўны перыяд, уздымаюць праблемныя пытанні развіцця кінамастацтва рэспублікі. А менавіта такія публікацыі маюць найбольш дзейную сілу, бо дазваляюць зірнуць на творчы працэс больш шырока, выявіць характэрныя тэндэнцыі.

Да нас, да нашай работы мае самы непасрэды адносіны тая частка даклада, прачытанага на апошнім пленуме Саюза кінамастаграфістаў СССР, у якой гаворыцца, што «ўзровень работы крытыкаў часта зніжаецца слабым веданнем жыцця; фільмы разглядаюцца па-за іх суадносінамі з жыццём і рэальным уплывам на глядача, а недахоп тэарэтычнай глыбіні, філасофскай культуры і сацыялагічнай пісьменнасці ў разуменні жыцця непазбежна адбіваецца і на эстэтычнай прайкліваасці думкі».

Ці не адбіваецца нешта падобнае і ў нас, калі мы, крытыкуючы мастацкі бок твора, амаль ніколі не выходзім за межы гэтага твора, не спрабуем разгледзець дадзены карціну і ў іных аспектах: яе сувязь з тымі ці іншымі тэндэнцыямі развіцця сучаснага кінамастацтва, матэрыялы поспех фільма сярод пэўнай катэгорыі глядачоў і г. д.

Напэўна, нашай крытыцы было б карысна глыбей прааналізаваць карціну «Неспадзяванае каханне», якая мае даволі значны поспех у глядачоў. Карціна адносіцца да ліку «гладзельных» — што б крытыка ні гаварыла, што б крытыка ні пісала. Значыць, гісторыя, падобная на расказаную ў фільме, выклікаюць цікавасць у глядача. Гэта не значыць, канечне, што мы павінны рэабілітаваць сур'ёзныя недахопы карціны. Але, улічваючы гэту акалічнасць, крытыкам варта было б весці размову аб ёй больш глыбока і доказава. Зяўляць толькі, вось гэта дэонна, а гэта іштам, — мала. Такія фільмы патрабуюць больш грунтоўнай гаворкі.

Многа крытычных залпаў зроблена па фільме «Дзесятая частка шляху». Карціна слабая. Думка тут аднадушная. Але ж стварэнне фільмаў такога ўзроўню — з'ява не адзінавая. Востут бы і правільна нам, крытыкам, шырыню кругагляду, веданне жыцця, вось тут бы пагаварыць аб вырашэнні сучаснай тэмы ў кіно на вялікім рахунку. Такая гаворка адбылася на старонках часопіса «Некучество кіно», але ў нас, у нашым друку, падобнага аналізу не было.

Наша штодзённая рэцэнзійная кінакрытыка, — будзем шчырым, — пакуль яшчэ вельмі грашчыць дэлегантызмам, прыблізнасцю, павярхоўнасцю ведання прадмета. Часам мы сустракаемся з «творамі», якія проста-такі просіцца на 16-ю старонку «Літаратурнай газеты», на пісьмовы стол владарога «плодовада» і «душэлюбна» Яўгенія Сазонава.

У адной з нашых газет карціне адрасавана такая, з дазволу сказаць, пахвала: «У ёй многа элементаў драматургіі».

У другой газеце фільму «Андрэй Рублёў» даецца такая ацэнка: «Літаральна кожны кадры фільма зняты аператарам (В. Юсаў) з бляскам, вартым мастацкай фатаграфіі» (?). Далей: «У кожнай з павел фільма рэжысёр па-майстэрску распрадажэцца рухам часу, акцэраў і сюжэта; а ўсё разам (г. зн. кадры, «варты мастацкай фатаграфіі») і ўменне рэжысёра па-майстэрску распрадажэцца «рухам» часу, акцэраў і сюжэта! — А. К.» стварае, — ні больш, ні менш, як «лаканічны і таму дакументальна пераканаўчы вобраз змрочнага і жорсткага XV стагоддзя».

Што гэта — казус? Выпадак выключны? Не, на жаль, Такіх «глыба-

МУЗЫКА, МУЗЫКАНТЫ

ПАСЛУХМЯНЫЯ КЛАВІШЫ

Пасля заканчэння чарговай музычнай радыё-перадачы дыктар часта паведамляе: «Партыю фартэпіяна выканала Ларыса Максімава». Іншы раз, праўда, гэта забываюць зрабіць, гэтак жа,

як часам забываюць указваць прозвішчы акампаніятараў у адкрытых канцэртах...

Славуці французскай музыкант Франсуа Куперэн у сваёй кнізе «Мастацтва дотыку да клавесіна» пісаў яшчэ ў 1717 годзе: «Але якая несправядлівасць! Менш за ўсё дастаецца славы нам. Акампаніятара часта разглядаюць як проста падмурак будынка, які служыць яму падтрымкай, аднак упамінацца не варта. Салісты ж удастойваюцца і ўвагі, і аплатаменту аўдыторыі». У наш час адносіны да п'я-

ністаў — акампаніятараў, безумоўна, змяніліся да лепшага, але ўсё ж не ў належнай меры.

Партыю фартэпіяна выконвае Ларыса Максімава...

Схільнасць да канцэртмайстарскай работы праявілася ў Ларысы яшчэ ў час вучобы ў Віцебскім музычным вучылішчы. Там яна не толькі выступала час ад часу ў канцэртах, але і працавала канцэртмайстрам у харэвым і вакальным класах. Вучоба ў кансерваторыі канчаткова вызначыла яе выбар. Не толькі вялікую любоў да работы кан-

цэртмайстра выхавала педагог Э. Тырманд у сваёй адукацыі, але і выдатна падрыхтавала яе прафесійна.

Першыя крокі самастойнай работы на радыё даздаліся нялёгка, трэба было перамагчы нейкую скванасць, страх перад мікрафонам. Аднак паступова вопыт і прафесійная падрыхтоўка далі свае вынікі, і праз паўгода, пасля заканчэння выпрабавачага тэрміну, Ларыса была залічана ў штаб Беларускага тэлебачання і радыё.

Канцэртмайстар радыё — часта першы выканаў-

ца новых твораў. Кампазітар, які напісаў твор, перш за ўсё паказвае яго канцэртмайстру (радзей пры гэтым прысутнічае і саліст). Потым уся работа над творам ажыццяўляецца Ларысай Максімавай. Нават мантаж заўсёды праводзіцца пры ёй. Запіс праслухоўваецца мастацкім саветам і, калі ён выкананы бездакорна, — атрымлівае «дабро». А канцэртмайстар працуе ўжо над новымі творами. Так Ларыса «суправаджае» на ўсім шляху да выхаду ў эфір кожны новы твор.

З вялікай удзячнасцю

СОНЦА НАВЕК, ШЧАСЦЕ НАВЕК

надушных» разважаліся з прагматычнай на «вучонасць» вы знойдзеце колькі хочаце ў нашым рэспубліканскім друку.

Мы, тыя, хто піша пра кінамастацтва, пастаянна выстулаем супраць шаблонаў, штампаў у мастацтве, пастаянна змагаемся за яго своеасаблівасць, за яго навізну. І робім гэта зусім правільна. Але, божа мой, колькі вольных гэтых самых штампаў, гэтага шаблона ў нашых крытычных артыкулах і рэцэнзіях: набор дэжурных слоў і фраз, стандартных характарыстык рэжысёрскага, апэратарскага, андэрскага майстэрства, якія тысячу разоў пабывалі ва ўжытку, тлумачэнняў таго, што даўня даўно ўсім вядома. Кажуць, што штамп забівае жывую душу мастацтва. Нельга з гэтым не згадзіцца. Але крытычны опус, у якім думка аўтара — гэта найкарацейшая адлегласць паміж двума штапамі — не што іншае як кампраметацыя крытыкі.

Рэцэнзёнскае дустаслоўе, фразы — стэрэатыпы нікога не здольны ні ўхваляваць, ні зацікавіць. Папрабуючы ад кінематаграфіста свайго мастакоўскага погляду на свет, з явы рэчаіснасці, крытык павінен праўляць клопаты аб тым, каб у яго пісанні таксама прысутнічалі не зацяганыя фармулёўкі, не фразы «наогул», а цікавы для чытача і мастака роздум аб творы, роздум, выказаны жыва, яра і своеасабліва.

Біч сёнішнік кінакрытыкі — гэта шпіялярства, гэта размовы «ад і да» («удалося — не удалося», «ўтар паспрабаваў раскрыць», «аднак у фільме ёсць недахопы...», «цікава выступіў акцёр П.» і г. д.). За крытычным артыкулам павінен стаць крытык-мастак (так, так — мастак, чалавек, які разумее і тонка адчувае мастацтва, умее пісаць пра яго таленавіта, а не будыць «адэшчык», які раздае «всім сестрам по сергам»). Пераконваць і даказваць трэба таксама мастацку, бо гаворка ідзе аб мастацтве!

Зразумела, да такой доказнай мастацкай крытыкі не адносіцца ні павярхоўныя ўражанні аб фільме, выказаныя суконнай мовай, ні творы-рэзюмэ, якія прэтэндуець на філасофічнасць.

У СВОП ЧАС Яўгеній Шварц з уласцівым яму гумарам сказаў: «Крытыка бывае добрая і дрэнная. Добрая тая, якая мяне хваліць, і дрэнная тая, якая мяне лае». У гэтым жарце заключана пэўная доля ісціны. На кінакрытыку ў нашым асяроддзі глядзіць часам менавіта надобным чынам. Не сакрэт, што некаторыя нашы таварышы бачаць у крытыцы гэтакага прадстаўніка «Рэкламбюро», у абавязкі якога ўваходзіць рэкламаваць, папулярнаваць і яшчэ раз рэкламаваць. З такімі поглядамі даводзіцца сутыкацца даволі часта. Аб гэтым звычайна не гавораць, але маюць на ўвазе.

Але функцыі крытыкі іншыя: разглядаючы той ці іншы твор, аналізуючы працэсы развіцця мастацтва, яго тэндэнцыі, яна павінна ўносіць свой уклад у даследаванне духоўных, маральных і эстэтычных каштоўнасцей сацыялізма. Падытрымліваючы ўсё таленавітае, ярае, крытыка абавязана быць непрымірнай да ідэйнага і мастацкага браку. Аб гэтым дакладна і выразна сказана ў Наставоце Цэнтральнага Камітэта партыі. Адсюль выцякае надзвычай важнае для нашага творчага жыцця пытанне аб фарміраванні і выхаванні правільных адносін да крытыкі.

А займацца гэтым — прамая справа Саюза кінематаграфістаў, статут якога прадугледжвае «шырокае развіццё прынцыповай творчай крытыкі і самакрытыкі».

Ці створаны ў нас для гэтага належныя ўмовы? Думаецца, пакуль не. Гэта ж факт, што амаль кожнае абмеркаванне таго або іншага фільма — а такія абмеркаванні праводзяцца ў нас, ічыра скажам, не так ужо часта, — суправаджаецца нікому не па-

трэбнай шуміхай. Неабходна ўсім разам — і тым, хто здымае фільмы і тым, хто пра іх піша, — ствараць сапраўдную творчую атмасферу, сапраўдную творчую дружбу. Не тую дружбу, капеце, якая трымаецца на прыняцце гаварыць адзін аднаму толькі прыемныя словы, пешчы слых субседніка дыфірамбамі ў яго адрас. Ад такой дружбы мала толку. Для мастацтва, прынамсі.

З абмеркаваннямі фільмаў пакуль не ўсё добра. Збірацца адным крытыкам і абмяркоўваць кінакарціны і тым самым займацца самаадукацыяй — рэч, відаць, карысна. Але не ў гэтым жа сэнсе існавання секцыі крытыкі. Сэнс нашых дыскусій заключаецца не толькі ў тым, каб выявіць ідэйна-эстэтычныя вартацы таго ці іншага твора. Яны важныя і ў іншым плане: сур'ёзна творчая гаворка, калектыўная думка дапамагаюць у высвятленні надзменных праблем жыцця кінематографа, садзейнічаюць вызначэнню перспектывы накіравання і максімальнага выкарыстання таленту. У нас у свой час вымала гаварылася аб накіраванасці творчасці Вінаградова. Калі выйшла карціна «Пісьмы да жывых», на адным з пленумаў саюза нашы крытыкі, трэба аддаць ім належнае, указвалі на памылковасць трактоўкі рэжысёрам вобраза герані, лжывую патэтыку, напышлівасць, адначасна захалленне кінематаграфіста чыста фармальнымі рацыянамі ў нікому асноўнай задуме. Дыскусія не атрымалася, сапраўднай прынцыповай творчай гаворкі не адбылося, а ў выніку ў наступнай карціне «Усходні карідор» гэтыя няправільныя тэндэнцыі, як мы ўсе добра памятаем, развіліся прышчым макавым цветом.

Вось прыклад іншы. На адным з пленумаў саюза, прысвечаным праблемам дакументальнага кіно, адбылася вельмі вострая дыскусія. Некаторым таварышам, маркуючы па іх выступленнях, здавалася, што не варта было так востра ставіць пытанні развіцця беларускай кінадакументалістыкі. Жыццё пацвердзіла, што трэба. Дыскусія прынёсла несумненную карысць. Сёння, напэўна, у гэтым перанавалі ўсе.

У літаратурных дыскусіях часта гаварылася аб «некрытыкабельных» пісьменніках, г. зн. тых, якія знаходзіцца па-за крытыкай. У нашым кінематаграфічным асяроддзі, здаецца, такіх няма. Хопіць не выключана, што нехта быў бы не супраць апытыцца ў становішчы «некрытыкабельнага».

Вядзіць, сапраўдных мастакоў заўсёды мучыла ўсведамленне, што ў іх творах не ўсё так хораша, як хацелася б. Вядзіць майстры савецкага кіно не раз гаварылі пасля выхаду карціны на экраны: «Шчада, што ўжо нічога нельга змяніць — і гэты эпизод трэба перазняць, і тут сё-тое паправіць».

Вельмі хочацца часам пачуць нешта падобнае ад некаторых нашых таварышаў.

Калі чалавек можа пасмяліцца з уласных недахопаў — гэта прыкмета розуму і душэўнага здароўя. Калі мастак бачыць слабасці свайго твора, гаворыць аб іх — у гэтым праўдзінца адна з граняў яго таленавісці. А як жа інакш?!

Даўна часам бывае глядзець на людзей, якія займаюцца мастацтвам (а значыць, і крытыкай таксама), зрабілі ў гэтым самым мастацтве роўна нуль цэлых і дзве дзесятых і прычынова не прымаюць крытыкі і самакрытыкі. Добра, калі гэта хвароба росту, а калі не...

Апломбу і амбіцыі у нас колькі хочаш, але мала гаворкі па сутнасці, як рабіць так, каб беларускі кінематограф пёс гледачу вялікія думкі, значныя ідэі, каб ён быў цікавы, глыбокі і таленавіты. Думаць аб гэтым, разважаць аб гэтым — прамы абавязак творчага саюза, а значыць наша агульная справа.

Калі ў нас будзе гэты святы неспакой, мы будзем паспяхова вырашаць задачы, наставленыя Цэнтральным Камітэтам партыі, нашым народам.

Тры дні ў Палацы культуры Мінскага трактарнага завода гучылі песні і музыка. Тры дні перапоўненая зала з захапленнем сустракала ўдзельнікаў маладзёжнага свята палітычнай песні, якое прайшло з выключным поспехам.

У заключным этапе конкурсу ўдзельнічалі 13 вакальных і вакальна-інструментальных ансамбляў і 13 салістаў-вакалістаў. Маладыя аматары мастацтва — людзі розных прафесій: рабочыя, студэнты, настаўнікі, урачы, інжынеры, навушчыцы, служаныя. Іх юнацкі запал, шчырасць і непазрэднасць выканання ўспрымаліся гледачымі надзвычай цікава і добра разумеальна.

Карэспандэнт газеты «Літаратура і мастацтва» напіраў старыя журналісты конкурсу Уладзіміра Ягорава і члена журы Леара Сароніна падзяліцца ўражаннямі пра гэты конкурс. Вось што яны расказалі:

Уладзімір ЯГОРАУ, старшыні Камітэта маладзёжных арганізацый БССР, член бюро ЦК ЛКСМБ.

— Як вядома, ініцыятыва XVI з'езда камсамола аб правядзенні сусветнай кампаніі «Юнацтва выкрывае імперыялізм» была падтрымана і ўхвалена большасцю прагрэсіўных маладзёжных арганізацый краіны свету, VIII асамблеяй Сусветнай федэрацыі дэмакратычнай моладзі і X кангрэсам Міжнароднага саюза студэнтаў.

Адной з форм сусветнай кампаніі «Маладзё выкрывае імперыялізм» з'яўляецца і рэспубліканскі конкурс палітычнай песні. У ім удзельнічала каля дзесяці тысяч самадзейных і прафесійных калектываў і салістаў. На прадпрыемствах, у навучальных установах, калгасах і саўгасах рэспублікі на працягу шасці месяцаў ішлі конкурсы. Лепшыя з пераможцаў заваявалі права ўдзельнічаць у заключным этапе конкурсу палітычнай песні.

Песня заўсёды была верным спадарожнікам моладзі, вострай зброй у барацьбе за светлыя ідэалы камунізма. Конкурс гэты, як нам здаецца, прайшоў арганізавана, выявіў німала таленавітых выканаўцаў,

Рэспубліканскі конкурс палітычнай песні «Маладзё выкрывае імперыялізм»

паспрыяў шырокай прапагандзе баявой надзённай палітычнай песні.

За высокае выканаўчае майстэрства і прапаганду палітычнай песні званне лаўрэата конкурсу сярод прафесійных салістаў журы прысудзіла навучэнцу Мінскага музычнага вучылішча Віктару Шэйну і студэнту Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі Івану Краснадубскаму. Сярод самадзейных выканаўцаў лаўрэатамі конкурсу сталі студэнтка Брэсцкага педагагічнага інстытута Ірына Пашкоўская, навучэнка Магілёўскага будаўнічага тэхнікума Людміла Васільчанка і выкладчык музычнай студыі Гродзенскага палаца культуры тэатральна-шышкаў Пётр Кірко.

Дыпламантамі конкурсу сталі: навучэнец Брэсцкага музычнага вучылішча Анатоль Карпук, старшы інструктар Віцебскага палаца культуры ўпраўлення бытавы паслуг Галіна Калініна і слесар-рамонтнік Рэчыцкага гідролізна-дрожжывага завода Арнольд Куценя.

Сярод прафесійных ансамбляў званне лаўрэата рэспубліканскага конкурсу палітычнай песні прысуджана вакальна-інструментальнаму ансамблю «Песняры».

Пачэснае званне лаўрэата конкурсу заваявалі таксама самадзейныя вакальна-інструментальныя ансамблі: «Пралескі» Мінскага дома культуры трэста «Будмангажіндустрыя», «Лянок» Віцебскага ветэрынарнага інстытута і вакальны ансамбль Астравецкага раённага дома культуры Гродзенскай вобласці.

Дыпламантамі конкурсу сталі вакальна-інструментальны ансамблі «Юнацтва» Магілёўскага будаўнічага тэхнікума, «Вясёлка» Маладзечанскай фабрыкі музычных інструментаў і вакальны дуэт Стаўцоўскага раённага дома культуры Мінскай вобласці.

Ігар САРОНІН, народны артыст БССР.

— Калі гаварыць шчыра, то не чакаў пачуць

на конкурсе столькі цікавага і прыемнага. Сапраўды, відаць, толькі на падобных творчых спаборніцтвах можна выявіць усё найбольш таленавітае і ярае, што тоць у сабе народ. Конкурс не з лёгкіх, яго праграма выразна акрэслена: палітычная песня. Гэта не розная там лёгкая драбязя, якою часам захапляюцца артысты-аматары. Тут у кожным творы думка, хваляванне, пратэст, заклік, данесці якія трэба да слухача. Задача не з лёгкіх. Радуе, што многія ўдзельнікі конкурсу з ёю справіліся.

З задавальненнем слухаў саліста Віктар Шэйна. У свае 23 гады ён паказаў сябе здольным спеваком. Адчуваеш яго ўдумлівае стаўленне да песні, да кожнага яе слова. Віктар умее сціпла трымацца на сцэне, але ў той жа час прымушае і паважаць сябе. Ён нікога не пераймае. Спявае так, як можа, як умее і разумее. Добры голас у студэнта кансерваторыі Івана Краснадубскага, хаця спявак трымае сябе на сцэне крыху скахана. Яго выступленне ўпрыгожыла канцэрт.

Салістаў на конкурсе было многа. Пра ўсіх не расказаць. Але мяне заўсёды засмучае імяненне асобных артыстаў-аматараў пераймаць выкананую манеру папулярных у краіне спевакоў-прафесіяналаў. Капіраваць — значыць растрачваць свае сілы, збядняць сябе.

Некалькі заўваг пра вакальна-інструментальныя ансамблі. Мы даўно не чулі нашых «Песняроў» і новая сустрэча з імі парадавала. Гэта сапраўды прыклад для ўсіх вакальна-інструментальных ансамбляў, якіх у рэспубліцы сёння надзвычай многа. Прыклад удумлівага стаўлення да песні, ве аранжыроўкі, увагі да майстэрства кожнага яго ўдзельніка. Мне нават здалося, што «Песняры» ў сваім жанры сталі больш «сур'ёзнымі». Прыкметна паглыбленасць у раскрыцці зместу твора. Гэта я асабліва адчуў у «Балодзе аб чатырох заложніках» (музыка Ул. Мулявіна, словы А. Куляшова), якая выконвалася ўпершыню. Усхвалявалі песні І. Лучанка на словы Я. Купалы «Спадчына» і «Слухай крык жураўліны» Ул. Мулявіна на словы П. Харькова.

Добрым густам і стрыманай манерай выканання вызначыліся вакальна-інструментальны ансамбль «Пралескі» і самы малады ўдзельнік конкурсу палітычнай песні—вакальна-інструментальны ансамбль Брэсцкага дома піянераў «Берасцяне». Падлічана, што сярод іх узрост яго ўдзельнікаў 16,5 года. І тым не менш на конкурсе яны выступілі са сваім арыгінальным твораў, які прысвядзілі абаронцам Брэсцкай крэпасці.

КОНКУРС палітычнай песні скончыўся. Трэба, каб ён прычынаўся, стаў добрай традыцыяй у творчым жыцці нашага самадзейнага мастацтва.

гавораць пра свайго канцэртмайстра, напрыклад, саліст Беларускага радыё і тэлебачання, заслужаны артыст БССР Юрый Смірноў:

— З Ларысай Максімавай я працую вострым гадоў. Вельмі добра памятаю нашу першую сустрэчу на запісе, калі хваляванне ў Ларысай было такое вялікае, што закончыўся гэты запіс... слезымі. Цяжка пералічыць усе творы, якія мы запісалі за гэтыя гады, а колькі было выступленняў у адкрытых канцэртах! Зараз ярчай за ўсё ў памяці апошняя наша работа —

«Франтавыя пісьмы» Л. Смялкоўскага (на вершы П. Броўкі)...

Не менш цікава адгукуюцца аб Ларысе Максімавай беларускія кампазітары, чые творы «убачылі свет» з яе непазрэднай дапамогай. Адзначаючы яе прафесіяналізм, усе яны гавораць аб умелым пранікненні ў задуму кампазітара і дакладна яе перадаць.

Апрача запісаў на радыё, Ларыса Максімава пастаянна ўдзельнічае ў адкрытых канцэртаў-паказу новых твораў беларускіх кампазітараў на «серадах» у Саюзе кам-

пазітараў, удзельнічае ў творчых сустрэчах салістаў Беларускага тэлебачання і радыё з працоўнымі Мінска і іншых гарадоў і вёсак Беларусі.

Нялёгка, але ганарова праца канцэртмайстра на радыё — амаль штодзень цябе слухае ўся рэспубліка. Нават калі іншы раз забудуць аб яе імя, што партыя фартаўна выконвае Ларыса Максімава, той, хто сапраўды любіць музыку, пазнае яе і ў думках гаворыць ёй свае «дзякуй»

Леанід ІВАШКОУ.

Гэта — будзі Ларыса Максімавай. Фота Ул. КРПКА

ГЭТЫЯ НАТАТКІ мне хочацца пачаць з аднаго эпизоду, аддаленага ад сённяшняга дня мала не трыццаці гадамі. У час вайны мы з маці жылі ў далёкім кароўскім калгасе. Калгас вырошчываў рыс і бахчавыя, гэтыя прадукты выдаваліся і на працягу. Аднойчы маці, паклаўшы ў торбачку з дзесятак маленькіх пруглых дынек, кажа: «Схадзі сыноч, на базар, прадаць дынкі і купі цыбулі, солі...»

Мястэчка было ад нас кіламетры за тры, і ўсю дарогу ў мяне калацілася ад хвалявання сэрца — як гэта я буду прадаваць... Далебог, мне здавалася, што паглядзець на такі чуд збышча ўвесь базар.

...Толькі я расклаў свой тавар, як да мяне падыйшла нейкая цётка і спытала, па чым прадаю. Я, у сваю чаргу, спытаў, а колькі яна дасць. Цётка назвала цану і сказала, што забярэ ўсё. Мядзь не падскачышы ад радасці, я згадзіўся. Мінут праз дзесяць, праходзячы базарам, я раптам убачыў знаёмы твар і нават адразу не згадаўся, што гэта мал падаўляла пакуніца. Яна стаяла за сталом і гандлявала маймі дынкімі, на ўсё горла выкрыкваючы цану. Якраз у тры разы большую за маю. Я асудзіў ад здзіўлення.

Спытаў з тае пары нямаю вады, з вышні галоў усе гэта выглядае даволі гумарыстычна. Але нешта засталася — кожны раз, калі я прыходжу на базар, мяне не пакідае дзіўнаватае пачуццё насцярожанасці. Нібы вось вось убачу тую цётку...

Заўважым мімаходзь, што і сёння яна адчувала б сілце досыць прывольна — параграфам сёмым Правілаў гандлю на калгасных рынках рэспублікі адміністрацыя забараняеца праправаваць ад калгасаў і іншых грамадзян даведкі аб тым, што прадукцыя, якую яны прадаюць, належыць менавіта ім.

— Каб заахвоціць, — коратка растлумачыў начальнік упраўлення рынку Мінска Мікалай Дзмітрыевіч Шапаваленка. — Нельга ж усіх падазраваць...

Фармальна Мікалай Дзмітрыевіч мае рацыю. Ён зыходзіць з тых жа Правілаў, дзе паказана, што «базары арганізуюцца для таго, каб забяспечыць найбольш спрыяльны ўмовы для продажу калгасамі, саўгасамі, калгаснікамі і іншымі грамадзянамі лічбаў сельскагаспадарчай і іншай прадукцыі, а таксама стварэнне неабходных зручнасцей для пакушкі гэтай прадукцыі пасельніцтвам».

Увядзенне маю імялічную карціну. Суботні раніца Марыя Іванаўна, калгасніца з-пад Койданава, спяшаецца на прыгарадным цягніку на сталічны базар. У рўкоў (як падіраць) дзве тэмстыя кашолкі. У кашолах некалькі кілаграмаў свежага жоўтага масла (сама збіла напярэдадні), некалькі гарлачыцаў спіртані, сыр, зялёная цыбуля толькі што з граздзі, малада, саладкая, быццукар, морквяна (учора прарадзіла граздзі, дык набралася з паўдзяткі пучкоў), шчаўе, некалькі бурчак, укроп, патрушка і іншая зялёная прыправа.

Тым жа суботнім ранкам на Камароўскі рынак паехала Марыя Іванаўна з Заводскага раёна сталіцы. Папрасіў муж звачыць сёння сапраўды ўкраінскі боршч. Сунулася была ў магазін гародніны, што каля дома, а там адна зялёная цыбуля, ды таксама, што ў рўкі браць не хочацца, не толькі есці... Вось і рашыла Марыя Іванаўна сесці на шосты нумар трамвая і паехаць на Камароўскі рынак.

Увядзенне далей маюе, як сустрэліся там абедзве Марыя Іванаўны. Як разнізіліся, задаволеныя адна адной. Марыя Іванаўна — гарадскан, несучы ў сумцы буркі, шчаўе, патрушкі, морквяну, паўкілаграма масла (не ўцярпела, хоць трохі і даражэйша, чым у магазіне, але ж затое тое смачнае, як некалі дома, у роце траста). Марыя Іванаўна, калгасніца, — трымаючы кірунак у ЦУМ, каб паглядзець сёбе-тое для даччы.

Ах, увядзенне, куды яно толькі не занясё... Не сустрэліся абедзве Марыя Іванаўны. Не маглі яны сустрэцца.

Чаму? Марыя Іванаўна, калгасніца, амаль не ездзіць зараз гандляваць на рынак. Есць на тое пэўныя эканамічныя і сацыяльныя прычыны. На першае, у калгасе зараз добра плаціць і плаціць менавіта грашмыма, так што ехаць у горад, каб зарабіць нейкую жывую папекку, няма асаблівай патрэбы. Вы спытаеце, што ж рабіць з лішкамі прадуктаў. Скажам, з тым жа малаком. Недзе ў чэрвені добрая кароўка дае на пуду малака. 16 літраў сям'і ў тры-чатыры чалавекі ў

але свежал, без зямлі. У яе ж узяла за 10 капеек маленькі пучок кропу. Праўда, не ўцярпела, папранула: «Некалі, да грашовай раформы, пучок быў за дзесяць папек, і зараз таксама за дзесяць...».

Ішла Марыя Іванаўна да хаты і пацху лаялася — амаль нічога не купіла, а дзесяці як не было.

РАСПРАБУЕМСЯ з жанчынай і паспрабуем разабрацца, каму яна лікнула дзесятку. Пра Марыю Іванаўну з-пад Койданава мы

ПРАБЛЕМЫ, МЕРКАВАННІ, РОЗДУМ

НА РЫНКУ

І ВАКОЛ РЫНКА М. ЗАМСКІ

248 рынкаў рэспублікі ледзь не кожны дзень запаяваюць дзесяці тысячы чалавек. Праз рынкі рэалізуюцца ледзь не паловіна гародніны, фруктаў, ягд-значная частка мяса, мёду, лек.

Хто сёння гандлюе на рынку, як фарміруюцца тут цэны — гэтыя і іншыя пытанні, звязаныя з работай беларускіх рынкаў, разглядаюцца аўтарам гэтых нататкаў.

дзень не з'есці, хоць і ядуць у вёсцы не так, як у горадзе... Але дапусцім, што пяць-вясць літраў застаецца. Дык, калі ласка, можам прадаць малако на месцы ў дзяржаўны закуп ды за кожны літр прададзенага малака купіць яшчэ на дзяржаўнай каше 600 грамаў канцэнтрату.

І апошняе — калгасніку ці саўгаснаму рабочаму асабліва і не раз'ездзіцца — вясной, у паслуноую, прадуццю ў вёсцы амаль без выхадных, тут кожную свабодную хвілінку глядзі, каб на сваіх сотках управіцца. Тое самае ў жыво. Вось так.

З ім жа ўсё-такі сустрэлася на базары Марыя Іванаўна з Заводскага раёна? Бо нехта ж гандлюе тут. Толькі на мінскіх рынках летася гандляваць каля шасцісот тысяч чалавек.

Яна сустрэлася з трыма мужчынамі, накрытымі моцным паўднёвым згарам, якія прадавалі клубніку. Да ведаўшыся пра цану. Марыя Іванаўна ўголас ахнула — 8 рублёў за кілаграм, амаль трохдзяткі не заробак. Але стала ў невядзіную чаргу. Рашыла, што купіць дзяткам грамаў сто п'яццадзят, ніхай паласуюцца. Жанчына, што стаяла перад ёй, уголас сказала, што гэта рабунак сярод белага ды, але ідзе ў адведкі да хворага ў бальніцу, а свежых фруктаў ідзе няма.

З непрыязно глядзячы ў твар гандляра, Марыя Іванаўна не паклала — кінула грошы і пайшла далей на базары. Лі аднаго са стадоў спынілася, як зачараваная, — перад ёй ляжала горка ярка пунцовых памідораў. Спытала цану і зноў ахнула — 8 рублёў за кілаграм. І зноў не ўтрымалася, папрасіла ўзвжыць адзін памідор.

Пасля яна купіла зялёнай цыбулі ў цёткі з-пад Нікалава. Цыбуля была ўтрай даражэйшая, чым у магазіне,

ўжо казалі — яна тут ні пры чым. Тады можа калгасу, які вывез на базар лішкі прадукцыі? Таксама не, бо ўдзел калгасаў і саўгасаў у рыначным гандлі мізэрны. Так, летася яны гандлявалі на рынках сталіцы ўсяго 318 разоў. Каб чытач мог мець аб гэтым больш дакладнае ўяўленне, скажам, што ўдзельная вага калгасаў і саўгасаў у рыначным гандлі складае па рэспубліцы 3—4 працэнты.

— Нам прапануюць заключыць дагаворы з калгасамі і саўгасамі, — гаворыць інспектар Мінскага ўпраўлення рынкаў Канстанцін Мацвеевіч Гаварун, — і нічога амаль тут не выходзіць. Кіраўнікі гаспадарак надрэз адмаўляюцца. А калі каго і ўгаворыць падпісаць дагавор, дык усё роўна не ўпэўнены, што навязе. Подпіс ні да чаго не абавязвае...

Справа тут ясна — навошта калгасу везці тлі лішкі на рынак, калі дзяржава за звышпланавую прадукцыю плаціць влітку надбаўку, і да таго ж прададзена прадукцыя ідзе ў план, а гэта не толькі грошы, а і высокае месца ў зводцы.

Значыць, калгас не гандлюе, калгаснік таксама... Хто ж застаецца? Застаюцца ў асноўным тыя, пра якіх у Правілах пішуць: «...іншымі грамадзянамі...»

Праўда робіцца выгляда, што яны таксама калгаснікі і прадаюць лішкі (ах, гэтыя лішкі). Скажам, тыя тры з Сухумскага раёна, што прывезлі на Камароўскі рынак 300 кілаграмаў клубнікі, якую прадавалі па 8 рублёў за кілаграм (я, праўда, не рызыкнуў спытаць у іх, у якім калгасе прадуццю, лішчэ, крый божа, пакрыўдзіцца і больш не прыедуць). Ці тая цётка з Нікалаўскай вобласці, што прывезла самалётам 6 валоў радыскі, некалькі мяхоў зялёнай цыбулі і кропу. Ці тая пенсіонерка са Столінскага раёна, якая васьм ужо тры месяцы запар гандлюе тут насеннем квасц, бурчак, морквы, цыбулі, кропу і г. д.

Я амаль упэўнены, што гэтыя людзі

прадаюць «сваё». «Сваё» ў тым сэнсе, што вырашчана сваімі рукамі, хоць і на дзяржаўнай зямлі (прыватнай жа ўласнасці на зямлю ў нас няма). Лісна Патруша Бандарэнка, якая прывезла з Нікалаўскай вобласці радыскі і цыбулю, расказала мне, што сама працуе на кансервавым заводзе, а ўсе трыццаць сотак уласнага горада (відаць, нехта з сям'і прадуе ў калгасе) заслае радыскі і цыбулі, якія везуць у іншыя гарады. Сядуць гэтыя культуры, садзіць памідоры і гуркі, тансам для продажу.

Паскардзілася мне Лісна Патруша, што патрацілася яна на самалёт і не вольне ў Мінску таго барыша, што чакала, бо радыскі тут дзешавейшы, чым гаварылі. Праўда, зляненя цыбуля трымаецца ў цане — па паўтара рублі за кілаграм (у магазіне п'яццадзят капеек).

Што і казаць, дорага паўтара рублі за кілаграм цыбулі. І на кожным кроку можна пачуць скаргі пакушнікоў на тое, што з кожным годам растуць цэны на рынках і нішто ў гэта не ўменьваецца. Хто ж можа ўмянацца, калі ў Правілах гандлю на рынках, падпісаных міністрам гандлю БССР, намеснікам міністра сельскай гаспадаркі і нават намеснікам міністра аховы здароўя, чорным на белым напісана, што «ўстанаўленне на калгасных рынках якіх-небудзь цэн на прадукцыю, якая прадаецца калгасамі, калгаснікамі і іншымі грамадзянамі, а таксама рэгуляванне цэн на гэту прадукцыю ў адміністрацыйным парадку забараняецца».

Праўда, М. Шапаваленка мне расказваў, што летася ў Мінску і іншых гарадах рэспублікі, ды і не толькі нашай рэспублікі (М. Шапаваленка ездзіў за «вопытам» нават у Маскву), зрабілі спробу дыктаваць цэны зверху. Цэны, якія ўстанаўліваліся на рынках, не павінны былі перавышаць дзяржаўныя больш, чым у два разы. Па словах начальніка ўпраўлення, нічога з гэтага добрага не атрымалася. Людзі перасталі прывозіць прадукцыю.

— Вы заўважылі, — пытаецца Мікалай Дзмітрыевіч, — у Мінску на рынку зніклі гранаты?

Я адказаў яму прыказкай, што сем гадоў мак не радзіў, а голаду не было.

Адным словам, чалавек, які прывёз на рынак прадукты, можа запрасіць за іх любую цану, што і робіцца. Ніколі, напрыклад, у Мінску раней і не чулі такой цаны, як 8 рублёў за кілаграм памідораў.

Але не будзем спрачацца, магчыма адміністраваннем тут (ды ці толькі тут) нічога не зробіць. Патрэбны іншы меры, у прыватнасці, эканамічныя. Яны прымаюцца, але пакуль што на рынку большую папулярнасць здольнасць паказвае прыватнік. Не можа з ім пацягнуцца ні дзяржава, ні кааператывы гандаль.

Апошнім часам на рынках рэспублікі пачалі арганізавацца так званыя бюро добрых паслуг. Што гэта значыць? Прывёз на базар чалавек каровіну тушу. Бюро яму і кажа, чым табе тры дні мурывыцца з гэтым мясам, шукаць начлегу, бегаць па сталюках, іпаціць рубчычку, за халадзільнік, давай мы ў цябе возьмем оцтам, адразу атрымаеш грошкі, а нам за паслугі сем п'яцяткаў. Бюро дыктавала і цану. Скажам, калі прыватнік прадае лбыкі па рублі дваццаць капеек, дык тут давалася 30 капеек. Людзі ішлі на гэта, бо эканамілі час ды і грошы — у горадзе яны цяжка былі вяду.

М. Шапаваленка мне прадеманстраваў цікавыя лічбы. Скажам, розніца паміж цаной на мяса, якое прадавалі прыватнік і бюро, складала рубель, мёд — паўтара рублі, алёўкі — 40 капеек за кілаграм. Патуральна, гэта збівала і рыначныя цэны. Есць у пачаткі і такі паказчык — 130 тысяч рублёў. Такую суму сярэномлі за год пакушнікі на рынках Мінска, дзякуючы бюро добрых паслуг.

ПРА БАЙЦА Ў ЗЯЛЁНАЙ ФУРАЖЦЫ

Сонца нішчэ не ўзышло. Яшчэ не расцала халаднаватага перадранішняга смуга. Птушкі і тыя лшчэ не прачнуліся. Навокал стаіць чуйная цішыня. Ветрык нячутна каляша флаг на будынку заставы.

У гэтую раніцу прыехаў на заставу заслужаны дзяці мастацтваў БССР мастак Л. Лейтман, каб сустрэцца з начальнікам заставы ім Героль Савецкага Саюза В. Усавым.

Мастаком зацікавіў гэты выдатны афіцэр, які за час сваёй службы выхаваў нямаля мастроў пагранічнай службы.

шы з балмі ад Кубані да Кенігсберга. Потым — вучоба ў ваенным вучылішчы, служба на граніцы. У чэрвені 1959 г. яго назначылі начальнікам заставы ім Героль Савецкага Саюза В. Усавым.

Льва Марцінавіча Лейтмана з беларусімі пагранічнікамі звязвае даўняя дружба. Іх нялёгкай службе прывяліць ён свае карціны: «Застава ім Усавым», «Балвыя таварышы», «Тут пачыналася вайна», «Перад выхадом у дзвор», «Сержант-інструктар М. Самсоненка».

Ваенна-шафская камісія Саюза мастакоў на чале з даўнім другом пагранічнай, мастаком У. Сакаловым, праводзіць велізарную работу па эстэтычным выхаванні воінаў граніцы.

«Сваім мастаком» называюць пагранічнікі

У. Сакалова таму, што тэма граніцы адна з самых важных у яго творчасці. Влікую цікавасць на апошніх рэспубліканскіх выстаўках выклікала яго серыя аўтаітэграфіяў аб пагранічніках.

У музеі пагранічнага атрада ім Ф. З. Дзяржынскага па-мастацку аформлены сцэндэ, якія расказваюць аб бессмертных подзвігах пагранічнай у першыя дні вайны. Влікую цікавасць у наведвальнікаў выклікае агучаная дыярама, вытанчаная скульптарам А. Курчаніным, прывячана я баявому подзвігу Героль Савецкага Саюза лейтэнанта А. Кімаватова, і фотадзіярама, якая адлюстроўвае подзвіг А. Новікава.

За апошні час музей пагранічнага атрада наведвалі дэлегацыі Мінскай, Бранскай, Кіраўскай, Данецкай абласцей, Малдаўскай ССР, Татарскай АССР, Алтайскага краю, Маскоўскай вобласці і гавароў-герою Масквы і Ленінграда.

Які велізарны ўплыў аказваюць экспанаты музея на людзей, сведчыць запіс у кнізе наведвальнікаў групы вучняў 478 сярэдняй школы Жданаўскага раёна Масквы. «Мы прыехалі, каб лепш даведацца аб бессмертным подзвігу пагранічнай у чэрвені — ліпені 1941 г. і пакланіцца нізка святлынямі. Мы праз усё жыццё пранясём памяць аб загінуўшых героях, ніколі не забудзем, што зрабілі мы для нас. Влікае дзякую афарміцелям гэтага выдатнага музея».

На шафскіх асновах для заставы ім А. Завідава мастак І. Белановіч аформіў мемарыяльную дошку з партрэтамі А. Завідава, Мастакі П. Дурчын, У. Сакалоў у адным з пагранічных атрадаў аформілі нішу, дзе захоўваецца сцяг часці.

Мастакі Г. і Н. Папаўска стварылі серыю графічных лістоў аб подзвігах намсальцаў і моладзі ў гады вайны,

за што ўзнагароджаны прэміяй Ленінскага намсальца Беларусі.

Антыўны ўдзел прынялі мастакі і скульптары ва ўстанаўленні помнікаў героям першых дзён вайны. З дапамогай мастакоў і скульптараў на ўчастку аднаго з пагранічных атрадаў устаноўлена 13 абеліскаў і помнікаў, 21 мемарыял на дошцы на месцах баёў.

Лепшыя творы беларускіх мастакоў на пагранічную тэматыку былі прадстаўлены на ўсеагульных мастацкіх выстаўках. Карціна М. Данцыга «Трывога» была з'явінавана на знальчэй выстаўцы Беларусі і Малдавіі ў Маскве.

Жывапісец Ф. Дарашвіч пабываў на некалькіх заставах і захапіўся романтичнай пагранічнага жыцця. Ён напісаў некалькі партрэтаў выдатнікаў службы і влікае палатно «Пагранічнікі з коньмі у трывожны веча».

Народны мастак БССР Я. Зайцаў напісаў влікую карціну «Абарона Бозскай крэпасці — 1941 г.», дзе з майстарствам паказаў масавы героізм савацкіх воінаў

пры абароне любімай Радзімы.

Ваенна-шафская камісія Саюза мастакоў БССР на чале з У. Сакаловым вядзе влікую работу сярод маладых мастакоў, перадаючы свой вопыт. Майстры пэндзляў прывялоў маладым мастакам любоў да пагранічнай тэматыкі.

Малады графік В. Самалюнаў працуе над графічнай серыяй «На заставах».

Жывапісец І. Белановіч напісаў влікую карціну «Врэскаў крэпасць», якая дэманстравалася на рэспубліканскай выстаўцы.

Не адстаюць ад жывапісцаў і скульптары, якія тлісмама прадуццю мал вобратамі героў-пагранічнай. А. Кувачкін, А. Засцінкі, В. Грос зрабілі некалькі ўдалых партрэтаў пагранічнай.

Ва ўсіх творах, якія мы бачым на выстаўках — баец у зялёнай фуражцы, баец, які прыняў на слабе першы ўдар ворага і ляпеў стайцы на вахце, сімвалізуючы непаўнанасць нашых дзяржаўных граніц.

І. ЦЯРЭНЦЭЎ.

Румынскі танец «Чабаны» выконвае танцавальны калектыў Гродзенскага прафесійна-тэхнічнага вучылішча № 49.

У ЯРКАЕ СВЯТА народных талентаў выліўся рэспубліканскі заключны канцэрт мастацкай самадзейнасці прафесійна-тэхнічных навучальных устаноў, які адбыўся ў Мінскім акруговым Доме афіцэраў.

Удзельнікі канцэрта прысвяцілі свае выступленні вялікаму святу народаў Савецкай краіны — 50-годдзю ўтварэння СССР. Гэта накладала адбітак і на ўвесь канцэрт — яго мастацкае афармленне, рэжысуру, праграму.

У адной з выкананых у гэты вечар песень ёсць такія словы: «...И лет ему немного, и ростом невысок, но верною дорожкой шагает паренек...» (песня «Наша біяграфія», муз. В. Шайнскага, словы Ул. Харытонава). Гэтыя словы маглі б паслужыць эпіграфам да ўсяго свята працоўнага юнацтва.

Канцэрт вызначала не толькі цікавая, змястоўная праграма, але і мастацкае афармленне выступлення чатыры хоры (не лічачы звод-

СВЯТА ПРАЦОЎНАГА ЮНАЦТВА

ЗАКЛЮЧНЫ НАНЦЭРТ МАСТАЦКАЙ САМАДЗЕЙНАСЦІ ПРАФЕСІЙНА-ТЭХНІЧНЫХ НАВУЧАЛЬНЫХ УСТАНОЎ

нага). Толькі адзін з іх, жаночы хор Мінскага 93-га тэхнічнага вучылішча (кіраўнік З. Дзідэнка) аб'ядноўваў 140 дзяўчат! Выступіла сем танцавальных калектываў, ансамблі гарманістаў і цымбалістаў, аркестр народных інструментаў і, нарэшце, вялікі зводны духавы аркестр. Апрача таго — вакальны ансамблі, салісты-спевакі, жанглёры...

Усе харавыя калектывы вызначаліся добрай выканаўчай культурай, чысцінёй інтаніравання, выразнай дыкцыяй, шматгалоссем. Найбольш цікавым было выступленне хору Мінскага 55-га прафесійна-тэхнічнага вучылішча, які выканаў песню «Дзякуй партыі» (муз. К. Масаліцінава, словы А. Сальнікава). Кіраўнік хору, студэнт Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі імя А. В.

Луначарскага С. Дробыш здолеў дабіцца ў калектыве роўнага гучання, яркай дынамікі.

Добра была выканана мужчынскім хорам Мінскага 9-га прафесійна-тэхнічнага вучылішча (кіраўнік — заслужаны дзеяч культуры БССР М. Ільчоў) песня «Дарога» (муз. П. Савінава, словы О. Гаджыкасімава).

Расказваючы пра выступленні харавых калектываў, нельга не сказаць добрых слоў у адрас зводнага хору (кіраўнік — заслужаны дзеяч культуры БССР Г. Удараў), які выканаў пры адкрыцці канцэрта «Песню рабочага юнацтва» І. Лучанка на словы І. Скурко і В. Лукшы. Новая песня беларускага кампазітара, якая ўпершыню прагучала ў гэтым канцэрте, характэрная яснай мелодыяй, юнацкім запалам і свежасцю

гарманічнай мовы, была цёпла прынята слухачамі.

У канцэрте многа месца занялі танцы. Больш частка з іх — народныя. Тут былі і танцы сяброў — румынскія «Чабаны» і польскія «Кракавякі», і танцы народаў-братоў — молдаўскі, татарскі, закарпацкі, рускі, і беларускія «Лявоніха» і «Юрачка». Бурнымі апладысмантамі ўзнагародзілі глядачы выканаўцаў рускага танца (народны ансамбль танца дома культуры прафтэхадукцыі — кіраўнік І. Чарняк), «Карагодду» (народны хор «Маладосць» і яго танцавальная група — кіраўнікі Г. Удараў і В. Буры), Яркія касцюмы, цікавы

тман). Выпускнік кансерваторыі Я. Шэхтман за параўнаўча кароткі тэрмін здолеў стварыць цікавы музычны калектыв. Аркестр вызначаецца яркім гучаннем, добрымі ладам і роўным ансамблем. Хоцца пажадаць дэбютанту росту выканаўчага майстарства.

Паспяхова выступілі многія салісты. Сярод іх уладальнік прыгожага сакавітага басу, навуцнец Гомельскага 22-га прафтэхвучылішча В. Салдаценка, які пранікнёна праспяваў у суправаджэнні жаночага вакальнага ансамбля песню Я. Фрэнкеля «Жураўлі» (словы Р. Гамзатава), навуцнец Гомельскага 34-га сельскага вучылішча П. Бадэка, які выка-

варыліся выступленні навуцнца Мінскага 53-га прафтэхвучылішча Нгуэна Суан Біна, які выканаў песню пра героя-артылера В'етнама Нгуэна В'ет Суана, і навуцнікі Полацкага 2-га прафтэхвучылішча З. Стромскай, якая выканала песню Б. Карамышава «Рукі прац ад В'етнама» (словы О. Гаджыкасімава).

Многа, вельмі многа добрых і запамінальных выступленняў было ў гэтым канцэрте.

Трэба адзначыць удалую рэжысуру канцэрта (рэжысёр заслужаны артыст БССР І. Лакштанаў), добрае музычнае афармленне канцэрта, цікавыя, яркія і маляўнічыя касцюмы...

Можна было б гаварыць і пра нейкія там недахопы і пралікі, якія былі ў канцэрте. Так, на жаль, у канцэрте не браў удзелу ні адзін саліст-інструменталіст, мала было чытальнікау (ўсяго адзін!), хацелася б, каб у канцэрте было больш гумару, смеху.

Аднак усе гэтыя недахопы не ўплываюць на радысць сустрэчы з цудоўным самадзейным мастацтвам працоўнага юнацтва Беларусі.

А. МАЙЗЛЕР,
заслужаны артыст
БССР.

наў песню В. Шайнскага «Наша біяграфія» (словы Ул. Харытонава), навуцніка Бабруйскага 73-га вучылішча В. Паўлоўская і многія іншыя.

У хвалюючую дэманстрацыю інтэрнацыянальнай дружбы і салідарнасці з гераічным в'етнамскім народам перат-

Выступаюць навуцніцы Маладзечанскага прафесійна-тэхнічнага вучылішча № 21 Лілія Будзі і Георгій Юрэвіч. Фота Ул. КРУКА.

Так было да мінулага года. Летась парадак змянілі. Міністэрства гандлю забараніла адразу выкладаць грошы на бочку. Разлік толькі пасля рэалізацыі. Такім чынам ліквідавалі адзін з асноўных стымуляў — эканомію часу. Праўда, грошы дазволена перасылаць і на пошце. Але ж чалавек прыехаў у горад, каб прадаць, а за вырваных грошы нечага купіць з тавараў. А тут чакай, пакуль вышлюць, а пасля зноў ехаць за пакупкамі ў горад?

Карыстаюцца паслугамі бюро і зараз, але не так інтэнсіўна. Я зрабіў спробу высветліць, чым выкліканы новы парадак разліку. Інспектар Упраўлення арганізацыі гандлю Міністэрства гандлю БССР Станіслава Уладзіміраўна Бадажына растлумачыла, што гэтыя бюро былі ператварыліся ў закупачныя арганізацыі, што забаронена. І яшчэ. Ранейшы парадак адкрываў шляхі да злоўжыванняў. Відца, гэта і было асноўнай прычынай забароны. Мо хто-небудзь дзе-небудзь і змахляваў. А калі так, дык няхай зусім не будзе. І выходзіць — з-за аднаго дрэва, што перашкаджае, высыкаюць увесь лес.

Н У. А СПАЖЫВЕЦКАЯ кааперацыя, чаму яна не задае тон на рынках? Ёй жа, здаецца, усе карты ў рукі. У кожным раёне, ды што раёне — сельсавеце — свая ячэйка, свае людзі.

Мы доўга гутарылі з Георгіем Архілавічам Котавым, начальнікам аддзела арганізацыі гандлю Белкаапсаюза. Задаў я яму такое найўнае пытанне. Вось, нажур, круглы год гандлююць у нас людзі з паўднёвых рэспублік мачалкамі, арэхамі, лаўровым лістом і г. д. Чаму б спажывецкай кааперацыі не перабіць у іх гандаль? Там, на месцы, гэта мачалка каштуе 30 капеек, тут жа я бяруць рутэ 30 капеек, гэтыя ж бяруць рутэ 30 капеек. А вы б бралі 60—70 капеек. І вам выгадна, і пакупніку.

Георгій Архілавіч растлумачыў, што Цэнтрсаюзам забаронена парыхтоўваць прадукты ў тых месцах, адкуль і так возаць іх сюды. Забаронена і скупляць прадукты непасрэдна на рынках. Ну, гэта зразумела. Маўляў, няма чаго шукаць сякеру пад лаўнай... А вось першае дык, забі бог, зразумее немагчыма.

Не ведаю, мо таму палавіна прадуктаў, якімі гандлюе спажывецкааперацыя ў горадзе, прамысловяга паходжання. Тыя ж макароны, кампоты, кансервы, сокі. Тыя самыя, што і ў дзяржаўных магазінах. Праўда, гандлюе кааперацыя і гароднінай, малаком, мясам, мёдам. Але паглядзіце, у якіх памерах. Летась на рынках было прададзена прыватнікамі 2 260 тон мяса, кааперацыяй — 840 тон, гародніны адпаведна 8 430 і 4 370 тон, бульбы 8 730 і 1 600 тон, фруктаў 11 230 і 3 400 тон, мёду 328 і 180 тон.

Так што пакуль Аксана Пятроўна Бандарэнка з Нікалаўскай вобласці і дзядзькі з Сухумскага раёна могуць спаць спакойна. А шкада, што гэта так. Бачыцца мне, што менавіта спажывецкааперацыя павінна верхавадзіць на рынках, задаваць тон, паказваць, як трэба культурна гандляваць.

МЫ РАСКАЗВАЛІ ўжо, як Марыя Іванаўна з Заводскага раёна збіралася варыць боршч. Пабегла яна на базар, бо ў магазіне нічога добрага не было. Абыходзіла яна і дзяржаўны гандлёвы кропкі, што размешчаны на рынку.

Пазнаміўся я на базары з прадаўшчыцай Нінай Кавалёвай, якая гандлявала тут гароднінай ад магазіна «Ягадна». Выехала яна на рынак з зялёнай цыбульляй, шчаўнем. Ды так з раніцы амаль нічога і не прадала. У яе цыбуля па пецьдзят капеек за кіло, шчаўне — па трыццаць. Побач жанчына гандлюе тым жа таварам, ды толькі ўтраля даражэй. Да яе стаіць чарга. Ніна сумуе. Дзіва што — цыбуля ў яе шэрая, сухая, пяро тоненькае, затое на галоўцы, як футарал, старая, гіялая цыбуліна, шчаўне — глядзец не хочацца, бруднае, не перабранае.

Калі прыватніцы — вядро вады, у якой яна палашча, мае гародніну. Таму радыска, цыбуля, шчаўне апетытныя, як пасля дажджу.

— Чаму б вам не рабіць тое самае? — пытаюся ў Ніны.
— Яна пацпевае плячыма:
— Не дазволена, ОБХС за гэтым пільна сочыць. Ад вады, намуць, гародніна больш цяжкая робіцца...
— Дык лепш спісаць на глум?
— І спісваем, ды яшчэ колькі, — адказвае прадаўшчыца.

— Разумеете, некалі хтосьці дзесьці сказаў, што гародніна, калі ле спаласнеш вадой, становіцца больш цяжкай. Даўно гэта абвергнута, а забарона на ваду застаецца. Звар'яецца ж можна...

— Чаму ж усё-такі гародніна, якая прадаецца магазінамі, мае такі, мякка кажучы, непраэнтабельны выгляд? — пытаюся я.

Іван Емяльянавіч паціскае плячыма, нервова закурвае.

— Дзесяткі прычыны. Самая асноўная, на мой погляд, гэта што нашы пастаўшчыкі не зацікаўлены ў якасці. Прывяду характэрны прыклад. Прадаў калгас, скажам, 100 тон бульбы. 20 працэнтаў яе аказалася нестандартнай. Гэта значыць, удвая больш дапушчанай нормы. Дык за тыя 10 працэнтаў з яго знімаюць па 1 рублі 80 капеек з кожнай тоны. А калі б ён адсартваў, дык страціў бы на кожнай тоне 2 рублі 25 капеек. Парадокс? Але так распарадзіўся Дзяржаўны камітэт цен. Ці вось зялёную цыбулю прадаюць неачышчаную, шчаўне перабранае. Зноў жа такі зацверджаны стандарт. Дарэчы, цяперашнія стандарты па гародніне ніжэйшыя, чым, скажам, у 1928 годзе.

Дальбог, дзіўна слухач гэтага адказнага работніка міністэрства. Я не хачу ў нечым вінаваціць яго. Але паглядзіце, што робіцца. У магазіне, напрыклад, сапсавалася зялёная цыбуля, прыняла, як кажуць, нетаварны выгляд. Пакупнік такую не возьме. Што з ёю рабіць? Можна было б яе ўжыць на корм куранятам — вакол Мінска ды і ў Мінску ёсць птушкаводчыя гаспадаркі. Але прадаць па сходнай цане нельга, бо няма такой цаны, не зацверджана, перадаць бясплатна таксама нельга — іншае ведамства.

А хіба не дзіўна, што ў распараджэнні Міністэрства гандлю няма ніводнай рэфрыжэратарнай машыны, што беларуская чыгунка не мае ніводнага аўтаномна-ахладажальнага вагона.

— Зараз у Гомелі шмат радысу, — гаворыць Іван Емяльянавіч, — а прывезці ў Мінск няма як — на бартавых машынах везці — толькі нішчыць прадукцыю.

...Дзень у дзень на Камяроўскім рынку прадае салёныя гуркі пажылы

аднавокі дзядзька ў салаліным брылі. Па 1 рублі 20 капеек кілаграм. Мы разгаварыліся. Дзядзька с Самахвалавіч. Кожны год сольцы па 8—10 бочак гуркоў. Спецыяльна для продажу. Раскупляюць да апошняга гурка, хоць цана ў тры разы большая за магазінную. Але ж у магазіне адны разлезлыя жаўцікі, хоць у сцяну кідай.

Бачыў я, як зімой на тым жа рынку стала чарга да бабкі, што прадавала кіслую капусту — па рублі за кілаграм (у магазіне — 18 капеек, але ж у рот нельга ўзяць).

— Вядо ў тым, — кажа Іван Емяльянавіч, — што на засол ідуць гуркі пзунага гатунку, пэўныя гаспадарча-батанічных уласцівасцей. Мы ж шмат гуркоў завозім з іншых рэспублік, не ведаючы нават, якія яны. Тое ж самае з напустаў. Што датычыць рэцэптаў, дык зараз мы вывучаем народныя рэцэпты засолкі, квашання, марынавання...

Ну, што ж, лепей пазней, чым...

Шмат пра што мы гутарылі яшчэ з Іванам Емяльянавічам. І пра тое, што ёсць раённе двух міністэрстваў — гандлю і харчовай прамысловасці — аб вырашчванні ў прыгарадных саўгасах кропу, пятрушкі, сельдэрэю і іншай зялёнай, якую ўжо шмат гадоў не адшукаеш на прылаўках магазінаў і за якую тры скурсы дзяржаў базарныя гандлярні, але раённе не выконваецца. І пра тое, што кожны год з горада ў вёску прыходзіць «катаць» (гэта выраз Івана Емяльянавіча) 29 тысяч тон бульбы, якую нельга пусціць у продаж па прычыне нестандартнасці. І пра цяжкія, заваленыя з гэтым. (На рынках Мінска сёння прыватнікі прадаюць бульбу па 20 капеек за кілаграм).

І зноў задумалася мне — можна спаць спакойна сабе Аксана Пятроўна Бандарэнка з Нікалаўскай вобласці.

К 1975 ГОДУ ў Мінску будзе ўзведзены новы крыты рынак на 1200 месцаў — адзін з буйнейшых у краіне. Гэта вельмі добра. Але зрабі там хоць усё з мармуру, насцілі дывановыя дарожкі, настрой у Марыі Іванаўны з Заводскага раёна ад гэтага не палепшыцца. Парадкі, парадкі на рынку патрэбны іншыя.

С. МХАРГДЗЕЛІ.

ДАРАГІ ПАЦАЛУНАК

Лявон КУДЛА

— Так... — касірка зірнула на падносе і адкінула на лічыльніках некалькі костачак, — боршч, адбійная, кампот, хлеб... Шэсцьдзесят-капеек.

— І тады дзяўчына, якая трымала падносе са стравамі, спахалілася.

— Ой, я ж забыла сумачку ў тасцінцы. Што рабіць?

— Ну, я не ведаю, — незадаволена зірнуўшы на дзяўчыну, адказала касірка: — Не выліваць жа боршч у кацёл!

— Я заплачу за вас, — адазваўся малады чалавек, які стаў за дзяўчынай у чарзе да насі.

— Не-не, ці ў якім разе, — запярэчыла дзяўчына.

— Ды вернеце вы яму гэтыя шэсцьдзесят капеек! Паабядаце і ў добрым настроі прагуляецеся да гасцінцы, — сказала касірка.

— Ну, хіба так, — неахвотна пагадзілася дзяўчына.

За сталом маладыя людзі пазнаёміліся. Юля ніяк не магла сабе дараваць: такі недарэчны выпадак! Юрка слухаў яе, спагадліва ківаў галавой, а сам думаў: «Прыкліваешся, дзяўчынка. Пазнаёміцца-захацеца».

Яны выйшлі з кафэ.

— У мяне машына, — сказаў Юрка, вынімаючы з кішэні ключ ад «масквіча». Ён спадзяваўся здзівіць дзяўчыну.

— А тут жа недалё-

ка — запярэчыла яна.

— Не кідаць жа мне машыну, — усміхнуўся Юрка.

— Ну, гэта так, — пагадзілася дзяўчына.

Селі ў машыну.

«От артыстна», — падумаў Юрка, — робіць выгляд, што яе не цікавіць мой «масквіч», а ў душы дэсціць аж пішчыць ад шчасця».

— Праз мяне вы губляеце час, — сказала заклапочана дзяўчына, — відаць, вас чакае нейкі начальнік.

— Я сам сабе начальнік, — усміхнуўся Юрка. — Куды хачу, туды і еду. Машына мая ўласная.

— А а, — зірнула са шчырым здзіўленнем Юля на хлопца і падумала: «Такі малады, а ўжо мае сваю машыну».

«Масквіча» Юрка прыдаў не сам. Бацька купіў Пасрабаваў бы не купіць! Жывачка вырвала б апошнія валасы на яго галаве...

— Мае прадкі жылі вунь вунь у гэтым доме, — кінуўшы галавой, сказаў Юрка.

— Калі захочацца мне напісаць — Магілёўская, 15, кватэра 15. Вельмі лёгка запамінаецца.

— Куды вы? — спытала Юля.

— Там перакатана вуліца. Трэба аб'ехаць, — схлусіў Юрка.

Юля ніўнула ў знак згоды. Адкуль ёй было ведаць, дзе што перакатана ў горадзе, у які гва зрэдку прыязджае

ў камандзіроўку. Юрка ж успрыняў гэта, як добры пачатак у ажыццэўленні яго задумы.

— А ты мне падабаешся...

— Ён не хлусіў. Юля сапраўды была прыгожай дзяўчыца.

— Так адразу?

— Есць жа каханне з першага позірку...

— І ёсць яшчэ сціпласць і вытрымка, — адказала Юля.

— Перажытак. Мой стары асмеліўся пацалаваць мяне маці толькі на траці год заляцання. Здзіўляючая вытрымка! А навошта. — Гаворачы гэта, Юрка абхапіў дзяўчыну рукою і прыкліў да сябе.

Юля адітурхнула хлопца. Пачалася вальтузня. І раптам... Карацей, скончылася ўсё тым, чым павінна было скончыцца ў такім выпадку: «масквіч» з усёго пэнду ўрэзаўся ў скуп. Завініла разбітае шкло...

Пакуль Юрка і Юля вылазілі з машыны, да месца катастрофы збегліся людзі. Як з надзімаў, выраі міліцыянер...

Увечары Юля пазваніла ў кватэру нумар 15 па Магілёўскай вуліцы. Дзверы адчыніў стомлены пажылы чалавек.

— Вам каго?

— Юру. Ён ваш сын?

— Так...

— Калі ласка, перадайце яму 60 капеек...

— Вы і ёсць тая прыгажуня, якую ён хацеў пацалаваць?

— Прабачце, я не маю часу. Вось грошкі...

Чалавек сумна паглядзеў на тры манеты па 20 капеек.

— А мне гэты пацалунак, мілая дзяўчынка, будзе каштаваць семсот рублёў...

ПАХАВАННЕ

Манасэ рыхтаваўся да абароны дысертацыі. Купіў вялікі партфель. Не шкадаваў хлеба-солі, частуючы наго трэба. Вось толькі прафесара Луарсаба Зурабавіча ўсё не ўдавалася пачаставаць. А якраз у руках прафесара быў канчатковы тэс дысертацыі Манасэ. І, хаця прафесар добра ведаў бацьку Манасэ, ніяк нельга было зацігнуць яго ў гасці — у прафесара ўсё не выдавалася часу.

Аднойчы, у разгар месячніка бясспекі вулічнага руху, бацьку Манасэ пераехала машына.

— Дзякуй богу! — чамусьці ўсміхнуў Манасэ.

— Чаму ты радуешся? У цябе бацька памёр, няшчасны! — здзівілася жонка.

— Я сёе-тое прыдумаў!

Не маруючы часу, Манасэ здабыў фатаграфію Луарсаба Зурабавіча і аддаў яе павліччыць. На другі дзень ён прынёс дамоў партрэт і павесіў на самым ганаровым месцы.

— Ты што, здурнеў? — спытала ўражана жонка.

— Прафесар вельмі любіў бацьку. Ён абавязкова прыйдзе на паніхду альбо на пахаванне. Тут ён

убачыць у маім доме свой партрэт!...

— Што і... —

— Падумае, што я пакланяюся яму, калі яго партрэт вісіць у мяне, як абраз. І ўжо тады не будзе апанента леей за яго!

— Вусы ў яго, як у твайго бацькі, — сумна заўважыла жонка.

На паніхду прафесар не прыйшоў. Павінна ўжо было пачацца пахаванне, а яго як не было, так і не было.

Час не чанаў, і нябожчыца пачалі выносіць з дома. У мітусні Манасэ не заўважыў, як нехта зніў са сцяны партрэт «нябожчыка».

Калі прафесар павіўся, ён ледзь не страціў прытомнасці, убачыўшы свой партрэт, прымацаваны да машыны. Прафесар, хоць і быў рассяяны, усё ж памятаў, што яшчэ жывы. Цяжка дыхаючы, ён падышоў да збылалага Манасэ.

— Прыношу табе спачуванні з выпадку маёй смерці. Вачу, як ты мяне паражаеш. Гатоў жывым шхаваць.

І, разгневаны, найшоў з пахавання.

У вухах Манасэ загучаў пахавальны звод — па бацьку і па дысертацыі.

Пераклад з грузінскай.

Мікола ВЯРШЫНІН

ПРЫЧЫНА

Пазт развёўся з пазтэсай
Пасля ідыліі сумеснай...
— Хай вас такое абміне!
Хоць жонкаю была нядрэзнай,
Ды падсякала мне карэньне,
Бо... крала тэмы у мяне!

Мікола ТУР

ПРА СЯБРОЎ-ЗУБРОЎ

Быў малады —
меў загартоўку,
Як зубр, тады
ён піў зуброўку.
Як тая сілы падкасіла —
Дзе там зуброўка! —
Свет не мілы...

«ПРАШУ НАДРУКАВАЦЬ...»

Без перабольшвання можна сказаць, што добрая трэць пісем, накіраваных у рэдакцыю, адрасана «Вясёлай трасяніцы». І нас вельмі радуе, калі ў новай пошце знаходзім нешта сарвады дасціннае, арыгінальнае. Але часам смех узнікае зусім з іншых прычын. З якіх — мяркуйце самі:

С. К-ч (Стоўбцы). «Вам, я пасылаю верш-байку «Салавей, верабен і сініца». Нарадзілася яна ў мяне ў нявольны дзень. Прычынай паслужыла назіранне за людзьмі. Іх імён я не ўказваю. Падпісаўся я таксама сваім несапраўдным імем».

М. С-аў (Бярэзіна). «Прашу надрукаваць мае меньшоры. Калі гэтыя убачыць свет, буду высыліць часцей».

К. Ж-н (Нясвіж). «Нам сустрэча сэрца не кірае. Мабыць, я не той, і ты — не тая».

А. Д-а (Жыткавічы). «Добры дзень, тав. загадчык літаратуры. Не ведаю, што вы зможаце так паставіцца да маіх вершаў».

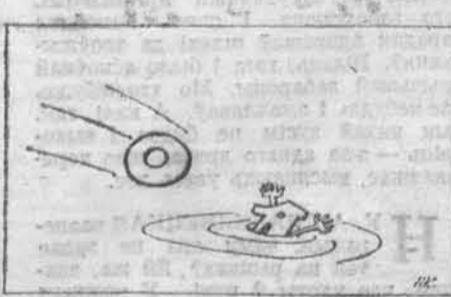
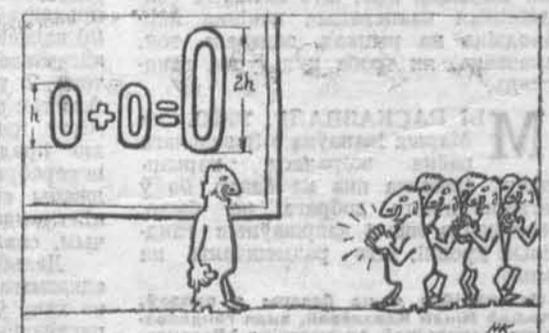
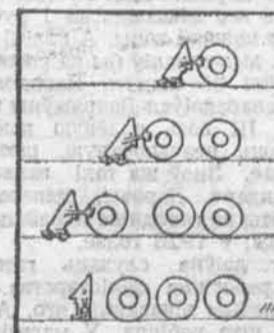
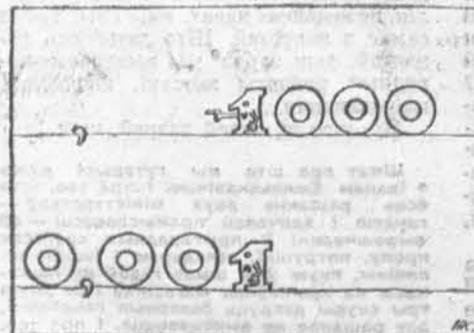
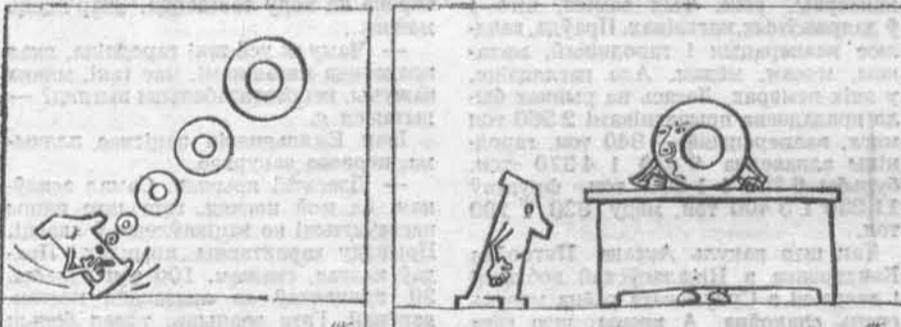
А. П-ў (Гомельская вобл.). «Добрыя мая цешча. Душа-чалавек! Толькі вельмі маленькая. Можа нават трох пудоў не важыць».

С. С-л (Мінская вобл.). «Пасылаю Вам свой верш «Пазту». Яго я напісаў сёння на чыг. вакзале г. Стоўбцы і пасылаю яго Вам. Крытыку на яго хай прысылае кожны». Чанаю крытыку».

Я. С-а (Гомельская вобл.). «Добры дзень, літработнік! Я зноў рашыў да-слаць вам свой верш. «Спачыць захацеў, адзінокі, пад звонкі, асенні расвет».

ПРА НУЛЬ І НЕ ТОЛЬКА...

Мал. М. КАРАБКО.

Па тэхнічных умовах унутраныя восем старонак газеты друкуюцца і выпускаюцца асобна ад васьмі знешніх. Атрымаўшы або набыўшы газету, укладзіце ўнутраныя аркушы ў знешнік.

«Літаратура і мастацтва» — орган Міністэрства культуры і праваўлення Саюза пісателёў БССР, Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах.

Ордэн Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: Мінск, вул. Захарова, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-44-04, аддзела літаратуры — 33-22-04, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-24-62, аддзела выўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела публіцыстыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-21-53, выдавецтва — 32-22-19, бухгалтэрыі — 32-15-87.

Рукпісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Л. Я. ПРОКША.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. Ц. БАЖКО (намеснік галоўнага рэдактара), Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОУ, А. С. ГРАЧАНИКАУ, Ю. П. ГРЫГОР'ЕУ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАУ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОУСКІ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАУ (адказны сакратар), Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОУ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.